

Новы Час

ТРОХГАДОВЫ ЗАКЛАДНИК

Стар. 5

НАЗАРБАЕЎ НАЗАЎСЁДЫ

Пра апошнія падзеі ў Казахстане журналіст газеты «НЧ» размаўляе з Андрэем Грышыным, палітолагам з Алма-Аты

Стар. 27

СТАРЫ НОВЫ СВЕТ

У Бостан мяне занесла ўсяго на паўдня, з неба ліло бязбожна, апрач таго, ці не ўпершыню ў жыцці я не ведала, у які бок мне ісці

Стар. 30

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9–24

ISSN 2218-2144

ЧЫТАЙЦЕ
Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

АЛЕНА ТАНКАЧОВА

Нарыс Аляксандра Тамковіча
з цыклу «Трэці сектар у асобах»

Да ўсяго расійскі прэм'ер заявіў, што Беларусь атрымае ад Расіі субсиды ў аб'ёме 4,124 мільярда долараў за кошт бязмітнай пастаўкі нафты. Хаця і кошт на нафту Беларусь атрымала больш высокі, чым планавалася.

Як бачым, у перыяд няміласці Захаду да Беларусі Расія ўзяла курс на падтрымку нязменнай беларускай палітычнай сістэмы. Аднак не на безаговорчных умовах, тым больш і расстаноўка сілаў на палітычным полі спрыяле правядзенню палітыкі Расіі, а прасторы для манеўру «паміж Захадам і Усходам» у Аляксандра Лукашэнкі ціпер фактычна няма.

Масква не надаста старана на грае ролю добра гуседа — рэгулярна ў СМИ працягваюць з'яўляючыя крытычныя матэрыялы на тэму выбараў і постыбарчых падзеяў. Так, у аўтарскай праграме Яўгена Рывенкі на РТР быў паказаны даволі крытычны сюжэт з нагоды інагурацыі Лукашэнкі. А расійская газета «Ведамасці» апублікавала інфармацыю, што ЦВК Расіі засакрэціў уражанні расійскіх назіральнікаў ад беларускіх выбараў. «Уражанні гэтыя негатыўныя, але Москва вырашыла прызнаць вынікі галасавання», — піша газета.

Такім чынам, можна чакаць, што ў патрэбны момант Расія выцягнё ў якасці аргументу негатыўную справа здаччу. Але пакуль пісаваць ушчэнт адносіны з Беларуссю не мае сэнсу, бо яна знаходзіцца ва ўмовах, калі не пагаджаца з прапанаванімі нешматлікіх саюзнікаў амаль немагчыма.

СУПРАЦОҮНІЦТВА

ЛАГОДНАЯ КАПІТУЛЯЦІЯ

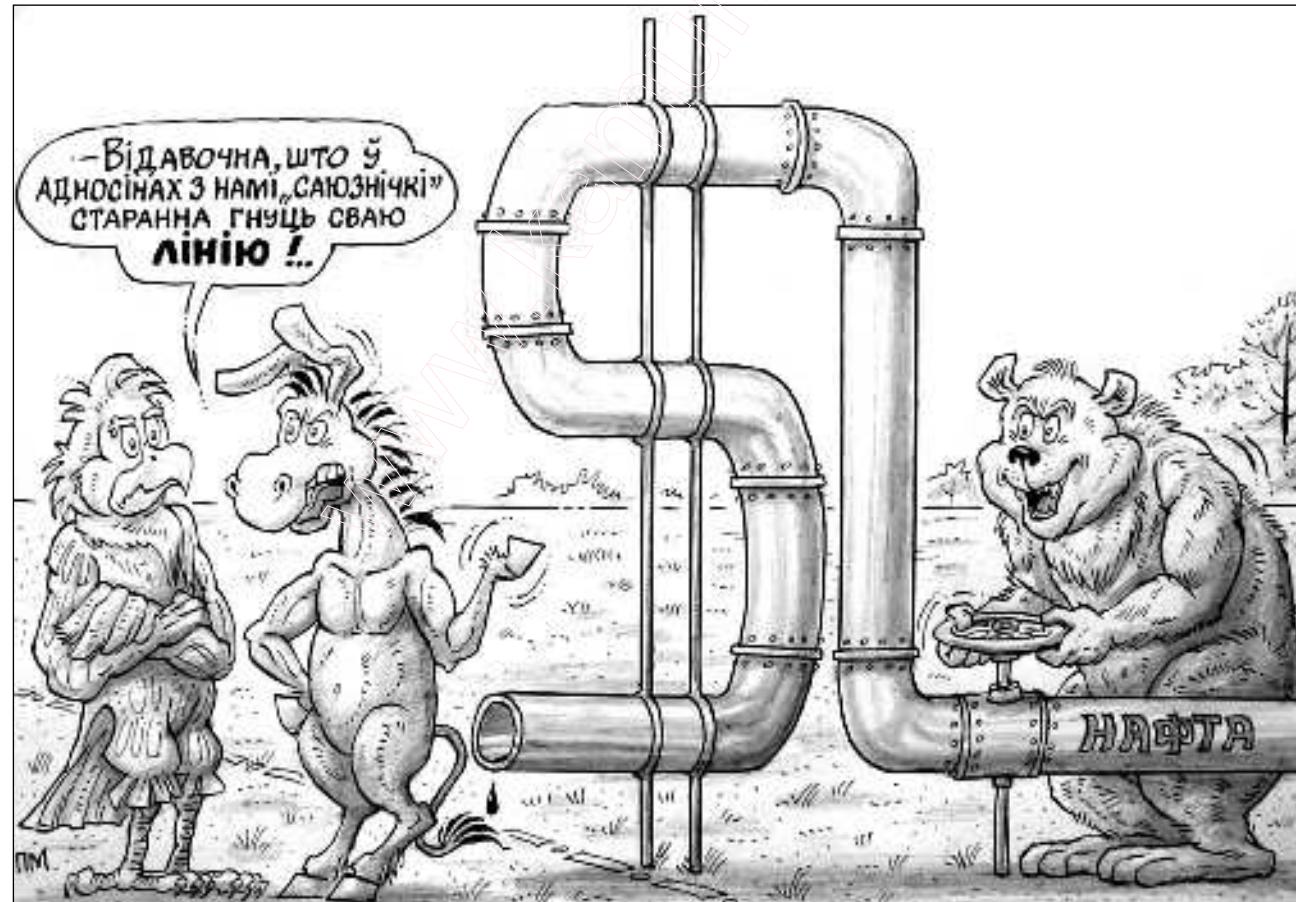
Вольга ХВОІН

Расія аднавіла пастаўкі нафты ў Беларусь 25 студзеня. Умовы паставак афіцыйна не каментуюць ні ў Маскве, ні ў Мінску. Паводле неафіцыйнай інфармацыі, беларускаму боку давялося пайсці на саступкі Расіі.

Расійская нафтавая кампанія спынілі пастаўкі нафты ў Беларусь з 1 студзеня бягучага года ў сувязі з адсутнасцю дамоваў на 2011 год. У 20-х днях студзеня беларускі НПЗ апынуўся пад пагрозай спынення.

У адпаведнасці з міжграрадавым пагадненнем аб размеркаванні экспартных пошлін ад 9 снежня 2010 года, з 1 студзеня 2011-га Беларусь можа закупляць расійскую нафту і нафтапрадукты без выплаты пошлін. Была ўзгодненая закупка Беларуссю ў бягучым годзе 21,7 мільёна тон нафты, у тым ліку 18 мільёнаў тон трубаправодным транспартам.

Расійская кампанія настойвалі на падвышенні коштаў на нафту для Беларусі, паколькі Мінск з 1 лютага падняў мыты на транзіт нафты на 12,5 працэнта. Нафтавая кампанія прапанавалі закласці ў формулу цаны бяспошлінную нафты ў дадатковыя 46 долараў на тону. Паводле іх ацэнак, гэта дазволіць забяспечыць роўную даходнасць пры пастаўках нафты і на-

фтапрадуктаў на экспарт. Найбуйнейшымі пастаўшчыкамі расійской нафты ў Беларусь з'яўляюцца «Лукойл», «Сургутнефтегаз» і «Роснефть».

Як перадае БелАПАН, прэс-сакратар канцэрна «Белнафтахім» Марына Касцючэнка, спаслаўшыся на камерцыйную таемніцу, адмовілася даць інфармацыю наконт запланаваных на студзень аб'ёмаў паставак нафты на беларускія НПЗ, а таксама пра формулу кошту на нафту, аб якой 25 студзеня дамовіліся беларускія і расійскія кампаніі. «Гэта камерцыйныя пытанні. Мы такую інфар-

машыю не давалі, не даем і даваць не будзем», — сказала Касцючэнка.

Відавочна, Расія ўпэўнена пераходзіць да рынковых адносін нават «з брацкімі народамі» ў сферы гандлю энергарэурсамі. Генеральны дырэктар «Гомельтранснефть Дружба» Сяргей Сасноўскі 25 студзеня паведаміў, што да канца студзеня кампанія плануе перапампаваць больш за 200 тысяч тон расійскай нафты для Мазырскага НПЗ.

20 студзеня прэм'ер-міністр Беларусі Міхась Мясніковіч здзеісніў першую працоўную сустэреччу па-за межамі краіны — у

Маскве з кіраўніком расійскага ўрада Уладзімірам Пуціным. Падчас перамоў абліжкоўваўся шэраг пытанняў двухбаковага супрацоўніцтва, у тым ліку аб умовах пастаўкі нафты ў 2011 годзе, аб кошце прыроднага газу на 2011 год, будаўніцтве беларускай АЭС.

Пасля перамоў Мясніковіч паведаміў, што Расія і Беларусь практична вызначылі формулу разліку кошту на газ да 2015 года. «Ёсць графік руху па роўнадаходных коштак. Гэта — 2015 год. У гэтым плане разгледжаныя дэталі, як рухацца да 2015 года. Мы дамовіліся, практична вызначылі формулу,

як будзе вырашыцца пытанне разліку», — сказаў беларускі прэм'ер.

Таксама была дасягнутая дамоўленасць, што базавая дамова з Расіяй па будаўніцтве беларускай АЭС будзе падпісана ў першым квартале 2011 года. Па словах Мясніковіча, «з расійскім бокам у гэтым пытанні знайдзена поўнае паразуменне». Пуцін адзначыў, што каля 40% у рэалізацыі праекту па будаўніцтве АЭС можа быць выканана беларускім бокам самастойна. Паводле паведамленняў СМИ, Пуцін пацвердзіў гатоўнасць Расіі крэдытаваць праект.

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

► ЗВАРОТ

АД ІМЯ ЛЮДСКАСЦІ

**Дачка арыштаванага
кандыдата ў прэзідэнты
Мікалая Статкевіча, якая
знаходзіцца ў Германії,
стала там ініцыятарам
збору подпісаў пад
лістом да Лукашэнкі з
заклікам да вызвалення
ўсіх арыштаваных па
палітычных прычынах.**

Толькі за некалькі гадзін пасля старту ініцыятывы было сабрана больш за 2 тысячы подпісаў. Подпісана любы жадаючы жыхар Германіі можа на сایце www.lass-sie-frei.de

«Эты зварот ад імя волі, дэмакраты і правоў чалавека, якія з'яўляюцца ўніверсальнymi і непадзельнымі. Эты зварот ад імя людскасці, — гаворыцца ў адкрытым лісце, які адресаваны Аляксандру Лукашэнку. — Вызваліце зняволеных!»

Сярод тых, хто ўжо паставіў свой подпіс пад лістом, — лі-

дэр Сацыял-дэмакратычнай партыі Германіі Зігмар Габрэль, лідэры Партыі Зялёных Клаудзія Рот і Чэм Оздэмір, кіраўнік ведамства канцлер Германіі Рональд Пофала, Упаўнаважаны па правах чалавека Германіі Маркус Лёнінг, акцёры Ханэс Янікіе і Джудзіт Докер, міністр-прэзідэнт Брандэнбурга Маціас Платцэк, лідар фракцыі СПД у Бундэстагу Франк-Вальтар Штайнмаер, лідар Маладых Хрысціянскіх дэмакратоў Філіп Місфельдэр.

Тыя, хто падпісаўся пад заклікам, разглядаюць арышт як «сур'ёзнае парушэнне асноўных правоў чалавека» і патрабуюць справядлівага судовага разгляду. Яны таксама выказваюць сваю занепакоенасць станам здароўя зняволеных. «Лекары, адвакаты і сем'і зняволеных павінны, нарэшце, атрымашь магчымасць наведвання палітычных зняволеных», — пішуць яны Лукашэнку.

► ПРЭ-КАНФЕРЭНЦЫЯ

МІНІСТРУ НЕ СОРАМНА

Вольга ХВОІН

**Матэрыялы крымінальнай
справы актыўных удзельнікаў
масавых беспадрадакаў 19
снежня будуць накіраваныя ў
суд у першыя дні лютага. Пра
гэта журналістам паведаміў
міністр унутраных спраў
Беларусі Анатоль Куляшоў.**

Прэс-канферэнцыя першыя сорак хвілін ішла ў пратакольна-спакойнай манеры. Куляшоў зачытваў паведамленне аб выніках працы органаў МУС за мінулы год. Але, калі начаціся пытанні, міністр з цяжкасцю трymаў сябе ў руках.

На пытанне, чаму супрацоўнікі міліцыі не ачатлі Дом ураду звонку, а сядзелі ўнутры яго і чакалі, калі градус падзеі ўздымаўша вышыю, Куляшоў запэўніў, што ўё рабілася для таго, каб потым «не абвінаваці ў амежаванні свабоднага волевыяўлення грамадзян». «Вы сабраліся на Каstryчніцкай плошчы, там былі супрацоўнікі міліцыі? Не! Вы зможаце ў Берліне правесці падобныя акцыі каля Бундэстага? У нас была адна мэта, прайўляючы высокае валоданне сабой, не справакаваць натоўп на супрацьстаянне. Я не мог дапусціць таго, каб польмія вогнішча, якое запалілі кандыдаты ў прэзідэнты, так званыя рэвалюцыянеры, парушылы парадак і стабільнасць», — сказаў міністр МУС.

Калі ў яго спыталіся, ці не адчувае ён, як мужчына, сорому

за свае дзеянні, за ёндзі ўзяўчать, жанчын, ці не мае намеру зняць пагони, Анатоль Куляшоў заяўіў: «Я ганаруся сваёй професіяй. Ганаруся, што стаю на абароне законнасці. У мяне няма права не выконваць закон. 19 снежня я захаваў мір, спакой і стабільнасць. Мне не сорамна. Калі б начаціся другая хвала, то была б бойня».

Анатоль Куляшоў запэўніў, што «міліцыя дзеянічала далікатна і професійна», а «профілактычная дэмонстрацыя сіл» не мела выніку. «Мы чулі ў радыёперахопах, што быті заклікі ўзбройвацица цаглінамі і камянімі. У выніку быті затрыманыя найбольш актыўныя, якія ад пачатку ішли на парушэнне закону», — заяўіў міністр.

На пытанне фатографа, чаму ў яго забралі флэш-карту са здымкамі, Куляшоў сказаў, што, відаць, яго пасведчанне выклікала падзенні, а потым дадаў: «А іц было нармальная, калі майго супрацоўніка з дапамогай фота- і відэзработкаў пачалі збіваць журналісты?» Зали, поўная работнікаў камер і дыктофону, выбухнула ў адказ схемам. Міністр таксама запэўніў, што напад на Някляева і журналістаў здзеяніслі не міліцыяны, а калі б там быті нейкія факты, што да гэтага датычна міліцыя, то журналісты б гэта зафіксавалі. Аргументы, што ўсіх, у тым ліку і журналістаў, адразу ж паклалі «мordай у снег», эфекту не мелі.

Куляшоў паведаміў, што на пачатку лютага справы актыўных удзельнікаў масавых беспадрадакаў 19 снежня будуць накіраваныя ў суд. Матэрыялы ў дачыненні да экс-кандыдатаў ў прэзідэнты будуць накіраваныя ў суд пазней.

Анатоль Куляшоў заяўіў, што справу аб масавых беспадрадаках 19 снежня перакваліфікоўваць не будуць. Аднак падчас прэс-канферэнцыі ён сам неаднаразова гаварыў аб спробе ўзброенага захопу ўлады, ваеннага перавароту.

► ВІЗІТ

З ПАСЛАННЕМ АД ХІЛАРЫ КЛІНТАН

Аляксей КАРОЛЬ

**Падзеі 19 снежня і пасля
іх не адпавядаюць тым
абавязальніцтвам, якія брала
на сябе Беларусь. Гэтыя падзеі
абурылі цывілізованыя сусвет і
патрабуюць адказу.**

Так ахарактарызываў на сваій прэсавай канферэнцыі 24 сакавіка стаўленне да сітуацыі ў Беларусі з боку Амерыкі намеснік памочніка дзяржсакратара ЗША Томас Платцэк, лідар фракцыі СПД у Бундэстагу Франк-Вальтар Штайнмаер, лідар Маладых Хрысціянскіх дэмакратоў Філіп Місфельдэр.

Мэта яго візіту, з якім ён прыехаў па даручэнні дзяржсакратара Хілары Клінтан, — перадаць беларускаму ўраду пасланне, сэнс якога вельмі просты: «Мы працягнулі руку дружбы і прапанавалі пашырыць наша двухбакове супрацоўніцтва. І, як мы казалі ўжо шмат разоў, пашырэнне нашых дачыненняў правоў чалавека, а таксама да дзяржаўных прадпрыемстваў».

Пазіцыя ЗША даведзена да беларускіх уладаў, у тым ліку і падчас яго сустрэчы ў беларускім МЗС на ўзроўні аддзелаў. Міністр і намеснік міністра, сказаў Томас

ня дэмакратычных і палітычных працэсаў у Беларусі».

Другая мэта яго візіту — сустрэцца з сем'ямі арыштаваных, з прадстаўнікамі грамадзянскай супольнасці і палітычных арганізацый, пачуць незалежныя меркаванні.

Умовы ўтрымання арыштаваных, іх ізалація ад стасункаў з адвакатамі і з роднымі, падкрэсліў Томас Мелія, выклікаюць абурэнне.

Брусяль і Ваншынтон, паведаміў прадстаўнік Хілары Клінтан, праводзіц пастаянныя кансультацыі наконт магчымай рэакцыі, да санкцый уключна, адносна беларускага рэжыму. Менавіта адносна рэжыму — чыноўнікаў, якія датычныя да рэпрэсій, да парушэнняў правоў чалавека, а таксама да дзяржаўных прадпрыемстваў.

Пазіцыя ЗША даведзена да беларускіх уладаў, у тым ліку і падчас яго сустрэчы ў беларускім МЗС на ўзроўні аддзелаў. Міністр і намеснік міністра, скозаў Томас

Мелія, з ім не сустрэліся, магчыма, па прычыне сваёй занятасці.

Такім чынам, выбар зараз выключна ў руках беларускага ўрада. І адзіні способ пазбегнуць крапкавых санкцый — змяніць свае паводзіны. Найперш і тэрмінова, адзначыў ён, «вызваліць усіх, хто знаходзіцца ў турмах пасля падзеяў 19 снежня». Зняць усе аўбінавачванні з іх і з тых, хто не знаходзіцца ў зняволенні».

На пытанне пра верагоднасць паступовага, па прыступках, умацнення санкцый, Томас Мелія адказаў, што проблема санкцый — якія, калі і як — менавіта зараз і аблікароўваецца. Гэтыя некалькі дзён і ёсць у Лукашэнкі. Стратэгію ж Лукашэнкі, заўважыў ён, адказваючы на другое пытанне — аб палітыцы лавірання Лукашэнкі паміж Захадам і Усходам, — іншы раз цяжка зразумець. Лавіре, будзе масты, сёння іншае, чым было ўчора. «Мы працягнулі руку. Думаем, для Беларусі карысна мець з ЗША добрыя адносіны».

► КАНВЕР

СТУДЭНТАЎ АДЛІЧАЮЦЬ

Алена ВАРАЖБЕЙ

**Адбываюцца дэпіты,
ператрусы і адлічэнні
студэнтаў «за плошчу». Пайшоў
другі месяц пасля акцыі
пратэсту 19 снежня, а працы ў
КДБ і міліцыі не стала меней.**

Моладзевую актыўістку АГП Ташцяну Грыбоўскую адлічылі з мінскага педагогічнага ўніверсітета. Яна без праблем здала заліковую сесію і два іспыты. Але з двума астатнімі іспытамі ўзніклі праблемы. Паводле словаў дзяяўчыны, яна была падрыхтаваная і адказвала ўпэўнена. Але выкладчык ёй сказаў, што яна «не з того пачала жыццё» і што «нармальная студэнты павінны вучыцца, а не па плошчах хадзіць». Ташцяну адлічіла з фармулёўкай «за непаслыхавасць».

Новыя ператрусы адбыліся 26 студзеня ў Гомелі. КДБ правёў вобшукі ў кватэрах старшыні абласнай арганізацыі АГП Васіля Палікова, а таксама кіраўніка арганізацыі «Прававая ініцы

ятыва» Леаніда Судаленкі. Паўторны ператрус камітэтчыкамі разам з міліцыяй правілі і ў рэгіянальным офісе АГП. Агулам забралі 6 кампьютараў, а таксама ксераксы, прынтары, дыктафоны.

Актыўісту АГП Даніле Кляўко адмовіліся паказаць ордэр. Ператрус у яго кватэры 25 студзеня праводзілі жанчына ў міліцэйскай форме і тры мужчыны. Адзін з іх увесь час здымалі на камеру. «Ператраслі ўсю хату. Знайшлі толькі камізэльку «За Някляева!» і ў канцы запатрабавалі распісцаца на нейкай паперы, чаго я не зрабіў», — паведаміў Даніла Кляўко. Ён звярнуўся з заявой у міліцыю. Начальнік райаддзела сказаў, што нікога з супрацоўнікаў міліцыі з ператрусам не пасылаў. І паабяцаў распачаць па гэтым факце крымінальную справу.

У мазырскага праваабаронца Уладзіміра Целяпчуна 21 студзеня чэкісты забралі кампьютары сынствудэнта з дыпломнай працай.

У Мінску ў Яўгена Іванюка, даверанай асобы экс-кандыдата Міхалевіча, чэкісты вынеслі два сістэмныя блокі ад кампьютараў.

Ператрусы правялі і ў баранівіцкіх актыўістах Вячаслава Болбата і Таццяны Малашчанкі. Забралі кампьютары, документы, уёткі.

КДБ правёў таксама допыты актыўісту АГП Паўла Яловіка (паўторна) і Аццёма Агафонава.

А актыўіст АГП Даніле Кляўко адмовіліся паказаць ордэр. Ператрус у яго кватэры 25 студзеня вынесла паста нову аб арышце на 9 сутак. У чым аўбінавацілі актыўіста, яго калегі ў судзе не высветлілі.

19-гадовому Руслану Нікіценку ўпраўленне КДБ па Гомельскай вобласці 25 студзеня вынесла папярэджанне. «Калі яшчэ раз буду прымасць удзел у несанкцыйнаваных акцыях, то магу быць прыцягнуты да крымінальнай адказнасці», — паведаміў ён.

Сяцёру Юлю і Кацярыну Пашко з Брэста «за плошчу» папярэдзілі абласнай пракуратуре.

А з берасцейкай Касяй Сяльдзейскай прафілактычную гутарку даручана правесці ўчастковому. Дзяяўчына была затрымана на плошчы ў Мінску і адсядзела 10 сутак на Акцэціна. «Міліцыянт сказаў, што яму трэба са мной паразмаўляць наконт таго, што я няправільна жыву», — паведаміла яна Радыё «Свабода».

► ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА

ПА КАНСТЫТУЦЫІ, АЛЕ З АГВОРКАМИ

Вольга ХВОІН

Старшыня Канстытуцыйнага суда Пётр Мікалашэвіч заявіў падчас прэсавай канферэнцыі, што канстытуцыйныя нормы не павінны быць без амежаванняў.

Пётр Мікалашэвіч, калі гаварыў пра разгон вулічнай акцыі

пратэсту 19 снежня 2010 года, заявіў, што свабода сходаў і мітын

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

ХТО ВІНАВАТЬ У САНКЦЫЯХ?

Сяргей САЛАЎЁУ

Хто вінаваты ў санкцыях супраць Беларусі? Хто падставіў Аляксандра Лукашэнку? Хто даў каманду на разгон дэманстрацыі 19 снежня ў Мінску? Хто сапсаваў адносіны з Еўропай? Нечакана мы атрымалі на гэтых пытанні адказы.

Аляксандра Лукашэнка на нарадзе па некаторых унутрыпалітычных пытаннях заявіў, што многія цяпер спрабуюць абвінаваціца КДБ, МУС і ўесь славы блок краіны ў тым, што яны нібыта дэзынфармавалі і ашукалі прэзідента. «Я папрашу ў гэтай сувязі ўсім супакоіца і зразумець адну реч: першым, хто абаране сувэрэнітэт і незалежнасць краіны і тую сістemu, якая функцыянуе, з'яўляецца прэзідэнт. Ніякіх дзяяній праваахоўныя органы не рабілі, не робяць і не будуць рабіць па наявдзенні парадку ў краіне без санкцыі прэзідэнта», — заявіў кіраўнік дзяржавы.

Між тым, ён прапанаваў ураду падрыхтаваць меры ў адказ у выпадку ўвядзення супраць Беларусі нейкіх санкцыяў. «У выпадку, калі хтосьці паспрабуе ўвесці супраць краіны эканамічныя або іншыя санкцыі, мы павінны неадкладна адрэагаваць, падрыхтаваць меры ў адказ, аж да самых жорсткіх, — цытуе Лукашэнку дзяржаўнае агенцтва БелТА. — Ні пад каго прагінаца мы не маем намеру, і нахіляць нас нікому не дазволена. І тычыцца гэта павінна абсалютна ўсіх, хто паспрабуе цісніць і блакаваць краіну, хай гэта будзе асобная група краін або нават Еўрасаюз у цэлым».

Лукашэнка заявіў, што чакае ад Міністэрства замежных спраў «канкрэтных прапаноў па супрацьдзеянні антыбеларускай кампаніі за мяжой». «Нам неабходна выпрацаваць комплекс мер, якія не дазволіць зрабіць нашу краіну пешкай у чужой гульні і нанесці ўдар па нашай эканоміцы, бяспечы і сувэрэнітэце», — падкрэсліў ён.

Буйныя фінскія інвестары адмовіліся ад запланаванай раней паездкі ў Беларусь. І гэта яшчэ да канчатковага ўвядзення санкцыі

Як МЗС Беларусі будзе выконваць гэтыя патрабаванні — невядома. Вядома толькі, што нашых чыноўнікаў ужо за мяжу не пускаюць. Прэс-сакратар МЗС Андрэй Савіновых у эфіры тэлеканала АНТ заявіў, што ў Берлін не пусцілі намесніцу міністра сельскай гаспадаркі Надзею Каткавец. Яна мусіла падстаўляць краіну на сельскагаспадарчай выставе «Зялёны тыдзень-2011». Аднак у апошні момант запрашэнне беларускай чыноўніці скасавалі.

Савіновых лічыць гэта абсурдным і звязвае з увядзеннем візовых санкцый супраць беларускага кіраўніцтва.

Фінскія прэсы таксама выдали сенсацыю. Па іх звестках, буйныя фінскія інвестары адмовіліся ад запланаванай раней паездкі ў Беларусь. І гэта яшчэ да канчатковага ўвядзення санкцыі.

Міністр унутраных спраў Анатоль Куляшоў 26 студзеня ўпершыню з'явіўся перад журналістамі ад моманту выбараў. І зрабіў сваё прызнанне. Аказываецца, 19 снежня Куляшоў захаваў мір, спакой і стабільнасць. «Мне не сорамна. Калі б пачалася другая хвала, то была быўніца», — сказаў Куляшоў. Карэспандэнт «Нашай Нівы» запытаўся, ці сам Куляшоў аддаваў загад на разгон Плошчы, ці яно прымалася на больш высокім узроўні. Міністр адказаў, што ён.

Хто хлусіць: Лукашэнка альбо Куляшоў? Ці міністр унутраных спраў вырашыў, што яму ў Еўропе анічога не свециць, і паспрабаваў узяць віну на сябе, на карысць свайго шэфа?

А Еўропа працягвае «бамбіць» афіцыйны Мінск заявамі і прапановамі. Група дэпутатаў Парламенцкай асамблі Савета Еўропы заклікае ўсіх сябраў Савета Еўропы запатрабаваць ад беларускіх улад правядзення новых выбараў прэзідэнта. З такой заявай выступіў 21 дэпутат ПАСЕ.

Тэкст дакумента размешчаны на сایце ПАСЕ. Падпісанты асуджоўць фальсіфікацыю выбараў, арышты пасля іх і ўсе іншыя «прыкметы недастатковай павагі правоў чалавека беларускім ўладамі». Дэпутаты ПАСЕ заклікаюць ўсіх сябраў Савета Еўропы асуздзіць гвалт у Беларусі, не

выкарыстоўваць спіс з 12 умоў, прынятых ЕС у лістападзе 2006 года, на базе якіх Еўракамісія будзе свае адносіны з Беларуссю. Асноўнай умовай для спынення санкцый павінна стаць правядзенне новых выбараў у Беларусі, падкрэслівала ў заяве.

У аўторак, 25 студзеня, урад Латвіі на закрытай частцы пасяджэння ў прынцыпе падтримаў забарону на ўезд для беларускіх службовых асобаў, пры гэтым у сферы эканамічных санкцый Латвія заклікае ацэнываць кожны праект супрацоўніцтва асона. Прадстаўнік МЗС Інэз Юхансоне паведаміла, што ўрад зацвердзіў пазіцыю Латвіі, якую краіна зойме на нарадзе міністраў замежных спраў ЕС 31 студзеня, дзе ён будзе прадстаўляць міністр замежных спраў Гіртс Валдзіс Крыстоўскі.

Адным з галоўных пытанняў на нарадзе будзе ўвядзенне санкцый у дачыненні да Беларусі. Да нарады рыхтуеца рашэнне аб аднаўленні забароны на ўезд для беларускіх службовых асобаў, у тым ліку для прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі, супрацоўнікаў міліцыі і журналістаў. Гаворка ідзе пра спіс прыкладна са 160 чалавек, хоць паміж краінамі ЕС яшчэ працягваюцца дыскусіі пра тых, хто будзе ў яго ўключаны.

Караец, да часу «ікс» беларускіх уладаў засталося зусім няшмат. І думачь, што мы напужаем Еўропу нейкім «зваротнымі» санкцыямі — глупства. Ну чым мы можам іх прыцісніць? Стварыць свой «спіс неўядзных». Дык яны і самі сюды не вельмі імкнутца...

Адзінае, па чым Беларусь ускочыла ў апошні вагон цягніка, — спорт. 26 студзеня ў Мінску падпісаная дамова паміж Дырэкцыяй па правядзеніі чэмпіянату свету па хакеі 2014 года ў Мінску і швейцарскай кампаніяй «Інфрант». Пра гэта паведамілі ў Федэрацыі хакея Беларусі. Швейцарская кампанія «Інфрант» з'яўляецца адным з сусветных лідараў у галіне спартовага маркетынгу. Яна была партнёрам Міжнароднай федэрацыі хакея падчас чэмпіянату свету 2009 і 2010 гадоў. Дагэтуль было вядома, што кампанія возьмеже ўдзел у арганізацыі трох наступных сусветных першынстваў па хакеі. Цяпер яна далучыцца і да падрыхтоўкі мінскага чэмпіянату.

Аднак скептыкі заўважаюць, што гэта дамова — толькі дамова пра намеры. І няясна, што будзе далей.

▼ ФІГУРЫ ТЫДНЯ

ЯРАСЛАЎ РАМАНЧУК

Экс-кандыдат у прэзідэнты Беларусі Яраслаў Раманчук апублікаваў у сваім блогу ўласны погляд на акцыю 19 снежня ў Мінску. Ён мяркуе, што за падзеі на плошчы Незалежнасці адказы яго быўляя суперніка прэзідэнтскай гонцы — Андрэй Сянікаў і Мікалай Статкевіч. З падобнай заявой Раманчук выступіў на другі дзень пасля выбараў, што выклікала абурэнне ў шэрагах апазіцыі. Цяпер Яраслаў Раманчук

піша, што незалежна ад таго, хто рыхтаваў акцыю 19 снежня, людзі пайшли да Дома ўрада толькі пасля таго, як экс-кандыдаты Андрэй Сянікаў і Мікалай Статкевіч прынялі рашэнне «ісці» на плошчу Незалежнасці. Разам з тым Раманчук зазначае, што прадстаўнікі перадвыбарных штабоў іншых кандыдатаў на плошчы не высоўвалі ніякіх «сцэнараў» развіцця акцыі.

«Я ясну частку сваёй адказнасці за то, што здарылася ў Мінску ўвечеры і ўначы 19 снежня. І шкадую, што не спыніў людзей на Каstryчніцкай плошчы. Мне было варта самому да гэтага дня пацікавіцца, што рыхтуюць іншыя кандыдаты, да чаго рыхтуюцца іншыя сілы. Мне трэба было бы быць больш красамоўным і ўпэўніцца, што людзі не паддавацаца на правакацыі і не быць іх часткай. Плошча — гэта знак волі, месца выкавання грамадзянской пазіцыі. Яна мусіць быць мірнай», — заявіў Яраслаў Раманчук.

Па меркаванні экс-кандыдата, найбольшая страты ад беспарадкаў у Мінску ў дзень выбараў панеслі «тыя дэмакратычныя лідары, палітычныя партыі і арганізацыі, якія праводзілі канструктыўную кампанію, накіраваную на пашырэнне ліку прыхільнікаў перамен». Пасля гэтых падзеяў, па меркаванні Раманчука, у бліжэйшыя гады ў Беларусі ёсць некалькі шляху развіцця: поўная самаізоляцыя, кіраваная дэмакратыя і далучэнне да Расіі.

АНДРЕЙ КУРЭЙЧЫК

Драматург Андрэй Курэйчык перадаў міністру культуры Беларусі Пајлу Латушку сцэнарый кінапраекта «Скарына». Сцэнарый уяўляе мастацкае даследаванне творчага і жыццёвага шляху выбітнага дзеяча беларускай культуры XVI стагоддзя. «Я цярпець не могу «салодзенькія», «ура-патрыятычныя» фільмы пра вядомых людзей, дзе яны свяцяйшыя за анёлаў», — цытуе Курэйчыка яго прэс-служба. — У мене Скарына не абстрактны асветнік, а чалавек, якога раздзіраюць супярэчнасці. Ён можа і выляяцца, і зрабіць памылкі. Кахае жанчын. Шукае вялікіх грошай. Ён чалавек ва ўсіх яго прыгожых і непрыгожых учынках. Але чалавек з прынцыпамі і глыбокай любоўю да сваёй радзімы. Гэта — Марк Цукенберг (заснавальнік Facebook) або Стыў Джобс (кіраўнік Apple) свайго часу. Чалавек, які спрабуе ўкараніць ноў-хаў у краіне з сярэднявечнай логікай. Вядома, гэта выклікае канфлікт з грамадствам. І Скарына вымушаны эміграваць і памерці на чужыне — у Празе, працующы прыдворным садоўнікам».

На думку аўтара, галоўным пасыпам яго сцэнарыя з'яўляецца «заклік да грамадства і дзяржавы берагчы сваіх мастакоў і вучоных, нават калі іх творчасць або грамадзянская пазіцыя не зайдёць зразумельна».

У якасці асноўных аўтакт для здымак Курэйчык бачыць адрастайтавранія Мірскі і Нясвіжскі замкі. Галоўныя ролі, на яго думку, павінны сыграць лепшыя беларускія акцёры. Паводле слоў драматурга, гэты праект можа стаць «яркім, амбіційным і самым нацыянальным за ўсе гады незалежнасці Беларусі». «Гэта першы ў май жыцці сцэнарый, які я пісаў не на замову, а па загадзе душы», — сказаў драматург.

ДАР'Я ДОМРАЧАВА

Беларуская біятланістка Дар'я Домрачава заняла трэцяе месца ў гонцы з масавым стартам на шостым этапе Кубка свету ў італьянскім Антхольцы.

Дыстанцыю 12,5 кіламетра спартсменка пераадолела за 34 хвіліны 2,1 секунды без промахаў на чатырох агнівых рубяжах. Домрачава на 5,8 секунды адстала ад пераможцы, нарвежкі Торы Бергер, і на 5,2 секунды — ад францужанкі Мары-Лор Брунз.

У цяперашнім сезоне біятланістка з Беларусі чацвёрты раз увайшла ў тройку найлепшых. Яна займае другое месца ў спрынце і трэцяе — у гонцы пераследу на другім этапе ў аўстрыйскім Хохфільцнэ (10 і 12 снежня), а таксама трэцяе месца ў спрынце на першым этапе ў шведскім Эстэрсундзе (3 снежня).

У агульным заліку Кубка свету Домрачава займае 11-е месца (405 балаў). Залік узначальваюць фінка Кайса Мякарайнен (560 балаў), шведка Хелена Эхальм (546) і немка Андрэа Хенкель (523).

ПАЛІТЫКА

► РАЗВАЖАННІ

САНКЦЫІ У НЕПАСЛЯДОЎНАЙ ПАЛІТЫЧНАЙ СІСТЭМЕ

Вольга ХВОІН

Еўрапейскі парламент пасля постыбарчых падзеяў у Беларусі прыняў цвёрду рэзолюцыю. Дэпутаты заклікаюць Раду ЕС на пасяджэнні 31 студзеня ўвесці забарону на выдачу віз для шэрагу беларускіх службоўцаў і замарозіць іх раҳункі ў краінах Еўрасаюза.

...І нахіляць нас нікому не дазволена

У дакуменце падкрэсліваецца, што санкцыі павінны дзеянічаць да таго часу, калі пакуль беларускія ўлады не вызываюць усіх палітычных зняволеных і затрыманых падчас акцый пратэсту, а таксама не здымуць з іх абвінавачванні. Прапануецца замарозіць любую фінансавую дапамогу, якая прадстаўляеца прац Міжнародны валютны фонд, Еўрапейскі інвестыцыйны банк і Еўрапейскі банк рэканструкцыі і развіція. Адначасова ЕС мусіць спрасціць працэдуру атрымання віз для беларускіх грамадзян, павялічыць падтрымку незалежных СМІ і грамадзянскай супольнасці.

Таксама Рада Еўрасаюза, магчыма, разгледзіць варыянт прыпынення ўдзелу Беларусі ў праграме «Усходнія партнёрства» на саміце ў Будапешце, калі да гэтага «не будзе прымальнага тлумачэння і значнага паляпшэння сітуацыі ў Беларусі. Пры гэтым прыпыненне не распаўсюджваецца на няўрадавыя арганізацыі і грамадзянскую супольнасць».

Самае ідэалістычнае патрабаванне Еўрапарламенту — правесці новыя выбары празідэнта Беларусі ў адпаведнасці са свабоднымі і дэмакратычнымі нормамі і стандартамі АБСЕ.

Аляксандр Лукашэнка на нарадзе 20 студзеня даручыў ураду падрыхтаваць «наш адказ Чэмберлену». «Ні пад каго прагінацца мы не маем намеру, і нахіляць нас нікому не дазволена. Гтычыцца гэта павінна абсалютна ўсіх, хто паспрабуе ціснуць і блакаваць краіну, хай гэба будзе асобная група краін або нават Еўрасаюз у цэльм» заявіў нязменны кіраўнік Беларусі..

Расія санкцыі адыграла

Кіраўнік аналітычнага цэнтра «Стратэгія», эканаміст Леанід Заіка наконт наступстваў магчымых эканамічных санкцыяў Еўрасаюза супраць Беларусі выказаўшыся крытычна. «Усе жорсткія санкцыі адыграныя расіянамі. Напрыклад, не будзе садзейнічання ў атрыманні крэдытаў. Але крэдытаў мы набралі, і новыя нам не трэба. Даречы, кожная беларуская сям'я — двое дарослыя, двое дзяцей — вінная замежным

кредыторам калі дзесяці тысяч долараў. Зайдзіце ў кватэру, і не заўжды там будзе маёмыці на такую суму. Крэдыты браў Сідорскі. Сідорскага цяпер німа, а пазыкі засталіся. Таму дзякую еўрапарламенту, калі яны будуць супраць новых крэдытаў», — гаворыць эксперт.

На прыканцы мінулага года Дзяржаўны дэпартамент і міністэрства фінансаў ЗША ў чарговы раз працягнулі дзеянне мараторыя на прымяненне санкцый у дачыненні да двух прадпрыемстваў беларускага канцэрну «Белнафтахім» — ААТ «Полацк-Шкловіак» і ААТ «Лакафарб». Усе астатнія санкцыі ЗША, уведзеныя ў чэрвені 2006 года ў дачыненні да канцэрна «Белнафтахім», застаюцца ў сіле. Упершыню паўгадовы мараторый на прымяненне санкцый у дачыненні да беларускага нафтакімічнага канцэрну ўлады ЗША ўвялі ў верасні 2008 года, і цяпер працягваюць яго дзеянне ўжо ў пяты раз. Застаюцца ў сіле і санкцыі ў дачыненні да 16 беларускіх чыноўнікаў, якім улады ЗША забараняюць уядзяць у краіну.

ЗША выглядаюць найбольш паслядоўнымі ў сваёй палітыцы «ігнору» Беларусі. Спрыяе гэтым і то, што наша краіна не з'яўляецца стратэгічным партнёрам Штатаў.

Цяпер абы спыненні супрацоўніцтва ў нафтавай сферы загаварылі і ў Еўропе. «Еўропа ніколі не спыняла набываць нафтапрадукты ў Беларусі. Яны гэта тлумачаць тым, што такія крокі будуть ударам па беларускаму народу, і з задавальненнем набываюць тут нафтапрадукты. У лепшыя гады мы сапраўды прадавалі ў ЕС калі 40 працэнтаў ад нашага экспарту, што складае звыш 12 мільярдаў долараў. Можна было зарабляць на продажы нафтапрадуктаў праз Галандыю, Брытанію. У 2009-м мы Германіі прадалі чыстай нафты на паўмільярда долараў. Ад такіх здзелак здольны адмовіцца толькі ЗША, што і рабіць. Тыя, хто займаецца нафтай і бензінам, не кіруюцца расшэннімі еўрапарламента. Гэта міжнародная алігархія, якая не адмовіцца ад такога способу зарабляць гроши. Што тычыцца іншых пазіцый па экспарту

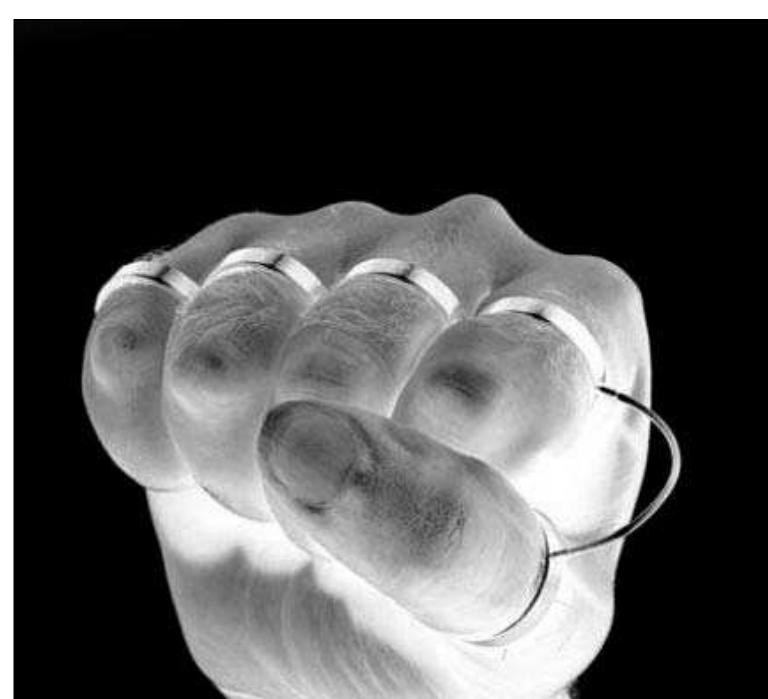
санкцыі ЕС не стане прычынай авалу дзейнай палітычнай сістэмы Беларусі, бо «ўсё ж нікто не ставіць такой мэты». «Трэба прымусіць выпускніц палітычных зняволеных і зрабіць крокі на шляху палітычнай лібералізацыі. Праграма санкцый — гэта не радыкальны спосаб ціску, а хутчэй папярэджанне Лукашэнку. І важна, каб была паслядоўная праграма з замарожваннем экспарту нафтапрадуктаў з Беларусі, выдачай крэдытаў, прыпыненнем палітычных контактав, узделу ў праграме «Усходнія партнёрства», бо ненармальна супрацоўніцаць з краінай, у якой больш за тры дзесяткі палітычных зняволеных, — зазначае палітолаг. — Пакуль у Беларусі Лукашэнка, нічога не будзе з таго, што мусіць быць у нармальнай, цывілізаванай краіне. У цяперашнім выглядзе санкцыі не разлічаныя на змену ўлады ў Беларусі, гэта прымус дзейнага рэжыму».

Разам з тым не трэба забываць пра факттар Расіі, якая аказавае падтрымку Лукашэнку, хаця ўжо і не ў ранейшым выглядзе — без умоў, абвязку, ціску. І трэба прызнаць, што пасля беларускіх выбараў расклад на карысць Расіі — Беларусь адразана ад ЕС і вымушаная ў той ці іншай форме прымаць прапановы, умовы суседскі-спонсара. Гэта дазволіць дзейнству рэжыму Лукашэнкі прайснаваць пэўны час, праўда, на небязвыплатнай аснове.

Байкот знутры

Пасля выбараў з'явіліся заклікі да санкцыяў унутры самой краіны. Маўляю, не набываіце айчынную прадукцыю, забірайце гроши з дэпозітаў — і рэжым ляснецца. Сацыёлаг, былы міністр працы Аляксандр Сасноў гаворыць, што грунтую для таго кам-

Важна, каб была паслядоўная праграма з замарожваннем экспарту нафтапрадуктаў з Беларусі, выдачай крэдытаў, прыпыненнем палітычных контактав

пані проста няма. «Калі галасаваць супраць дзеючай улады, а гэта больш проста, чым увесіці для сябе такія санкцыі, ідзе прыкладна 30-35 працэнтаў грамадзян, то на радыкальныя крокі гатовыя яшчэ менш», — падкрэслівае эксперт. Ён пагаджаецца, што ў беларускім грамадстве ёсьць раскол паводле грамадска-палітычных перакананняў, з часам ён проста павялічваецца, і «нават Лукашэнка гэта прызнаў», але пакуль працэс не крытычны.

Цікава, што ў студзені кіраўнік Нацыянальнага банка Пётр Пракапавіч падчас справаздачы кіраўніку Беларусі прызнаў, што за 2010 год міжнародныя рэзервовыя актыўы Беларусі, разлічаныя па методыцы МВФ, скараціліся на 11% да 5 030,7 мільёна долараў ЗША. Прыйму Пракапавіч бачыць у ажыятажным попыце насељніцтва на валюту. «Летась мы прадалі на чистай аснове насељніцтву 1,5 мільярда долараў. Гэтыя гроши сыпші з золатавалютных рэзерваў, і яны фактычна ляжаць у насељніцтве дома, замест таго, каб працаўаць на рэспубліку, на эканоміку», — сказаў Пракапавіч. — Я хацеў бы параіць грамадзянам, якія захоўваюць гроши дома — усё роўна ў беларускіх рублях або ў іншай валюце, — прынесці іх у банк».

Эканаміст Леанід Заіка прапанаваны метад называў «самаспальваннем». «Калі пачнуць аўральна здымачы гроши з раҳункаў беларускіх банкаў, гэта прывядзе да банкаўскага, фінансавага крызісу ў краіне. І прайграюць ад гэтага простыя беларусы. Можна не хадзіць у рэстараны, што знаходзяцца ва ўласнасці беларускіх чыноўнікаў, напрыклад, сталічны рэстаран «Лідо», які ў падпрадкаванні Упраўлення справамі презідэнта. А заклік да дзейніння на фінансавым полі — дэструктыўная з'ява», — упэўнёны Заіка. Ён прапаноўвае альтэрнатыву — галоснасць аб прыбытках, накапленнях чыноўнікаў, што прымусіць задумца людзей.

«Невыядзных чыноўнікаў можна прыраўніць да невыядзных грабрэй у часы Антропава. Можа, сапраўды адчуваюць, што гэта такое. Але гэтыя санкцыі закрануць не так многа людзей. Значна больш цікавы варыянт з замарожваннем раҳункаў беларускіх чыноўнікаў. Калі б былі яшчэ агучаныя дадзенія, чые гэта раҳункі і якія там сумы, гэта было б цікава для грамадскасці. Што за чыноўнікі ў нас, і куды глядзіць Аляксандр Рыгоравіч, і як яны паспелі столькі зарабіць? Для беларускай апазыцыі атрымаць такія звесткі, апублікаўці іх, напрыклад, у газете «Новы час», было б карысна ў межах праграмы «Беларусь — гэта мы», вось і паглядзелі б хто такія «мы», — заклікае Леанід Заіка еўракамісараў паспрыяць асвесце беларусаў на тэму прыбытковасці дзяржавы.

ТРОХГАДОВЫ ЗАКЛАДНИК

Алена ВАРАЖБЕЙ

**Маленькі Данік Саннікаў
стай вядомы ўсяму свету.
Еўрапарламент у рэзалицы
па Беларусі выказаў
заклапочанасць лёсам
трокгадавага хлопчыка, бацькі
якога знаходзяцца за кратамі
па палітычных прычынах.**

«Я гэта ўспрыняла як рэакцыю на нормальных людзей на ненормальную ситуацию», — сказала яго бабуля Люцьна Бельзацкая.

Акурат у дзень прыняція рэзалицы раённая адміністрацыя выдала ёй дакумент на апякунства ўнук. Як адзначыла Люцьна Бельзацкая, гэта было зробленна «імгненнем». «Я званіла ў аддзел народнай адукацыі. Яны мне сказали, што рагшэнне будзе прыміцца да канца месіца. А назаўтра мне тэлебачаніе, што ўжо ўсё, рагшэнне прынята», — паведаміла яна.

Органы апекі «затківаліся» Данікам пасля арштыту 19 снежня яго бацькоў, журналісткі Ірыны Халіп і Сандры Саннікава. Разам з трывогай дзясяткамі іншых палітыкай і актыўістамі ўніверсітетаў і адвакаціяў ў «масавых беспарадках» — за акцыю пратесту пасля выбараў Еўрапейскія палітыкі выказалі «заклапочанасць спрабамі ўладаў Беларусі ўзяць пад апеку» трохгадавага сына палітзняволеных.

Як адзначыла Люцьна Бельзацкая, выпрабаванне з унукам для яе было самым цяжкім у гэтай сітуацыі: «Хацелі націснуць, напужаць, я не ведаю, што хацелі. Потым вырашылі даць апякунства, каб меніш гаварылі на гэтую тэму. Менавіта лёс гэтага маленькага дзіцяці ўхваляваў людзей вакол. Бо трохгадове дзіця становіцца закладнікам».

Публікацыі «на гэту тэму», як кажа бабуля, пастаянна з'яўляюцца ў замежных СМИ. У «Нью-Йорк Таймс» быў вялікі артыкул. Але даведаеца пра ях яна ад іншых. «Я наогул нічога не

чытаю, у нас адбіралі ўсе кампьютары, мы ў блакадзе, у вакууме існуем. Беларуское тэлебачанне я, натуральна, не ўключаю».

Люцьна Бельзацкая і яе муж перажылі два ператрусы. I першым, i другім разам аблуквалі іх кватэрну, i кватеру дачкі. А іх унук быў сведкам гэтых падзеяў. Жонка палітзняволенага Зміцера Бандарэнкі, Вольга, згадвае, як паводзіўся яго Данік падчас першага ператрусу: «Сядзеў нерухома, як саліны слупок. Хаця гэта было

четыры з паловай гадзіны, але нават не зварухнуўся». А яшчэ ў кватэру Халіп і Саннікава спрабавалі пранікнуць міліцыянты. «У іх жа ключы бытлі, напэўна, Ірыны і Андрэя. Яны думалі, што там нікога няма, i маглі ўсё, што заўгодна там зрабіць. Муж адчыніў дзвірэві. Яны абеглі ўсе пакой, паадчынілі шафы. Быццам кагосыці шукалі», — распавяяла Люцьна Бельзацкая.

Яе муж, кінасцэнарыст Уладзімір Халіп, зараз пасля бальніцы. Ён трапіў туды пасля арштыту дачкі. Уладзімір Халіп стравіў зрок на праве вока, i яго тройчы прааперавалі. «Вельмі складаная і цяжкая аперация, нельга было ў адзін прысест зрабіць. Усё гэта звязана з нервовым стрэсам», — адзначыла жонка.

Да іх часта наведваюцца журналісты. «Калі даеш інтэрв'ю, то стараешся, каб Данік быў хация бу іншым пакоі», — кажа бабуля. Хлопчыку сказаў, што яго бацькі пахалі далёка. I ў іх сапсоваліся тэлефоны. «Мы ўвесь час яму кажам, што цябе ўсе любяць, i мы, i бацькі. I яны табе прысылаюць падарункі. Мы ад іх імя куплем яму падарункі», — распавяяла жончына.

Калі Ірына і Андрэй сышодзілі на некалькі гадзін і з'яжджалі на два-тры дні, яны заўсёды казалі сыну, калі вернуцца. «А тут раптам наогул сышлі і няма, — гаворыць Люцьна Бельзацкая. — Вось нядаўна ён сказаў: «Мне так сумна». А дзядуля пытаема ў яго: «Чаму табе, Данечка, сумна?» — «Таму што я вельмі сумую без мамы і таты».

Дзіця ўсё роўна адчувае небяспеку. «А калі за мной прыйдзе

чужы дзядзя і скажа: «Аддайце мне вашага хлопчыка Данію». Што вы скажыце?» — запытвае ён. «Я кажу: «Данечка, ну што за твой прыйдзе? Ніхто. Мы ўсіх выганім», — супакойвае яго бабуля.

«Ну добра, мне далі апякунства, — кажа яна. — Што, я могу замяніць бацькоў? Я маму могу замяніць? Ніколі ў жыцці. Дзіця ў такім узросце звязана з маці ніткамі, каторыя немагчыма нават ірацыянальна зразумець. Ён адчувае яе на нейкім генным узроўні. Затое ён цяпер увесе час мне кажа: «Бабуля, я цябе так люблю». I тое ж самае дзядулі. «Я я цябе люблю». Ён гэта ж казаў Іры. Вось яму дасыпалі запрашенні на навагоднія прадстаўленні. «З кім ты пойдзеш?» — запытвае яго другая бабуля. Ён кажа: «Я хацеў бы з мамай, але цяпер жа бабуля замест мамы».

Ірыну Халіп адвакат бачыў у апошні раз 30 снежня, калі ёй вынеслі абвінавачанне. З того часу пра яе нічога не вядома. Як і пра яе мужа Андрэя Саннікава, з якім адвакат бачыўся 29 снежня. «Іх трymаюць у вакууме. Я думаю, спецыяльна гэта ўсё робіцца. I спрабуюць штосьці накапаць», — мяркуе Люцьна Бельзацкая.

А 17 студзеня ад Ірыны дайшоў ліст. Большая частка яго — пра Данік. Чым ён займаецца, якія мульцікі глядзіць, як ён ясі, што яму сказаў пра яе. «Яна задавала такія пытанні, каторыя, калі бы яна атрымала мае лісты перад гэтым, яна б не запытвала. Вось канкрэтна пра Данікую я ёй пісала, што вы з'ехаў, што вернёцеся, каб не хваляваўся. Што мама і тата пра яго памятаюць. Не сумніваюся, што яна не атрымоўвала гэтых лістоў». Не сумніваецца маці Ірыны і ў тым, што і лісты ад дачкі не даходзяць па адрасе.

«Не турбуйцеся, я не ў палоне. Я проста набываю новы досвед», — гэтыя слова з ліста журналісткі сталі ўжо шырокавядомымі.

Люцьну Бельзацкую журналісты запытваюць, як яна ставіцца да сітуацыі, у якой зараз апянулася з-за арштыту дачкі. «Я ганаруся сваёй дачкай, — адказва я. — Хаця я хацела б можа, каб усё было ціха, спакойна, каб яна, як напачатку, займалася тэатрам і кіно, але... Іншыя харектар. Я дакладна ведаю, што яна сумленная, прыстойная, смелая. Што яна ніколі не пакрывіць душой. Я не ведаю, як на яе ціснуць. Але ў гэтых яе якасцях я перакананая».

ГРАМАДСТВА

▼ КАЛОНКА КАНСТАНЦІНА СКУРАТОВІЧА

У КАГО? НАВОШТА? КОЛЬКІ?

Старшыня верхнія палаты
Нацыянальнага сходу
назваў Беларусь буфернай
дзяржавай. Не было нічога
дзіўнага, каб такі вы рак
зрабілі сучасныя рускія
нацыяналісты або большавікі

ленінска-сталинскіх часоў. У вусах галоўнага беларускага
сената ён сведчыць пра яго поўную службовую
неадпаведнасць.

Тэрмін «буферная дзяржава» ўжываецца ў падручніках як паняцце для абазначэння выніку кампрамісу двух-трох ці больш моцных дзяржаў, прэтэнзіі якіх на абсалютнае панаванне на прасторы сутыкнення сваіх дзяржаўных і нацыянальных інтэрэсаў смяротна пагражают існаванню кожнай з іх. Таму яны па ўзаемнай дамоўленасці ствараюць у аспречваемым цэнтры інтэрэсаў нейкую псеўдадзяржаву, з правам для кожнага з бакоў заходзіць у яе адміністратарскую прастору настолькі, наколькі гэта дазваляюць інтэрэсы палітычных апанентаў.

Пагрозы Беларусь зыходзяць, зразумела, у большасці, ад яе самай. Перш-наперш, ад людзей, якім выпаў шанец ачоліць беларускую дзяржаву. Відавочна, што гэты цяжар ім не па плячах. Пра гэта яскрава сведчыць памікненне захаваць для сябе, можна сказаць, асалоду, якую дае палітычнае панаванне над шматмільённым народам. А сам народ тримаець у лейцах бясконцых абяцаў. Да гэтага часу кіраўніцтва не выкасалася дастаткова выразна наконт свайго стаўлення да дзяржаўнага суверэнітэту Беларусі. Мусіць, яно мяркуе, што такім чынам атрымае неразмежнны (вечны) рубель у сваю кішэню. У выніку народ, грамадства, беларуская супольнасць марнуюць час і сілы на барацьбу з ветракамі.

Беларусь жа, не толькі грамадзянская супольнасць (увогуле, якія там супольнасць, калі да беларусаў звятаюцца не інакш, як з удакладненнем — «Гражданін, пройдемте!» Куды? Не інакш, як будаваць грамадзянскую супольнасць), патрабуе карпатлівага лекавання. Як курс будзе — лагодны тэрапеўтычны, або шокавы з ампутацыяй — ужо не прынцыпова.

Тым, што сёння ва ўладзе, магчыма, не хапае разумення сітуацыі. Той жа Лукашэнка, калі рабіць высновы з яго паводзінай, відаць, лічыць, як схапіць аднаго разу Бога за бараду, так яе і не адпусціць. На самай справе, усе больш сур'ёзна. Як і абсалютная большыня сучасных дзяржаў (не толькі еўрапейскіх), Беларусь узімка ў выніку крушэння магутных імперый. Але ў такі час, калі ўжо здавалася, што беларускаму народу ніколі не ўдаецца набыць сваю дзяржаўнасць. Гэта здарылася не ў выніку відавочнай ваеннай паразы СССР, а ў той час, калі ён, як здавалася, падняўся на вяршыню сваёй мocy. Калі валавыя паказчыкі вытворчасці дасягнулі свайго гістарычнага максімуму. Ад гэтага ўзімка ілюзія, што ў Беларусі нічога не трэба прынцыпова змяніць. Дастаткова захаваць наяўны патэнцыял, і можна смела крохыць на заваёву агромністай прасторы, на якой усталяваўся першы бытны хаос. Пра то, што гэта разбурэнне можа быць перадумовай будучага будаўніцтва, нават думкі не ўзімкала.

У выніку задача стварэння адпаведных выклікам часу новых рэальнасцяў, з якіх пачыналася незалежнае існаванне амаль усіх нашых суседзяў, у Беларусі нават не разглядалася. Прынамсі, трэба было мэтай пастаўіць стварэнне эканомікі, якай б адпавядала рэсурсным магчымасцям краіны, а (галоўнае) мела з дольнасцю да самаразвіцця. У такім разе яна б атрымала магчымасць доступу да рэсурснай базы іншых краін на ўмовах узаемнай выгады.

Тады б і спадар Рубінаў не змог бы сцвярджаць, што Беларусь — буферная дзяржава па прычыне свайго геапалітычнага становішча. З Усходу штурхаюць, з Заходу піхаюць, а на Пойдні і Пойначы назіраюць, калі наядыдзе час дзяліць беларускага кабанчыка. Ці тое, што ад яго застанецца. Тыя, хто зараз кіруе, людзі канкрэтныя ў большай ступені, чым гэта трэба. Галоўная бядя ў іх страшнай блізасці да народа. Таму ў нас народная гаспадарка ёсць, а эканомікі няма. Но мы згубілі сваё месца ў бытлым (агульнасознім) падзеле працы, а ў сусветным яго так і не знайшли. Усё гаспадарчае жыццё круціцца вакол двух НПЗ, з якіх звязваліся ўсе (сёння відавочна) марнія надзеі. А астатнія прымеславасць, якую павінна прыносіць здабыткі коштам рэалізацыі прадукцыі з вялікай дабаўленай вартасцю, не здольна ўтрымоваваць нават саму сябе.

Гэта можна было паказаць нават на (на самай справе жудасны!) лічбах афіцыйнай статыстыкі. Але ж яна складаеца ў асноўным не для нас, а для тых, хто прымае рашэнні.

А ты не зважаюць. Раскрыўшы рот, слухаюць галоўнага гаспадарніка, які зноў цвердзіць, што гроши былі, ёсць і будуть.

Цікава, у каго, навошта і колькі?

► ПАМЯЦІ КАЛЕГІ

17 студзеня не стала вядомага журналіста і шчырага чалавека Вітала Тараса. У 2009 годзе выйшла майя кніга «Інтэр'ю, якіх не было», дзе вядомыя журналісты адказвалі на сем адноўковых для ўсіх пытанні. Быў сярод іх і Віталь Тарас. Сёння я вырашыў надрукаваць яго адказы яшчэ раз. Каб было больш відавочна, якую АСОБУ мы страпілі...

Аляксандр ТАМКОВІЧ

У 1973 годзе Віталь пачаў друкавацца ў газете «Знамя юности». Працаў на рэдактарам на Беларускім тэлебачанні, у газетах «Літаратура і Мастацтва» (пад рэдакцыяй А. Вярцінскага), «Культура», расійскай «Общей газете», на Радыё «Свабода», у штотыднёвіку «Наша Ніва». Сябра Беларускай асацыяцыі журналістаў і Саюза беларускіх пісьменнікаў. Лаўрэат прэміі імя Алеся Адамовіча Беларускага ПЭН-цэнтра (у раздзеле «радыёпабліцыстыка») за 1996 год.

— Выбар у прафесіі: «чэсны» — «нячэсны». Ці пралічвалі Вы, чым гэты выбор паверненца для Вас?

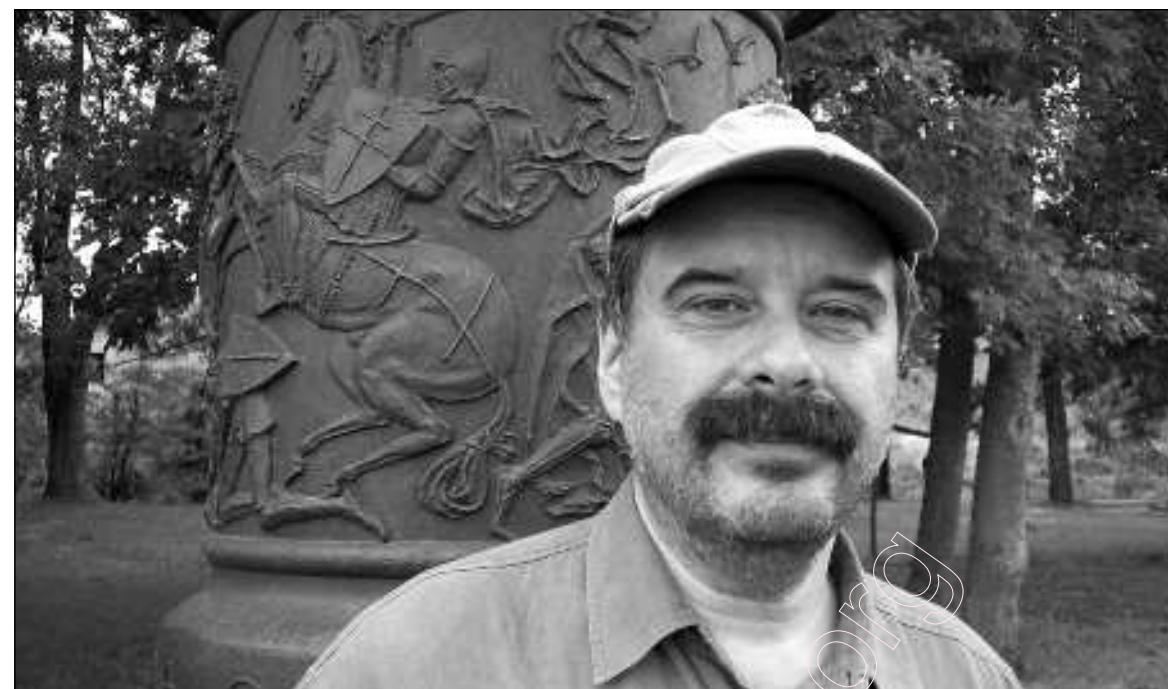
Свой «выбар» я зрабіў задоўгана да таго, як прагучалі вядомыя слова пра «чэсных» і «нячэсных» журналістаў. Слова «выбар» я стаўлю таксама ў двукоссе, бо, пачынаючы пісаць, не думаў, што выбіраю нейкі асабліві шлях для сябе на ўсё жыццё. Я тады яшчэ вучыўся ў школе і пра гэта нават не задумваўся. Тым больш, нічога не пралічваў наперад. І пазней маральны выбор перада мной ніколі не паўставаў, напроты вакол мяне, сярод маіх калег заўсёды пераважалі людзі, якія сумленна рабілі свою справу. І ў мяне не было выбару — здраджваць прафесіі ці не здраджваць. Мабыць, таму, што не прапаноўвалі.

Калісці Генры Форд вельмі дасціпна сказаў: «Сумленны журналіст працае толькі адзін раз». Ну дык вось, я «прадаўся» сваёй прафесіі аднойчы і назаўсёды.

— Ці былі моманты слабасці, шкадавання? Ці з'яўляліся думкі вярнуцца ці далучыцца да шэрагу «чэсных»?

У жыцці кожнага чалавека, я думаю, бываюць моманты слабасці і шкадавання. Але я не сказаў бы, што ў майі асабістым жыцці гэтых моманты былі звязаныя з журналістскай дзеянасцю. Як я ўжо зазначыў, адказваючы на папярэднє пытанне, пачынаў я друкавацца, не асабліва задумваючыся наконт наступстваў. Даволі доўгі час у маладосці плыў, так бы мовіць, паводле плыні. Напрыканцы 70-х гадоў «прыплыў» на Беларуское тэлебачанне — працаў на спачатку ў рэдакцыі навуково-папулярных праграм, потым у рэдакцыі інфармацыі. У сонсе пропаганды ціперашняе БТ дасць тагачаснаму сто пунктаў наперад. Аднак тады ў Беларусі, як і ва ўсім ССРР, не было іншага (недзяржаўнага) тэлебачання. Ніхто пра гэта нават марыць не мог. На дзярж-

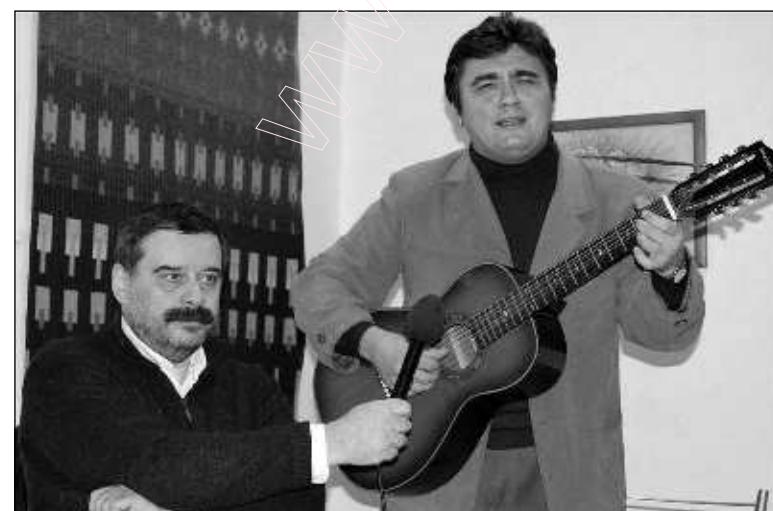
Віталь Тарас: Я ЖУРНАЛІСТ, БО МНЕ ГЭТА ЦІКАВА

Віталь Тарас

Віталь Тарас сярод лаўрэатаў прэміі БАЖ

Віталь Тарас і Зміцер Бартосік

элерадыё працаўалі і сапраўдныя прафесіяналы — майстры сваёй справы. Але жёсць адзін закон, які дзейнічае ўсюды — і ў дзяржаўных СМИ, і ў недзяржаўных, і ўвогуле не толькі ў СМИ. Паводле гэтага закона, у любой установе 30 працэнтаў людзей выконваюць 70 працэнтаў працы, астатнія 70 працэнтаў персаналу займаюцца хто чым — кар'ерай, падхалтімствам, інтырамі супраць калег, пляткарствам, службовымі раманамі...

У мяне рэдактарская служба выпрацавала цвярозы погляд на працу на тэлебачанні, якое тады многія ў грамадстве ўспрымалі як нешта надзвычай прэстыжнае, прыцягальнае і таемнае. На маёй памяці Галоўная рэдакцыя інфар-

мациі ў пачатку 80-х ператварылася ў сваёго роду пахавальню каманду — тады адным за адным паміралі генсекі ЦК КПСС (а ў прамежку памёр яшчэ і першы сакратар ЦК КПВ Кісялёў). Шараговым рэдактарам трэба было збіраць пра нябожчыкаў водгукі «плакальшчыкаў» — рабочых, навуковых работнікаў, пісьменнікаў, музыкантаў, ахопленых «плачущым вялікай страты, якую панес увесь савецкі народ». Пры гэтым і журнالісты, і большасць «плакальшчыкаў» успрымалі сітуацыю досыць цынічна, з іроніяй і самаіроніяй.

А ўвогуле, у сілу індывідуальных рыс характару, я не люблю працаўаць у калектыве. Праца ў

му і «наш дарагі» Мікіта Сяргеевіч Хрущоў у дзвярах урадавага вагона на Мінскім чыгуначным вакзале. Я за ім назіраў, седзячы на плячах майго дзеда Зміцера. (Некаторыя ўспаміны ўвайшли ў книгу маіх эсэ «Звыклое зло»).

У дзяцінстве хадеў стаць вандроўнікам. Бачыў сябе з падзорнай трубой у руках — такой, як у Паганэля, на капітанскім мосціку судна, дзе-небудзь у басейне ракі Арынока альбо Лімпапо. Дзякуючы журналістскай прафесіі, мара шмат у чым спраўдзілася. Давялося паездзіць па роднай Беларусі, а пасля распаду ССР — пабываць у некаторых еўрапейскіх краінах і нават у Афрыцы.

Недзе ў класе пятym спрабаваў напісаць навукова-фантастычную аповесць. Яна пачыналася словамі: «Гелена смажыла камічныя катлеты». Рогат маіх бацькоў, якім я пачаў быў чытаць свой опус, назаўсёды адбіў ахвоту пісаць фантастыку...

— Чаму менавіта журнالістыка?

— Заўсёды лічыў і лічу, што самае вялікае шчасце — гэта калі твая прафесія і любімы занятак (хобі) супадаюць. А калі табе за гэта яшчэ часам і плацяць...

Гэта не значыць, што збіраць інфармацыю ці пісаць заўсёды лёгка і прыемна. Часам гэта суцэльная пакута. Але не пісаць ужо не можаш. І гэта насамрэч ператвараеца ў праблему. З гадамі назапашваеща стомленасць ад прафесіі. Пачынаеш баяцца пайтрыарыца, напісаць нешта банальнае, збіща на трафарэт. Але ніколі не ўзнікала жаданне змяніць прафесію. Калісці Маякоўскі напісаў у сваёй аўтабіографіі: «Я пашт, гэтым і цікава». Я журнالіст, бо мне гэта цікава.

— Ваш шлях у прафесію?

На гэтае пытанне я ўжо часткова адказаў вышэй. Магу толькі дадаць, што пасля няўдалай спробы вучыцца на біяфаку пайшоў адразу на ўжурналістку, а грузчыкам у ПМК. Нейкі час быў падсобным рабочым у друкарні, лабарантам у бібліятэцы. Мае знаёмыя жартавалі: робіш сабе аўтабіографію на будучыню! Насамрэч, гэтая праца найперш пазбавіла ад некаторых іллюзій і радасных уяўленняў — пра рабочы клас, напрыклад, ці пра спалучэнне фізічнага і духоўнага пачатка ў чалавеку. Гэтае пазбаўленне ад іллюзій, веданне «што па чым», дапамагло потым і ў прафесіі, і проста ў жыцці. Больш за ўсё на свеце не люблю пафас.

Ну а на вячэрнім журфаку я пазнаёміўся, сярод іншых аднакурснікаў, з Ігарам Герменчуком (светлая яму памяць) і Сяргеем Дубаўцом. І хоць яны потым пе-равяліся на дзённае аддзяленне, знаёмства з гэтымі асобамі, безумоўна, таксама паўплывала на выбор прафесіі. Пытання, з кім быць і як сябе паводзіць у гэтым жыцці, пасля ніколі не ўзнікала.

— Кім і дзе працуе зараз?

— Апошняя пяць гадоў жыву ў Мінску. Працую дома для розных выданняў, пераважна для «Нашай Нівы». Нядайна пачаў весці блог на сайце [baif.by](http://www.kanalink.by).

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

TV

31 СТУДЗЕНИЯ, ПАНЯДЗЕЛАК

НТВ

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 22.50 Навіны.
06.05, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!».
06.45 Nota Bene.
07.05, 08.10, 18.50, 00.35 Зона X.
07.30, 08.25, 11.55 Дзялэвое жыццё.
08.30 «У свеце матараў».
09.10 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыццё».
10.05 Здароўе.
10.35 Культурныя людзі.
11.05 Меладрама «Зацымненне».
12.10 Прыйгніцкі фільм «Уяўлянарыум доктара Парнаса» (Вялікабрытанія-Францыя-Канада).
14.15 Дак. цыкл «Невядомая версія».
15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
15.40 «OFF STAGE LIFE».
16.05 Nota Bene.
16.30 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).
17.20 Меладрама «Зацымненне».
18.25 Програма «Акно ў Еўропу».
19.25 «КЕНО».
19.30 «Арэна». Програма аб спорце.
19.55 Ход у адказ.
21.00 «Панарама».
21.45 Дэтэктыўны серыял «Абдуры мяне».
23.00 Баявік «Захавальнік» (ЗША).
00.45 Дзень спорту.

14.50 «Зразумець. Прабачыць».
15.25 «Хачу ведаць».
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыйны фільм.
17.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
18.15 Навіны спорту.
18.20 «Зваротны адлік».
18.55 «Чакай мяне».
20.00 Час.
21.00 Навіны спорту.
21.05 Ток-шоу «Адкрыты фармат».
22.05 «Галасы».
23.20 Навіны спорту.
23.25 «Барыс Красноў».
00.25 «Віёла Тараканава. У свеце злачынага запалу».
01.15 Начная навіны.

БЕЛСАТ

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
06.10 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добра гастрою».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Тыдзень».
09.35 «Вялікі сняданак».
10.05 «Пляць гісторый».
10.40 «Трымай мяне мацней».
11.40 «Званая вячэр».
12.35 «Фантастыка пад грыфам «Сакрэтна».
13.50 «Зборны рынг».
15.00 Канцэрт М. Задорнова.
16.00 СТБ прадстаўляе: «КультУРА!».
16.50 «Рэпарцёрская гісторыя».
17.10 «Наша справа».
17.20 «Міншчына».
17.30 «Званая вячэр».
18.30 «Дарослья гульні».
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.15 «Добры вечар, маліня».
20.35 Фільм «Дачушка мая». Украіна, 2008 г.
22.55 «Сталічны футболь».
23.25 Фільм «Жыццё гэтага хлопца».
1993 г.

РУССИЯ

06.35 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).
07.00 ЛАДная раніца.
08.00 Тэлебарометр.
08.05 Дэтэктыўны серыял «Чыста англійскія забойствы» (Вялікабрытанія).
08.55 Серыял «Ты маё жыццё».
10.00 Прыйгніцкі фільм-фэнтэзі «Русічы» (Расія).
11.40 Пра маства.

12.10 Школа рамонты.
13.10 Прэм'ера. Прыйгніцкая меладрама «Зямля свяяла» (Францыя-Бельгія). 1-я серыя.
14.10 Серыял «Сіла прыцягнення».
15.05 Мультсерыял «Сямяйка пірататаў».
15.30 Пазакласная гадзіна.
15.45 Тэлебарометр.
16.05 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».
16.55 Дэтэктыўны серыял «Чыста англійскія забойствы» (Вялікабрытанія).
18.00 Серыял «Ты маё жыццё».
19.05 Кінаапавесць «Справа была ў Пянькове» (СССР).
20.55 Калыханка.
21.10 Тэлебарометр.
21.15 Беларуская часіна.
22.15 Камедыйны серыял «Інтэрны».
22.50 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).
23.25 Авертайм.
23.55 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».

16.50 Навіны - Беларусь.
17.20 «Кулагін і партнёры».
17.50 Тэлесерыял «Чорная багіня». Расія.
18.50 «Ефрасіння». Тэлесерыял.
19.50 Навіны - Беларусь.
20.30 Тэлесерыял «У лясах і на гарах».
22.20 Тэлесерыял «Аператыўнікі. Хронікі забойнага аддзела. Новая версія».
23.20 «Нічога асабістага».
23.35 Навіны - Беларусь.
23.45 «Весткі.ru».
00.00 Прэм'ера. «Поле чудаў вяртаеца».

НТВ

Дакументальны фільм.
06.05, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.15 Сёння.
06.10 Інфармацыйны канал «НТВ раніцай».
08.35 Серыял «Таксістка».
09.30 «Агляд. Надзвычайна здарэнне».
10.20 «Кулінарны падыннак».
11.20 «Чыстасардэчнае прызнанне».
12.05 «Да суду».
13.30 Серыял «Ментоўскія войны».
15.10 «Справа густу».
15.35 «Агляд. Надзвычайна здарэнне».
16.30 Серыял «Вуліцы пабітых ліхтароў».
18.35 «Агляд. Надзвычайна здарэнне».
19.35 Серыял «Бывай, «Макараў!».
21.30 Баявік «Святаяннік».
23.40 «Сумленны панядзелак».
00.25 Серыял «Ускосныя доказы».

РОССИЯ

07.00 «Раніца Pacii».
09.00 «Карціна свету».
09.55 Надвор'е на тыдзень.
10.00 «Гарафо».
10.20 «Ранішняя пошта».
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Весткі.
11.30 «Ефрасіння». Тэлесерыял.
12.20 «Кулагін і партнёры».
12.50 «Пакой смеху».
13.50 Навіны - Беларусь.
14.30 «Аб самым галоўным». Ток-шоў.
15.25 Прэм'ера. «Русік шакалад». Тэлесерыял.
16.15 Тэлесерыял «Дворык».

БЕЛСАТ

09.30, 13.15, 23.45 Біятлон. Чэмпіянат свету сярод юніёраў у Чэхіі (Нова Места). Жаночыя спаборніцтвы. Гонка пераследу.
10.15, 14.45, 00.30 Біятлон. Чэмпіянат свету сярод юніёраў у Чэхіі (Нова Места). Мужчынскія спаборніцтвы. Гонка пераследу.
11.00 Футбол. Кубак Азіі ў Катары. Фінал.
12.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Аўстраліі (Мельбурн). Турнір Вялікага шалома. Мужчыны. Фінал.
15.45 Шары. Адкрыты чэмпіянат Уэльса (Ланэлі, Вялікабрытанія). Дзень 3-і. Прамая трансляцыя.

19.15, 23.30 Футбол. Еўрагалы. Навіны.
19.30 Футбол. Кубак Азіі ў Катары. Фінал.
20.45 Самыя моцныя людзі планеты. Ліга чэмпіёнаў (Кіеў, Украіна).

21.50 Вось дык так!!!
22.00 Пра рэстлінг. Агляд WWE.
22.30 Пра рэстлінг. Vintage Collection. ЗША.
01.15 Скачкі з трампліна. Кубак свету ў Германіі (Вілінген). HS 145.

БЕЛСАТ

07.00 Тыдзень у «Аб'ектыве».
07.30, 12.05 Прэс-экспрэс (агляд медыяў).

07.45, 12.20 Эксперт.
08.05, 12.40 ПраСвет.

08.30, 13.05 Басанож па свеце: «Штодзённае жыццё індэйцаў».

08.55 Рэмарка (культурніцкая праграма).

09.20 Гісторыя пад знакам Пагоні (спазнаваўчая праграма): «Кірыла Тураўскі».

09.20, 14.05 Дакументальная гадзіна: «Франка: на варце Захаду», дак. фільм, 2006 г. Іспанія.

10.20, 15.05, 21.55 Фільматэка майстру: «Мядзведзік», маст. фільм, 2007 г., Чэхія.

12.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дні).

13.30 Рэмарка (культурніцкая праграма).

13.50 Гісторыя пад знакам Пагоні (спазнаваўчая праграма): «Люблінская ўнія».

16.45 Мойнік (лінгвістычная праграма).

17.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дні).

17.05 «Мой родны горад», серыял.

17.30 «Час гонару», серыял: 14 серыя.

18.20 Невядомая Беларусь: «Атамныя полк», дак. фільм, 2009 г., Польша-Беларусь.

18.50 Госць «Белсату».

19.10 Прэс-экспрэс (агляд медыяў).

19.30 Аб'ектыў (агляд падзеяў дні).

19.35 Гарачы каментар.

19.45 Калыханка для самых маленьких.

19.55 Еўропа сёня.

20.25 «Беларускі лес», дак. фільм, 2008 г., Беларусь.

21.00 Аб'ектыў (галоўнае выданне).

21.25 Прыватная калекцыя.

23.35 Аб'ектыў.

23.55 Гарачы каментар.

НТВ

06.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.00, 18.00, 20.30, 23.05 Нашы навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Контуры.
10.10 «Мая жонка мяне прычараўала». Шматсерыйны фільм.
11.05 Навіны спорту.
11.10 «Смак».
11.50 «Тата на ўсе рукі». Камедыйны серыял.
12.20 «Дэтэктывы».
13.05 Навіны спорту.
13.10 Кантрольныя закупы.
13.45 «Модны прысуд».

16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыйны фільм.
17.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
18.15 Навіны спорту.
18.20 «Щаслівія разам». Серыял.
18.55 «Хай кажуць».
20.00 Час.
21.00 Навіны спорту.
21.05 Прэм'ера. «Доктар Тырса». Шматсерыйны фільм.
22.10 Прэм'ера. «Капітан Гардзееў». Шматсерыйны фільм.
23.25 Навіны спорту.
23.30 «Барыс Ельцын. Першы».
00.30 «Віёла Тараканава. У свеце злачынага запалу». Заключчная серыя.
01.20 Начная навіны.

БЕЛСАТ

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
06.10 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добра гастрою».
07.40 «СТБ-спорт».
07.45 «Раніца. Студыя добра гастрою».
08.30 «Дачушка мая». Украіна, 2008 г.
10.40 «Трымай мяне мацней».
11.40 «Званая вячэр».
12.35 «Дарослья гульні». Серыял.
13.50 «Дарні, дарогі, гроши». Гумарыстычны серыял.
14.40 «Студэнты International». Серыял.
15.35 «Ваенная таімніца».

16.50 «Сталічны футbold».
17.20 «Міншчына».
17.30 «Званая вячэр».
18.30 «Дарослья гульні». Серыял.
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.15 «Добры вечар, маліня».
20.25 Прэм'ера! «Апошні сакрэт Майстра». Серыял.
21.30 «Вялікі горад».
22.05 «Аўтапанарама».
22.55 «Абанент часова недаступны». Серыял.
19.55 «Эразумець. Прабачыць».
15.25 «Хачу ведаць».
16.10 Навіны спорту.

РУССИЯ

06.35 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).
07.00 ЛАДная раніца.
08.00 Тэлебарометр.
08.05 Камедыйны серыял «Інтэрны».
08.30 Дэтэктыўны серыял «Чыста англійскія забойствы» (Вялікабрытанія).
09.30 Серыял «Ты маё жыццё».
10.30 Кінаапавесць «Справа была ў Пянькове» (СССР). 1-я серыя.
12.20 Авертайм.
12.45 «Запал па культуры».

13.30 Прыйгніцкая меладрама «Зямля свяяла» (Францыя-Бельгія). 2-я серыя.
14.25 Серыял «Сіла прыцягнення».
15.25 Мультсерыял «Сямяйка пірататаў».
15.50 Пазакласная гадзіна.
16.05 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».
16.55 Дэтэктыўны серыял «Чыста англійскія забойствы» (Вялікабрытанія).
18.00 Серыял «Ты маё жыццё».
19.05 Дэтэктыў «Залатая міна» (СССР). 1-я серыя.
20.25 «Калыханка».
20.40 Тэлебарометр.
20.45 Беларуская часіна.
21.45 Камедыйны серыял «Інтэрны».
22.20 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Прэм'ер-ліга. Арсенал - Эвертан.
00.15 «Спорт-кадр».
00.40 Дэтэктыўны серыя

2 ЛЮТАГА, СЕРАДА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00,
15.00, 16.00, 16.55, 18.00, 19.00, 22.50 Навіны.
06.05 Дзень спорту.

06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь».

07.05, 08.10, 18.50, 00.40 Зона Х.

07.30, 11.55 Дзелавое жыццё.

08.35 Сфера інтэрсаў.

09.10 Камедыйная меладрама «Маргоша».

10.05 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).

10.50 Меладрама «Зацымненне».

11.40 Відэофільм АТН «Пінскі дзівасіл» цыклу «Зямля беларуская».

12.10 Меладрама «Рабіны гронкі пунсавыя» (Украіна). 2-я серыя.

14.05 Праграма «Акно ў Еўропу».

14.25 Альманах вандраванняў.

15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.

15.35 «OFF STAGE LIFE».

15.50 Дэтэктыўны серыял «Жураў» (Расія).

17.00 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).

17.50 Меладрама «Зацымненне».

19.25 «Спартоліт 5 з 36». Забайляльнае шоў.

19.30 «КЕНО».

19.35 Зямяльнае пытаннне.

20.00 Камедыйная меладрама «Маргоша».

21.00 Панарама.

21.45 Дэтэктыўны серыял «Абдуры мяне».

23.00 Прэм'ера. Камедыя «Прывітанне, пакуль!» (Францыя-Ізраіль-Італія).

00.45 Дзень спорту.

- 15.25 «Хачу ведаць».
- 16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыйны фільм.
- 17.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
- 18.20 «Шчаслівія разам». Серыял.
- 18.55 «Хай кажуць».
- 20.00 Час.
- 21.05 «Доктар Тырса». Шматсер. фільм.
- 22.10 «Капітан Гардзееў». Шматсерыйны фільм.
- 23.25 Навіны спорту.
- 23.30 Асяроддзе пасялення. «Сыр або не сыр».
- 00.30 «Іван Падушкін. Джэнтльмен вышукі». Шматсерыйны фільм.
- 01.20 Начныя навіны.

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
- 06.10 «Міншчына».
- 06.20 «Раніца. Студыя добра гастро».
- 07.40 «СТБ-спорт».
- 08.30 «Апошні сакрэт Майстра». Серыял.
- 09.30 «Аўтапанарама».
- 10.00 «Пляц гісторый».
- 10.40 «Трымай мяне мацней!». Тэленавэла.
- 11.30 «Далёкія сваякі».
- 11.40 «Званая вячэра».
- 12.35 «Дарослія гульні». Серыял.
- 13.50 «Дурні, дарогі, грошы». Гумарыстычны серыял.
- 14.40 «Студэнты International». Серыял.
- 15.30 «Абанент часова недаступны». Серыял.
- 16.50 «Новыя падарожжы дылетанта».
- 17.20 «Міншчына».
- 17.30 «Званая вячэра».
- 18.30 «Дарослія гульні». Серыял.
- 20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
- 20.10 «СТБ-спорт».
- 20.15 «Добрыя вечар, маляня».
- 20.25 Прэм'ера! «Апошні сакрэт Майстра». Серыял.
- 21.30 «Мінск і мінчане».
- 22.05 «Дабро пажаліцца».
- 22.55 «Абанент часова недаступны». Серыял.
- 23.55 «Інструктар». Серыял.

3 ЛЮТАГА, ЧАЦВЕР

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 16.55, 18.00, 19.00, 22.50 Навіны.

06.05 Дзень спорту.

06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь».

06.45 Nota Bene.

07.05, 08.10, 18.50, 00.40 Зона Х.

07.30, 08.30, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.35 Зямяльнае пытаннне.

09.10 Камедыйная меладрама «Маргоша».

10.05 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).

11.00 Крымінальная меладрама «Зацымненне» (Расія-Украіна).

12.10 Меладрама «Пагоркі і раўніны».

14.05 Дак. цыкл «Невядомая версія».

15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.

15.35 «Зброя». Цыкл дак. фільмаў.

15.50 Дэтэктыўны серыял «Кураў» (Расія).

17.00 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).

17.50 Крымінальная меладрама «Зацымненне» (Расія-Украіна).

19.25 «КЕНО».

19.30 Сфера інтэрсаў.

19.55 Камедыйная меладрама «Маргоша».

21.00 Панарама.

21.45 Дэтэктыўны серыял «Абдуры мяне».

23.00 Прэм'ера. Трылер «Фанаграма запалу» (Расія).

00.45 Дзень спорту.

- 16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыйны фільм.
- 17.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
- 18.00 Нашы навіны.
- 18.15 Навіны спорту.
- 18.20 «Шчаслівія разам». Серыял.
- 18.55 «Хай кажуць».
- 20.00 Час.
- 20.30 Нашы навіны.
- 21.00 Навіны спорту.
- 21.05 Прэм'ера. «Доктар Тырса». Шматсерыйны фільм.
- 22.10 «Ванга. Свет бачны і нябачны».
- 00.30 «Іван Падушкін. Джэнтльмен вышукі». Шматсерыйны фільм.
- 01.20 Начныя навіны.

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
- 06.10 «Міншчына».
- 06.20 «Раніца. Студыя добра гастро».
- 07.40 «СТБ-спорт».
- 08.30 «Апошні сакрэт Майстра». Серыял.
- 09.30 «Дабро пажаліцца».
- 10.00 «Пляц гісторый».
- 10.40 «Трымай мяне мацней!». Тэленавэла.
- 11.30 «Далёкія сваякі».
- 11.40 «Званая вячэра».
- 12.35 «Дарослія гульні». Серыял.
- 13.50 «Дурні, дарогі, грошы». Гумарыстычны серыял.
- 14.40 «Студэнты International». Серыял.
- 15.30 «Абанент часова недаступны». Серыял.
- 16.50 «Добры дзень, доктар!».
- 17.20 «Міншчына».
- 17.30 «Званая вячэра».
- 18.30 «Дарослія гульні». Серыял.
- 20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
- 20.10 «СТБ-спорт».
- 20.15 «Добрыя вечар, маляня».
- 20.25 Прэм'ера! «Апошні сакрэт Майстра». Серыял.
- 21.30 «Праўда».
- 22.05 «Аўтапанарама».
- 22.55 «Абанент часова недаступны». Серыял.
- 23.55 «Інструктар». Серыял.

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 16.55, 18.00, 19.00, 22.50 Навіны.

06.05 Дзень спорту.

06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь».

06.45 Nota Bene.

07.05, 08.10, 18.50, 00.40 Зона Х.

07.30, 08.30, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.35 Зямяльнае пытаннне.

09.10 Камедыйная меладрама «Маргоша».

10.05 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).

11.00 Крымінальная меладрама «Зацымненне» (Расія-Украіна).

12.10 Меладрама «Пагоркі і раўніны».

14.05 Дак. цыкл «Невядомая версія».

15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.

15.35 «Зброя». Цыкл дак. фільмаў.

15.50 Дэтэктыўны серыял «Кураў» (Расія).

17.00 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).

17.50 Крымінальная меладрама «Зацымненне» (Расія-Украіна).

19.25 «КЕНО».

19.30 Сфера інтэрсаў.

19.55 Камедыйная меладрама «Маргоша».

21.00 Панарама.

21.45 Дэтэктыўны серыял «Абдуры мяне».

23.00 Прэм'ера. Трылер «Фанаграма запалу» (Расія).

00.45 Дзень спорту.

06.00, 09.00 Нашы навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Жыць здорава!».

10.10 «Мая жонка мяне прычараўала».

Шматсерыйны фільм.

11.00 Нашы навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Смак».

11.50 «Тата на ўсе рукі». Камедыйны серыял.

12.20 «Дэтэктыўы».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Кантрольны закуп».

13.45 «Модны прысуд».

14.50 «Зразумець. Прабачыць».

15.25 «Хачу ведаць».

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

23.55 «Інструктар». Серыял.

06.00, 09.00 Нашы навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №1 (53)
(студзень)

www.lit-bel.org www.novychas@gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

АНОНС	
«НАВІНЫ»: грамадска-літаратурнае жыццё студзеня	c. 2.
«ПУБЛІЦЫСТЫКА»: развагі Галіны КАРЖАНЕЎСКАЙ	c. 3.
«ДЗЕННИКІ»: «занатоўкі для сябе» Ніла ГЛЕВІЧА	c. 4-5.
«ПРОЗА»: урывак з аповесці «Покіч з нябесаў» Паўла САВОСЬКІ	c. 6.
«ПАЭЗІЯ»: вершы Эвы і Сяргея ПАНІЗЬНІКАЎ	c. 7.
«ВІНОК»: развітанне з Тацянай САПАЧ	c. 8-9.
«ПРОЗА»: мініяцюры Анастасіі ЛАЗЕБНАЙ	c. 10.
«ПЕРАКЛАД»: пастычны ўкраінскі майдан у перастварэнні Эдуарда АКУЛІНА	c. 11.
«ДЭБЮТ»: вершы Даши КАБАКОВАЙ	c. 12.
«УСПАМІНЫ»: згадкі Ірыны ПАЛЬЧЫНСКАЙ пра Клаўдзія ДУК-ДУШЭЎСКАГА	c. 13.
«ФОРУМ»: Ася ПАПЛАЎСКАЯ пра прэміі і кнігі	c. 16.
«КРЫТЫКА»: агляд чарговага «Дзеяслова» ад Легала	c. 15.
«ДЗЕЯПІС»: кніжная паліца ды літаратурныя конкурсы	c. 16.

▶ СЛОВА

ПРА СУЧАСНЫХ КАІНАЎ і АВЕЛЯЎ

Алаіза ПАШКУТАВА

Дзіўныя справы твае...
чалавечা! Кажы ні кажы,
паўтарай ні паўтарай,
тыцкай носам — ні тыцкай,
а — як гарохам аб сценку.
Што ў абывацеляў, што ў
vas, творцаў, інжынероў,
так сказаць, чалавечых
душаў. Пішаце-пішаце, а самі
— ці чытаце? Аповеды Бібліі,
напрыклад. Не?! А гісторыя
Авеля і Каіна са Старога
Запавету — ой як паказальна
і ў нашым сучасным жыцці,
сімвалічная і... актуальная!
Як, зрешты, і гісторыя
Сотніка з Рыбаком — з бібліі
чалавечага духу, напісанай
непераўзыдзеным Васілем
Быковым.

Патлумачу пра ўсё па парадку. Не лятаю я ў творчых ампірэях, не лічуся апазыцыянеркай і яшчэ з 2006 года ўсялякія сталічныя нашыя «Плошчы» бокам абыходжу. Тым больш, што некаторыя — як цэнтральная Каstryчніцкая — лёдам у гэтыя выбарчыя часы залітая. На каньках стаяць не ўмою: не той узрост. Спіна, не пры вас сказана будзе, баліць, і бразнуцца касцімі сваімі старымі баюся. Не так бразнуцца, як — не паднінца...

Словам, дома сяджу, на пенсіі, адпрацавала ў «эпохі» розных развітых сацыялізмаў, і нават ледзь абяцанага камунізма не дачакалася. А што дома? Кухня, зредку «кірха» ды ўнукі. Навагодня-калядныя святыя прыйшлі. Зноў адна. Правільней — з радыё. На той жа кухні. На стары Новы год ці не першым паведамленнем — інфармацыя пра прэс-канферэнцию вядомага мене генерала міліцыі і пісьменніка, колішняга сенатара Мікалай Чаргінца. Хвіліны з дзве ягонага выступу: пра тое, чым займаецца Саюз пісьменнікаў.

Малайцы! Я ж, варона загуменая, пенсійная, думала, што загінаеца ў нас тая ніва творчасці. А аказваецца — не! Колькі секцыі панаадкрывалі! І дзіцячай літаратуры, і «стваральнай» крытыкі, і нават сатыры з гумарам. Але нешта шкрабнула мяне пры тых словах, на май спакойнай кухні — не раўнуючы, як нажом па патэльні... Ну новай такой, дарашчай... А, успомніла: з ціфлона-

Многія класікі-творцы ў турме сядзелі: і Якуб Колас, і Максім Танк, і ледзь не сотні рэпрэсаваных пры Сталіне. Дарэчы, у тых жа сценах сядзелі, дзе цяпер і Някляеў

вым пакрышцём. Тым, што праз месяц адстае, як фарба з плоту, калі ў дождёві пэцкаюць. Суседка сцвярджаля, што з замежнай патэльні не адстае. Што лушпініца ціфлон толькі з патэльні беларускай вытворчасці. Штось яна яшчэ плявала на нашу якасць, што супраць «Куплій беларускае»... Ды хай ёй! Я — не аб тым.

А — пра інжынероў чалавечых душаў. Радыё беларускае, сетку правадную, нагадаю, слухала. І гаворку названага вышэй пісьменніка. І пашкадавала, што не чула пра аншлажныя вечарыны ў «абноўленым» Доме літаратара, а то б схадзіла. На расхвалены па тым жа радыё вечар сатыры і гумару, а то расійская тэлегумарная папса абырдзела. А дзе іншую ўзяць? (Толькі чаму высокапастаўлены прамоўца сказаў невядомае мне раней слова «сатырысты»? Гэта так правільна? Раней, калі ў школе працавала, відаць, слоўнікі старавіны былі...)

Але тады і прасцей было. І — зразумела ўсё. Сказалі, запэунілі, агучылі афіцыйна патрэбнае дзяржаве па тэле ці тым жа радыё — і наперад! А цяпер? Цяпер жа — спасу на нашыя слабыя галовы няма! Унук інцярнэт правёў. Пасміхнуўся, што радыё заслу-

халася (не разумее, што я шчыра літаратурай захапляюся, нават вершы сама пішу), пабачыў, што ледзь катлеты на кухні не спаліла, запознена парабедаў — і да камптуара. Неўзабаве і мяне паклікаў. Чытай, кажа, бабця, пра сваіх пісьменнікаў. А па маіх слабых вачах — як сярпом гэтыя радкі «Свабоды». З сайта. Як унук называе... «Сёння на прэсавай канферэнцыі старшыня праўладнага Саюзу пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец зняважліва выказаўся на адрас Уладзімера Някляева і паведаміў, што ня будзе хадайнічаць перад уладай за яго вызваленне з турмы КДБ»...

Ну вось, а я і расслабілася была над катлетамі. І закарцела мне, як той казаў, мяса і мух пасобку раскласці. Усё прачытала з некалі варожай свабодаўскай «хвалі» пра канферэнцыю. Аказваецца, Мікалай Чаргінец адказаў і на пытанне пра арыштаванага і вядомага мне паэта Уладзімера Някляева (пагадзіцесь, песні ды вершы ў яго выдатныя!). Чытаю — і вачам не веру, як таму купленому ціфлону. Паслухайце: «Што тычыцца Валодзі Някляева, ён мне проста нагадваў кацяня, якое нарадзілася ў стайні, але патрабуе пашпарт каня. Ён стварыў проблему сам сабе і стварыў

проблему для грамадзтва. Але мы за яго ня будзем змагаца, ня будзем патрабаваць: «дайце яму свабоду». Ён парушыў закон Рэспублікі Беларусь, і ня трэба тут дэманстраваць ілжывую карпаратыўнасць... ». Было ў адказе М. Чаргінца і признанне ў тым, што калі б ён, Някляев, перарабраў з «зялённым змеем», а не з палітычным, ды патрапіў праз то ў міліцэйскі пастарунак — то тады б генерал міліцыі і кіраўнік аднаго з пісьменніцкіх саюзаў за яго заступіўся. А так — «ён парушыў закон Рэспублікі Беларусь». Наколькі абазнаная, і неадਯватна выпіваць ды патрапляць у пастарунак — не законная акцыя. Інакш жа чаго цябе міліцыя хапае?

Ну ды ім лепш відно... А вось пра кацяня ў конскай стайні, якое замахнулася на пашпарт каня... У арыгінале — лошади... Гэта, я вам хачу сказаць, аксюмаран! У тым мне, дурной, абраца на прэзідэнцкае пасведчанне расчыталася! Ну а якога ж іншага дакумента кандыдат у прэзідэнты Някляев дамагаўся? А тут — пашпарт лошади...

Ды не мне судзіць. А закранула мацней іншае: не будзем мы, маўляў, за тое «кацянё» заступацца ды карпаратыўна яго падтрымліваць. Што ж вы за людцы такія, пісьменнікі?! Ад сумы і турмы, як вядома, анікто ж не застрахаваны. У тым ліку і пісьменнікі, і генералы. Я сама школны гісторык па адукацыі, але з пайгода «белліт» выкладала (замяняла дэкрэтніцу), дык памятаю: многія класікі-творцы ў турме сядзелі: і Якуб Колас, і Максім Танк, і ледзь не сотні рэпрэсаваных пры Сталіне. Дарэчы, у тых жа сценах сядзелі, дзе цяпер і Някляеў

ніцкія саюзы Польшчы, Літвы, Украіны, іншых краінаў, як і Саюз беларускіх пісьменнікі, занепакоенны абставінамі зняволення юладзімера Някляева і Аляксандра Фядуты».

Не ўсе адным лыкам шытыва, аказваецца. Вось толькі мая настаўніцка-үедлівая душа сумніўна ўспрыняла ягоныя слова аб Максіме Горкім. Падумала, што памыліўся Алесь Пашкевіч, гаворачы: «Дакумэнтальна засьведчана, і гэта факт: Максім Горкі стварыў пісьменніцкую асацыяцыю, саюз, таварыства, калі сам адседзеў, калі началі садзіць пісьменнікаў у 1901 годзе, ён грашыма дапамагаў жонкам вязняў і самім вязням. І асноўная, нават статутная задача — аказваць маральную, матэрыйную дапамогу сваім сябрам». Статут — статутам, а Горкі ж пісьменнікай аўяднаў, як нас вучылі, у 1933—1934 гадах...

Забылася я на сваю кухню з катлетамі — і начала ўжо ў гістарычных «мухах» разбірацца. Унук дапамог, з гуглам нейкім. І ўпэўнілася я, што апошняя цытата — і насамрэч на фактах узрасла. Што і да сталінскага СП ў Расійскай яшчэ імперыі існаваў «Союз взаимопомощи русских пісателей і учёных». Што і Горкі актыўнічаў у тым Саюзе, бо на сваёй скуры паліцэйскія засценкі адчуў — яшчэ у Ніжнім. І дзеянасць тога СП была актыўнай. Напрыклад, як я вычытала: калі 1 сакавіка 1901 года паліцыя і войскі напалі на бязбройных грамадзянаў у Пецярбурзе, былі арышты. Хапалі і моладзь, студэнтаў. Дык вось, 39 члену Саюза ўзаемадапамогі рускіх пісьменнікаў зварнуліся да міністра ўнутраных спраў з рэзкім пратэстам супраць гвалту. Сярод іх — і Максім Горкі. Праўда, ужо 12 сакавіка таго ж года па распарядженні пецярбургскага граданачальніка Саюз «ніяправільны» быў забаронены...

Ды тое — ужо ці не іншая гісторыя. Хаця... Усё — пра адно і тое ж. Пра муҳі і катлеты, пра кацянятаў і коней. Пра Авеля і Каіна, нарэшце.

Хто мае галаву — той думае. Хто мае вушы — пачуе.

Ды ўсё ж — дзіўныя справы твае, чалавечы! Кажы ні кажы, а — як гарохам аб сценку. Што ў абывацеляў, што ў вас, творцаў, інжынероў, так сказаць, чалавечых душаў. Пішаце-пішаце, а самі — ці чытаце? Хоць бы Кнігу Кніг. Ці задумваецеся? Прынамсі, некаторыя з тых, хто цяпер вяшчаюць з высокіх tryбунаў ды па радыё, якое я паслухала на кухні.

НАВІНЫ

10 (2)

► ЛІТІНФАРМ

НЕ КОЖНЫ ПІСЬМЕННИК, ХТО ТАК СЯБЕ НАЗЫВАЕ

13 студзеня на прэсавай канферэнцыі старшыня праўладнага Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец зняважліва выказаўся на адрас Уладзіміра Някляева і паведаміў, што не будзе хадайніцаў перад уладай за яго вызваленне з турмы КДБ. У той жа час міжнародная пісьменніцкая супольнасць выказвае слоўы падтрымкі зняволеным у Беларусі літаратарам і журналістам і патрабуе іх вызвалення. Ці існуе карпаратыўная салідарнасць, ці патрэбная яна?

Старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Алесь Пашкевіч узгадаў, што творчыя саюзы, асацыяцыі яшчэ ў XIX стагоддзі ствараліся дзеля агульнай братэрскай падтрымкі сваіх калегаў: «Документальная засведчана, і гэта факт — Максім Горкі стварыў асацыяцію, саюз, таварыства, калі сам адседзеў, калі начапілі садзіць пісьменнікаў у 1901 годзе, ён грашыма дапамагаў жонкам вязняў і самім вязням. І асноўная, нават статутная задача — аказваць маральную, матэрыяльную дапамогу сваім сябрам. Усясьветная, ёўрапейская пісьменніцкая супольнасць, пісьменніцкія саюзы Польшчы, Літвы, Украіны, іншых краінаў, як і Саюз беларускіх пісьменнікаў, занепакоеныя абставінамі зняволення Уладзіміра Някляева і Аляксандра Фядуты».

А вось былы сябра Уладзіміра Някляева, старшыня праўладнага Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец наконт карпаратыўнай салідарнасці выказаўся так: «Што тычыцца Валодзі Някляева, ён мне проста нагадваў кацяня, якое нарадзілася ў стайні, але патрабуе пашарткана. Ён стварыў праблему сам сабе і стварыў праблему для

грамадства. Але мы за яго не будзем змагацца, не будзем патрабаваць: «дайце яму свабоду». Ён парушыў закон Рэспублікі Беларусь, і не трэба тут дэмантраваць ілжывую карпаратыўнасць... Гэта трэба дакладна разумець, інакш, калі мы будзем яго маральна падтрымліваць, гэта значае — падштурхоўаем: маўляў, давай і далей здзяйсняй злачынства».

Што да карпаратыўнай салідарнасці, старшыня Саюза пісьменнікаў Літвы Ёнас Ліняўкас кажа: «Я думаю, яна праста неабходная. Я ведаю пра заяву нашага ПЭН-цэнтра, што і Фядуту, і Някляева прынялі ў Літоўскі ПЭН-цэнтар і патрабуюць іх вызвалення як сябраў Літоўскага ПЭН-цэнтра. Я напісаў адкрыты ліст зняволеным. У нашай газете «Літаратура», якая выйдзе ў пятніцу, будуць апубліканыя мае пераклады твораў Уладзімера Някляева з ягонай фатаграфіяй».

Чэслаў Сэнюх, вядомы польскі літаратар, перакладчык беларускіх класікаў, а таксама і Уладзімера Някляева, распавёў: «Я якраз учора запісаў сваю чарговую перадачу беларуска-польскую — пра трох непакорных паэтав, з перакладамі вершаў, у tym ліку Ларысы Геніош. Ну, страшна ёсё гэта. Бяда ў tym, што мы, нармальныя людзі, цалкам бясцельныя супраць такога феномена, якім з'яўляецца беларускі празідант, гэты дыктатар Беларусі. І ёсё ж я спадзяюся, што выпускніца Валодзю на свабоду. Самае галоўнае — не маўчаць, маўчаць нельга. Таму што гэта тое самае, што сказаць — так, так трэба».

У абарону беларускіх літаратаў, якія знаходзяцца за кратамі, выступілі многія усясьветна вядомыя асобы, міжнародны ПЭН-клуб. Камітэт «Пісьменнікі ў зняволенні» заклікаў асудзіць арышты і жорсткае абыходжанне з Уладзімірам Някляевым, Аляксандрам Фядутам, Ірынай Халіп ды іншымі палітвязнямі...

Іна Студзінская, Радыё СВАБОДА

▼ НАВІНКА

Вышла ў свет новая кніга паэзіі Сяргея Законнікаў, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі і вядомага грамадскага дзеяча Беларусі. Яе назва — як сімвал нашага сучаснага жыцця: «Шалёнай Куля». «Паэзія пяці гадоў» — такую падназуву азначыў аўтар.

Усё, што закранае сэрца паэта — і дома, і ў вандроўках — прыходзіць і ў яго вершы. Сярод іх — і кранальная лірыка, і таварысцкія прысвячэнні, і грамадзянская прызнанні, і філософская пранікненні. Як сказаў пра творчасць Сяргея Законнікаў народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль, «гэта тое, што патрабуеца ад паэзіі: жывое, разумнае, мудрае. У нас занадта многа траккатні. А тут не толькі чалавечыя пачуцці — радасць, смутак, надзея, вера, але і філософскае абагульненне нашага жыцця».

Шукайце новую кнігу Сяргея Законнікаў «Шалёнай Куля» ў менскіх кнігарнях!

► РОЗГАЛАС

ВЕРШЫ НЯКЛЯЕВА ГУЧАЛІ Ў ЛОНДАНЕ

Акцыя салідарнасці з беларускімі палітычнымі вязнямі і дэмакратычнай апазіцыяй прайшла 16 студзеня перад амбасадай Беларусі ў Лондане. Арганізаторамі выступілі прадстаўнікі беларускай дыяспары: члены Згуртавання беларусаў у Вялікай Брытаніі і Англа-Беларускага таварыства. Акцыя сабрала больш за 50 чалавек.

Удзельнікі пікета звярнуліся да ўладаў Беларусі з патрабаваннем неадкладна вызваліць усіх палітычных вязняў, спыніць кампанію запалохвання і тэрору супраць незалежных СМИ і грамадзян, якія ўдзельнічалі ў мірных пратэстах супраць фальсіфікацыі вынікаў выбараў.

На пікете выступіў а. Аляксандар Надсан, вядомы грамадскі і рэлігійны дзеяч, духоўны лідар беларускай эміграцыі. Прамовіла сястра палітвязня Андрэя Саннікава.

Удзельнікі пікета раскрытыкавалі нядаўні прэзідзіум пасольства Беларусі ў Вялікабрытаніі,

у якім распавядаваецца пра нібыта камфортныя ўмовы ўтрымання вязняў у СІЗО КДБ і пра нібыта магчымасць доступа сваякоў і адвакатаў да вязняў. Быў зачытаны спіс абвінавачаных па крымінальной справе аб нібыта арганізацыі масавых беспарадкаў.

Акрамя гэтага, удзельнікі пікета ўшанавалі памяць людзей, якія зніклі або памерлі пры няяві-светленых аbstавінах у 90-я гады: Віктара Ганчара, Юрыя Захаранкі, Анатоля Красоўскага, Дзмітрыя Завадскага, Генадзя Карпенкі, Анатоля Майсені. Акцыя «Салідарнасць-16» з патрабаваннем празрыстага расследвання тых тра-

гічных падзеяў была распечатая журналістам Ірынай Халіп, якая цяпер знаходзіцца за кратамі.

Напрыканцы акцыі ўдзельнікі зачыталі некалькі вершаў Уладзіміра Някляева, паэта і блогера кандыдата ў прэзідэнты, які таксама быў збіты і кінуты ў турму 19-га снежня.

«Беларуская ўлада павінна ведаць, што нішто не забыта і нішто не даравана. Рана ці позна ўсе адказныя за палітычныя рэпресіі і за забойства людзей будуть адказваць перад законам», — заяўлі ўдзельнікі акцыі.

**Алесь Чайчыц,
«Беларус на чужыне»**

► MEMORIA

СПАЧЫЎ ВІТАЛЬ ТАРАС

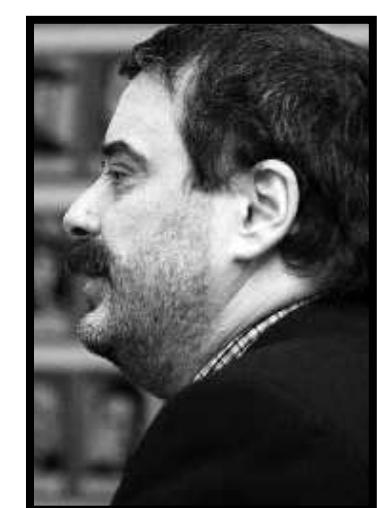
Уначы 18 студзеня 2011 года на 55-м годзе жыцця памёр літаратар, публіцыст, сябар Саюза беларускіх пісьменнікаў і Беларускай асацыяцыі журналістаў Віталі Тарас.

Ён працяглы час мужна змагаўся з анкалагічным захворваннем, актыўна пісаў, друкаваў-

ся і ўдзельнічаў у грамадскім жыцці.

Развітанне прайшло 19 студзеня. Пасля адпівання труна з целам пісьменніка рушыла ў апошні шлях на Паўночныя могілкі Мінска.

Жалобныя дні яшчэ больш азмрочыліся паліцэйскімі кашчунствам: міліцыянты, якія прыйшлі засвetchыць факт смерці, узялі ў нябожчыка... адбіткі пальцаў.

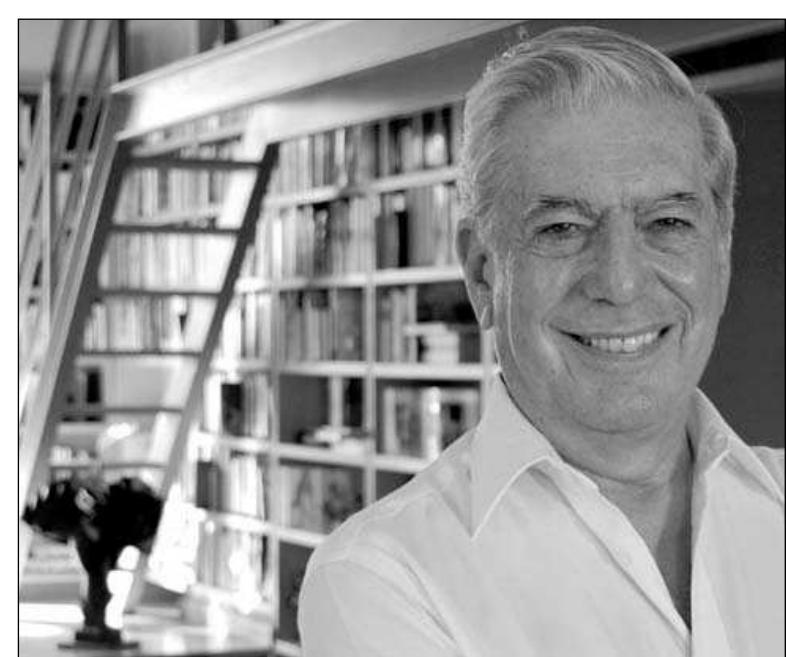
► СЛАВА

ДОМ МАРЫЁ ВАРГАСА ЛІЁСЫ — МУЗЕЙ

Неўзабаве хатні прытулак ганараванага сёлета Нобелеўской прэміі пісьменніка Марыё Варгаса Ліёсі будзе пераўтвораны ў музей, прысвечаны яго жыццю і творчасці.

Дом знаходзіцца ў горадзе Арэкіпа, размешчаным на поўдні Аргентыны — ва ўрадлівай даліне ля падножжа спячага вулкана Эль-Місці. Сёння горад — буйны фінансавы і гандлёвы цэнтр, другі пасля Лімы прымысловы рэгіён Аргентыны, а таксама — гастронамічная сталіца Пяру дзякуючы шматлікай кухні.

Аўтар «Цётачкі Хулі і пісакаў» ды больш пяцідзесяці іншых кніг нарадзіўся ў згаданым доме ў 1936 годзе. Як паведаміў міністр культуры Пяру Хуан Асціё, стварэннем музея зоймецца кінарэжысёр

і прадзюсар Луіс Ліёса, стрыечны брат пісьменніка.

Побач з домам-музеем на Алеі Parra будзе ўсталяваны

помнік пісьменніку — аб чым паведаміў мэр Арэкіпы Сімон Бальбуэна.

Паводле Podroze.onet.pl

ПОГЛЯД

УЗЯЦЬ ДЫ ВЫКИНУЦЬ ТЭЛЕВІЗАР...

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

1. Да Плошчы

Адна знаёмая жанчына-псіхолаг на поўным сур'ёзе даводзіла мне, што значная частка нашага насельніцтва — дарослыя дзеци. Нават не дзеци, а немаўляты: ім галоўнае, каб ёпла, бяспечна і быў накормлены. У мяне было сумненне на гэты конт, покуль я не начала ўдзельнічаць у выбарчых баталіях ды размаўляць з людзімі іншых сацыяльных пластаў. Калі я раздавала ўлёткі ў раёне трактарнага завода, да мяне падышла бабуля і начала арыгінальна агітаць за дзецичага. З вами ж, кажа, за 16 гадоў нічога благога не здарылася; вы ж жывая! Я нават не знайшла, што адказаць, а потым даўмелася: перада мной класічны прыклад старога немаўляці, якому ў жыцці патрабен мінімум.

Ёсць яшчэ дарослыя-«дзеци», дарослыя-«падлёткі» — усе са сваімі асаблівасцямі. Несумненна, у нашым грамадстве ёсць і сапраўдныя дарослыя — што бачаць сутнасць з'яў і рэчаў ды ўмеюць браць на сябе адказнасць. Але на якой бы ступені развіцця чалавек ні знаходзіўся, важна рухацца, не стаяць не месцы, не зарастаць раскай. Вось чаму для няўрмістовых і неспакойных усялякія выбары — найлепшы час. На жаль, завоблачная пасада прэзідэнта і прэтэнзіі на яе праства палахаюць нашых выбаршчыкаў. Ды ў прэтэндэнтаў праства нездараўыя амбіцы! Куды гэтым цялятам дужацца з нашым дубам?!

А яны і вылучыліся, і подлісы сабралі, і агітацыю правялі, і на ўсё гэта знайшли сродкі і людскія рэсурсы. Хто «за ідэю» дапамагаў, хто проста любіць грамадскую работу, а хто і капітальну зарабіць не супраць. (Пры нашай «поўнай занятасці» і гэта актуальна.) Хочаш — не хочаш, а разгул демакраты трэба неяк асвятляць у СМИ. Не дзеля літары закона і электарата — дзеля бачнасці, дзеля міжнароднага іміджу. Для назіральнікаў з Еўропы і журналістаў з усяго свету, якім зусім нядоўга «хацелі падабацца».

Вось і асвятляюць: дураць народ за народныя грошы. Згадаем,

як паказалі пратэстнае шэсце па праспекце Незалежнасці, што адбылося 24 лістапада. Адна толькі групка апазыцыі ўмсціла ся ў кадр. Затое ракурс цікавы: зверху, наўскасяк, на краму «Ча-

раўніца» — з балкончыка аднаго прадстаўнічага дома, які прыезджыў прымаюць за тэатр. Відаць, супрацоўнікі БТ і АНТ пабаяліся за свае камеры, а для навін папрасілі здымкі ў «калег».

У праграмах навін кандыдатаў высмеялі пасля першых жа эфираў: маўляў, ніводзін не спытаў, куды глядзець. А вы для чаго ў студыі, спадары-тэлевізійнікі?! Гэта ваш прамы авабязак — паказаць, куды глядзець і куды гаварыць запрошанаму кандыдату. Ды і студию маглі прадставіць з багучым радком, і фон зрабіць прыстойны, а не такі, як на дэбатах.

Асобна варта разгледзець, як паказвалі моманты сустреч з выбаршчыкамі. Камера старанна ездзіла па пустых крэслах, калі зала была няпouнай, і захопліва толькі краёчак, калі народ збіраўся дружна. Цікава, ці паказалі, як на Серабранцы ладзілі сустречу міністр адукацыі Радзікоў з мэрам Ладуцькам (давераныя асобы ясна каго)? Настаўніцам з бліжэйшай гімназіі загадалі быць усім, раздалі загадзя падтрыхтаваныя пытанні, а галоўнае — папярэдзі горш апрануцца, каб іх прымалі за работніц з інтэрната.

У даўжэйшых нудных сюжетах прэтэндэнтаў дзе не столькі кусалі, колькі слінлі, і што характэрна — прозішкаў стараліся не ўпамінаць. У ідале, кандыдатаў (акрамя аднаго) лепей было б зусім не паказваць і не згадваць, быццам нічога не адбываецца, быццам выбары — звычайная фармальнасць. Зноў жа — не зразумеюць. Звязаць пачнуць у далёкім ці блізкім замежжы...

Таму выхад адзін: дыскрэдытацыя гэтых нахабных выскочак, гэтых адшчапенцаў, што не хочуць жыць па сцэнарыі, прописаным за столькі гадоў.

А яны, карыстаючыся тэле- і радыёэфірам, шмат нагаварылі старшыні. Пафас большасці выступаў можна перадаць такім словамі: «Злез з даху і не псуі гонту». А адзін нават фантастычную карціну намаляваў (такое толькі паэт мог прыдумаць): быццам Новы год, шампанскэ ў бакалах, А.Р. з сынам перад экранам, і яго віншу з Новым Годам нават прэзідэнт! У страшным сне такое не прысніца — каб не ты віншаваў, а цябе!

Для плюмы ідэолагаў і падпівалоў гэта былі сапраўды «сапсаныя вечары перад несапсанавым тэлевізарам». А для нас, што па другі бок бар'еру, — момент ісцінні і эмацыйнага ўзрушэння. Усіх паслушалі і абмеркавалі, убачылі вартасці і недахопы. Пахвалілі першы выступ Някляева і другі — Рымашэўскага, адзначылі важкія моманты ў Саннікава, трапныя — у Статкевіча (тыпу «залез наверх і прыбраў за сабой лесвіцу»), угледзелі згоднікаў. Не, усё-такі дзевяць кандыдатаў лепей, чым гіпатэтычныя адзіны... Усё ж нейкая драматургія, нейкая інтыгі — хай сабе і з прадказальнымі канцом.

Так і падмывае спытаць у рэжысёраў-пастаноўшчыкаў: вы хацелі балагана, цырка на дроце? Распішыцца і атрымайце.

Савок сапраўды вечны, як вечны ў прыродзе цвілі і племеня.

Яму не патрэбны ні празрыстыя скрыні, ні сумленны падлік. Буфет і фікусы — вось яго ўзвесьн.

Лепшыя «вумы» Беларусі ламалі галовы, як падлавіць шулераў з выбарчых камісій. Шкада, што не дазволілі браць спальнікі і начаваць на ўчастках. З'явіца ўначы крадком кот Базіліа з лісой Алісай укідаць ці мяняць блюетэні, а прадстаўнік якогась штаба тут як тут! Ды пад белыя рукі, ды ў справядліві беларускі суд! Ах, мары, мары!.. Калі ўся сістэма гуляе краплёнімі картамі — ад настаўніці да сілавікоў, то што тут зробіш?

Кажуць, што сумленне выглядае як поле, як абалонка вакол чалавека. Гэта абалонка знікае ў людзей з цяжкім залежнасцю, у старых, якія здзяцнілі, а ў дзяцей яшчэ не сфарміравана. Куды яна падзелася ў мясцовай тэбэшнай брації, якая не п'е, не колецца і зусім не старая — вялікае пытанне. На першай «Кухні» Георгій Калдун яшчэ саромеўся...

Як без сумлення абыходзяцца салідныя дзядзькі з партфелямі і нават пры пагонах, таксама невядома. Памятаецце эпізод з фільма «Кін-дза-дза», дзе герой прыляпіці на амаль знішчаную планету? Улада без сумлення — як планета без кіслароду; адны мікробы добра сябе адчуваюць...

2. Пасля Плошчы

Спланаваны выбарчы фарс за адну ноч ператварыўся ў такі ж спланаваны трэйлер, мэта якога — запалохаць і магчымых кандыдатаў, і выбаршчыкаў. Каб ужо ніхто ніколі не пасягяў на беларуска-азіяцкі варыянт дзяржаўнага ўтварэння.

Хто быў на Плошчы, ведае, што там было. Для тых, хто не быў, назаўтра ўстроілі шоу па ТВ. Гэта істэрія на ўсіх трох каналах па сутнасці абапіралася на адну і ту ж, спецыяльна зняту карцінку: біцё шкляных дзвярэй Дома ўрада. Прычым адзін і той жа сюжэт паўтараўся бісконца, каб людзі думалі, што гэта быў штурм, асада. Праз тыдзень, у праграме «Контуры», разбітага шкла стала нашмат бо-

3 расійскіх каналаў звесткі пра наступствы выбараў у Беларусі рэгулярна вырэзываюцца. Тэлевізар ужо можна не глядзець

лей — і ўсё зялёнае, ад бутэлек. І хто ж гэта на марозе назноўші піўных бутэлек на ганак ДУ і буй іх там кучай?! Каб так дробна набіць, патрэбен час. Відавочна, што гэта маглі рабіць такія ж нанятыя людзі, як і тыя, што дзялівіта неслі рыдлёўку.

Раз за разам паўтаралі і сюжэт з адрачэннем Раманчука. Яно выглядала б больш пераканаўчым, калі б эксп-кандыдата «дадушылі» не ў туую ж ноч. А то нейкае яно рэзкае, падазроне, злавеснае... Затое не спяшаліся абрацаваць лічбу зняволеных. Давялося самому, на прэс-канферэнцыі з афіса БХД зносяць табурэты і кубкі ды як дзеци радуюцца пачкам паперы... Кандыдаты са зняволеных перайшлі ў статус арыштаваных, кожнага там «дацісцакаў» паасобку, змушаючы да пакаяння. А тут — ёлкі, феерверкі, падарункі — быццам зноў нічога не адбылося...

Усе мы былі ў шоку. У пакладзітай бабулі аказаліся вялікія вушы і яшчэ большая зяпа. Яна

ўжо нікому не хацела падабацца, бо беспрынцыпны сусед ўнешта плаабяць. Галасы, як зайды, лічылі кепска. (Кажуць, што іх пасля ўсяго лічаць аналітыкі.) Перастараліся. Крышталевая мара разбіта. Нават сцята Еўропа не змагла вытрываць такога здзеку з закона і здравага сэнсу.

А далей пачалося саме цікавае: інфармацыя пра зняволеных, пра арышты і канфіскацыі ў офісах увогуле перасталі даваць. А цікавенькі б атрымліваюць сюжэт на незалежным тэлебачанні — як з офіса БХД зносяць табурэты і кубкі ды як дзеци радуюцца пачкам паперы... Кандыдаты са зняволеных перайшлі ў статус арыштаваных, кожнага там «дацісцакаў» паасобку, змушаючы да пакаяння. А тут — ёлкі, феерверкі, падарункі — быццам зноў нічога не адбылося...

Каб мы зусім не скіслі ў чаканні афіцыйных звестак, паказалі «дакументальны» фільм, які стаў эпагеем ілжы і подласці. Гэтыя арсеналы знойдзенай зброі праства пацяшаюць інфармаваных гледачоў. Што ж атрымліваеца: знойшлі напярэдадні 19-га снежня, а паказалі 9 студзеня? Рыхтавалі, мабыць, доўга... Кінуліся ў вочы дзве недарэчніцы, цалкам невыпадковыя: прыпісалі БХД У.Хамічэнку (таго, што ў рукаў гаварыў), а таксама ўманіціравалі ў відэарад спакойны, годны твар Уладзіміра Някляева. Як быццам ён у гэты час не знаходзіўся пасля збіцця ў бальніцы, а прымаў удзел у несанкцыянаваным мітынгу. Недалёкія і неабазнаныя могуць і паверыць, як вераць малыя ў Дзеда Мароза, — што яшчэ раз даказвае «дзяцінную» прыроду беларускага электарата.

Хто кіраваў разгонам, мы ўжо ведаем. Але хто кіруе такай бяздарнай, грубай «дэзай»?! З расійскіх каналаў звесткі пра наступствы выбараў у Беларусі рэгулярна вырэзываюцца. Тэлевізар ужо можна не глядзець. Увогуле — узяць ды выкінуць.

► ЗАПІСЫ

ДЗЕВЯНОСТА ТРЭЩІ

«ЗАНАТОЎКІ ДЛЯ СЯБЕ», ЗРОБЛЕНЫЯ Ў ЧАС ПАСЯДЖЭННЯЎ ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Ніл ГЛЕВІЧ

19 траўня.

Пачалося, як звычайна, з «Рознага».

Дэп. Дзейка звярнуўся з запытам да генеральнага прокурора, чаму быў звольнены з Арміі афіцэр Мікалай Статкевіч.

Дэп. Кучынскі прабіў трывогу аб пашырэнні ў Беларусі рэлігійных сектаў «Белыя браты», «Крышнаіты» і іншых — аб страшным уздзеянні іх на псіхіку нашай моладзі, аб неабходнасці ратаваць яе. Маладыя хлопцы, трапіўшы ў іх сеці, сохнуць, усыхаюць. Многія наогул зникаюць!

Дэп. Баршчэўскі. Запыт намесніку прэм'ера М. Дземчуку: чаму ў кнігарнях няма беларускіх кніг? Апратэставаў («у народа выклікаў смех») выпад дэп. Качана і кампаніі супроць БНФ. (У зале прамаўчалі).

Першае пытанне Парадку дня: Аб зменах у Канстытуцыі.

Дакладчык дэп. Леўчык. Доўга затрымаліся на першай жа папраўцы. На кожную заўвагу — у зале рэплікі, як у школьнікаў ці студэнтаў — лёгкія, зубаскальскія, з прэтэнзіяй на дасцінансць. Ах, гэтыя практикаванні ў досцініках! Як яны выдаюць узровень культуры, выхаванасці!

У зале — вялікая суматоха. Спрэчкі — якіясьці анархічныя, мітынговыя, амбіцыйныя, і нават бзікаватыя. Леўчык, пасля правалу першага пытания, што называеца «плюнуў» і сеў на месца. Дэп. Арціменя прысарамаціў усіх — асабліва Лукашэнку: за яго выступленне. Шушкевіч злосна абрэзаў Лукашэнку: «Хопіць дэмагогі! Вы толькі кръгыце, як на мітынгах. А ніводнай за ўвес час канкрэтнай прапановы! Ніхто так не дэстабілізуе залу, як вы!».

Проект новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Дакладчык Шушкевіч. Гаварыў хвілін 15 — максімум, а можа і 10. Для такога даклада — малавата. Я чакаў: што зойме калі гадзіны. Пайшлі пытанині. Першае: Дык што за лад у нас будзе, у Беларусі — сацыялістычны ці капіталістычны? — Адказ: Пачытайце ўважліва тэкст, там сформулявана.

Дэп. Камай: А дзе Закон аб сімвалах у Канстытуцыі?

Адказ: Ёсьць закон, і добры, добра прыняты грамадскасцю, і няма патрэбы яго мяняць. (Сапраўды, сімвалы ў нас выдатныя. Адно што Гімна няма.)

Пытанне: Чаму — платнае навучанне? А было бы сплатнае. — Адказ: Было не для ўсіх, было сацыяльнае рэгуляванне. Пытанне: Што ў эканамічнай аснове ладу — якая ўласнасць? — Адказ: Не трэба вызначаць! Будзем будаваць справядлівае грамадства, на прававых асновах. — Пытанне: Ці парламент будзе прафесійны, ці такі, як цяпер? — Адказ: Пра-

фесійны, але... з пэўнымі агаворкамі (рэгламентацыямі).

Дэп. Заблоцкі: Нідзе ў свеце няма спалучэння выкананічных і заканадаўчых улад. Усюды яны размежаваны.

Дэп. Качан: Дзе гарантывы на працу, на адукцыю і г.д.?

Шушкевіч: Не трэба слоў «гарантывы». Гэта — нерэальна!

Дэп. Камай: Дык якая ж эканамічнай аснова РБ? Траба вызначыць у Канстытуцыі эканамічны базіс РБ!

Адказ: Няма патрэбы ў такім вызначэнні, у іншых краінах няма.

Дэп. Трафіменка: На здароўе — гарантуюцца права, а на ўсё іншае — не, слова «гарантуюцца» няма.

Дэп. Сінчылін: Чаму адна беларуска мова — дзяржаўная?

Шушкевіч адказаў вельмі эмачыйна, але добра, лагічна і доказна. Праўда, спасылка на шведскую мову ў Фінляндыі — няудалая.

Дэп. Лакцышын. Таксама аб мовах. Паршыву сацыялагію прыцягнулі з «Советской Белоруссии», фальшивыя лічбы... Ах, сацыёлагі!

Шушкевіч рэзка абрэзаў.

Дэп. Баршчэўскі пачаў дасведчана гаварыць аб мовах у Фінляндыі. У зале заулююкалі. Асабліва — дэпутат-генерал Гетц.

Дэп. Лавіцкі прапанаваў зняць у прэмбуле ўпамінанне аб Статуте Вялікага Княства Літоўскага. Прагаласавалі прапанову. «За» ўпамінанне — толькі 106 галасоў. Знялі! З энтузізмам! Вось адносны да гісторыі Бацькаўшчыны. Не было яе і няма — у душах і сэрцах бальшыні.

20 траўня.

Арганізацыя працы і дысцыпліна — ніякая. Калі галасавалі пункт аб грамадзянстве — спачатку было ў зале 203 дэпутаты, паўторна — ужо 250, амаль 50 набеглі з калідораў, з кафэ. Не склікаўшы людзей у залу, паставілі на галасаванне.

Станкевіч нахіліўся да мяне і прашпаўтаў: «Шушка (Шушкевіч) перад выбарамі спікера запрасіў на кватэру Лукашэнку, Ганчара, рэзай і чысціў селядца і прасіў: «Галасуйце за мяне! Я вас не пакрыўджу, буду падтрымліваць...». А цяпер — такія ворагі Лукашэнка і Шушкевіч!». (Памойму, плётка, у якой зацікаўлены непрыяцелі Станіслава, а іх пропрэца.)

Аб дзяржаўнай мове ў Рэспубліцы Беларусь. Зноў вылезлі: Лакцышын (учора — Сінчылін) і член нашай Камісіі, дзядок П. З. Мінчанка (пасланец ад КПБ) і іншыя. Канешне ж, узяў і я слова. Пры майм выступленні рэспліку «Не пугай!» кінуў дэпутат з Барысава Трусаў (не ўпершыню і менавіта «Не пугай!» — на «ты», як у сябе на заводзе). Кінуў — пасля маіх слоў: «Для Беларусі стане

горш, калі мы адступім назад ад Закона аб мовах». Выступіў я нялепшым чынам, трэба будзе пры аблекаванні п. 50 паправіць. Гаднак жа за дзэвятаўнай мовы прагаласавалі 83 дэпутаты, а за адну беларускую — 204. Ура! Хоць гэта яшчэ толькі аблекаванне праекта Канстытуцыі.

21 траўня.

Пачалі з пытанияў непрадбачных: выступленне дэп. Сапронава аб злоўжываннях у замежным гандлі агаломышыла. Калі ўсё гэта праўда, то — жахліва! Слухалі з выключнай увагай і пры поўнай цішыні ў зале. Урад распрадае краіну, багацці народа, заганяючы людзей у жабрацтва.

Выступіў Міністр хлебапрадуктаў — амбіцыйна — з вод-паведдзю Герасюку. А Герасюк тут жа прыпёёр яго да сцяны фактамі.

Затым паўгадзіны аддаў тэмэ: як прымусіць дэпутатаў пастаянна на быць на сесіях і ўдзельнічаць у пасяджэннях. Ой, што тут пачалося! Як узяліся бэсціць адзін аднаго! Шушкевіч неасцярожна назваў імёны адсутных дэпутатаў. А Станкевіч, бэсцічы яго за нібыта «пошала-кухонны ўзворень», сам пакарыстаўся менавіта такім стылем: «Вы можаце з маладой сваёй жонкай такое на кухні гаварыць...». Гэта — пра спікера Вярхоўнага Савета. Крэпенька! Вышыла: усе вы, шаноўныя, адною культурай валодаце. Шушкевіч узарваўся: «Я не ў міліцыі ў вас, дэпутат Станкевіч, не падследчы на допыще ў вас!...»

Затым дэп. Ганчар з гаспадніх вышак спляжыў ўсіх. Асабліва Шушкевіча і Прэзідыму.

25 траўня.

Выбары намесніка Старшыні Прэзідыму. Прапанавалі дэпутата Міцько, разумнага, інтэлігентнага чалавека, медыка па адукацыі. Правалілі: толькі 125 «за». Чаму? Прайсаніў сваім пытанинам да Міцько ваяўнічы дэпутат-генерал Сарокін: «Вашы адносіны да ўваходу Беларусі ў Калектывную Бяспеку?». Добра адказаў Міцько, вельмі добра, але ўжо было ясна, што «зарэжуць». Якая зацятасць ворагаў нашай дзяржаўнай незалежнасці!

Аблекаванне главы Канстытуцыі «Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь». За прэзідэнцкую форму кіравання выкасаліся толькі 132 дэпутаты. Зарэзалі саму ідэю «прэзідэнцтва». Ніякага прэзідэнта не трэба: ні «моцнага», ні «слабага» (як у Германіі). Не трэба!

Слова ўзяў Ганчар: патрэben галава ўлады, дзяржавы без галавы не бывае, такога няма ў сцеце!

Прагаласавалі паўторна. Наўралі 147. Рост! Не разумеюць шаноўныя, не разумеюць, якая нас можа чакаць бяды — пры нашай масавай палітычнай культуры.

26 траўня.

У «Розным» дэп. Бойка зачыгтаў ліст свайго выбарчыка супроць «тарашкевіцы» (палітычнай вартым увагі). Ліст рэзкі. Дарэмна зачапіў Данчык. Пытанне ж увогуле правамернае і ў прынцыпе — рэзкасць справядлівая. «А можа, гэта правакацыя?» — сказаў Бойка, як бы звяртаючыся да прысутных дэпутатаў-філолагаў. Не, вядома, не правакацыя, але падумаць так можна — настолькі самаўпэўнена і напорыста ў друку «пляніунець» і «клясуюць». Дарэмна А. Трусаў, узяўшы слова, «рашуча заяў» пратэст» супроць выступлення Бойкі. Праблема ж ёсць!

Аблекаванне главы «Суд». Пункт аб уядзенні суда прысяжных не прайшоў... пасля выступлення А. Трусаў, які напомніў зале, што суд прысяжных быў ліквідаваны бальшавікамі пасля 1917-га. Знайшоў каму напомніць! Тым, для каго суд прысяжных вельмі непажаданы. Пытанне зусім не звязана з палітыкай, але раз выступіў у падтрымку апазіцыйнік і крытыкнёў бальшавікоў — усё, кранты! Адразу ж многія ўсуніліся і — 20 галасоў не хапіла. Трусаў забыўся, хто ў зале.

Пытанне аб Кантрольнай Палате.

Сама назва не прайшла. Дэп. Грынёў: Треба сістэма кантролю, а Палата пакуль не адпавядае. «Вы протасківаете то, чём занітэрасованы». (Эта — Шушкевіч. Не зусім карэктна.)

Дэп. Сапронаў: Не разумею логікі паводзін дэпутатаў, што галасавалі супроць. Патрэben жа кантроль!

Дэп. Макейчанка (у адказ на «шпільку» А. Трусаў): І ў ЦК працавалі людзі, якія нешта ведалі ў галінах гаспадаркі. Між іншым, гэта праўда: былі такія людзі — і дасведчаныя, і кампетэнтныя, і культурныя. На жаль, часта ім не хапала мужнасці, стойкасці, упартасці, іх волю ламалі не дасведчаныя і некультурныя, амбіцыйныя і фанабэрыйстыя «сталаначальнікі».

27 траўня.

У «Розным» дэп. Герасюк гаварыў пра росквіт каруцьці ў Беларусі (набывае ўсё большыя маштабы). Папрасіў даваць яму слова па гэтым пытанині кожны дзень і да канца сесіі. (Брава, Герасюк! Малайчына! Нехта ж павінен пароць у очы зладзюгам — што яны зладзюгі.)

Дэп. Крыжаноўскі спачатку расказаў пра саставэлісць тэхнікі ў Беларусі і пра нядбайнасць Урада ў гэтым спраўе. Затым папракнёў дэпутатаў за нападкі на Шушкевіча — што не падпісаў Дагавор аб Калектывнай бяспечнасці, асуздзў і за непрыманне імі Кантрольнай Палаты — бо яна пачала ўскрываць злачынствы музкоў дзяржаўных.

Пытанне аб дадатковых пай-намоцтвах Савета Міністраў у Канстытуцыі. Дакладчык дэп. Качан. Тэма — Другі з'езд камуністычнай Беларусі, называ-

Леўчык. Спрэчкі разгараліся страшныя. Кебіч (пасля выступлення дэп. Какоўкі і іншых) — ох і ўскіпёў ад злосці! «Ніводнай стрэльбы не прадалі ў Таджыкістан! I не прададзім без рашэння Вярхоўнага Савета! I вы, таварыши, перастаныце... У газетах поўна хлусні!.. А пачаў сваю прамову так: «Спініце балбатно! Інчай не магу сказаць!..» (Ох і разышоўся! Відаць, такі — дапялкі!).

Лакцышын, Лукашэнка, асабліва генерал Гетц — кръгчыць так, што аж глушаць залу, патрабујуць амаль усенароднага ганьбання дэмакратага-апазіцыйнераў. (Лакцышын: «Все эти Каковки, Сасновы, Барщэвічі...»). Дэп. Заблоцкі абрэзаў крыкуноў, а галоўнае — гакнёў па эканамічнай палітыцы Урада за адсутнасць стратэгіі, за нягоднасць такога эканамічнага курса.

Дэпутаты Жуковскі, Мачуленка зноў паднялі крык супроць дэмакратага, — крък наогул, без канкрэтных прапаноў. Дэп. Сасноў вельмі пераканаўча даў ім водпавед

ны аб'яднаўчым. Чытае Зварот З'езда да Вярхоўнага Савета РБ. Аб недапусцімасці свабодных цэн на прадукцыю першай неабходнасці. Затым кінуш лозунг: «Адрадзіць саюзную дзяржаву! Іначай — пагібел!».

Дэп. Судас: пра ільготы пенсіянерам на транспарт у сельскай мясцовасці. Патрабуе вырашыць гэта пытанне ў карысць пакрыўдженых.

Шушкевіч дзеявае водпаведзь М. Грыбу за яго выступленне ў «Народнай газете» наконт падпісання Дагавора аб Калектыўнай бяспечы.

Слова ўзяў намеснік прэм'ера С.Лінг. Адзакона будзе залежыць, што будзе працаўца на дзяржаўных службах. Тыя, што будуць, як жабракі, зазіраюць у очы кожнаму наведніку? (Гэта — у адказ тым, хто лічыць, што ў чыноўнікаў вельмі высокія зарплаты).

2 чэрвень.

У «Розным», Дэп. Холад крэтыкуе Кебіча, што не скарачае раздзымутыя чыноўніцкія штаты.

Дэп. Лябедзька робіць запыт да сп. Жыльскага (старшыня камітэта па спраўах Рэлігіі) — у абарону каталіцкай парафіі ў Ашмянскім раёне, у абарону прыезджага святара (здаецца, са Славакіі). Нямаксяндзю, а патраба ў іх вялікай і ўсё нарастаем. «У Гародні вучашца на ксяндзю толькі 74 семінарысты. Гэтага зусім мала!» — бядуе Лябедзька.

Дэп. Пракаповіч: Спад вытворчасці працягваеца. Заключэнне эканамічнага саюза — працэс доўгі. Патрабен палітычны Саюз у рамках СНД. Чаму з'ігнаравалі прапанову VII з'езду народных дэпутатаў Расійскай Федэрациі аб утварэнні Канфедэрациі? (Вось яно — куды хіліць! Да Канфедэрациі! Нашто нам гэта незалежнасць!)

Пытанне аб барацьбе з эканамічным злачынствам і карупцыяй.

Дакладчык — дэп. Папоў. Схапіліся спрачаца, што такое карупцыя. Дэп. Булахаў: Суб'ектам карупцыі з'яўляецца ўесь беларускі народ! Но эвентуальна кожны так ці інчай у ёй удзельнічае... Дэп. Какоўка: Зняць першы артыкул! Дэп. Аксаміт: Зняць уесь законапраект, дапрацаўваць і ў канцы сесіі прыняць! Як добра ў ходзе аблеркавання пытання аб карупцыі бачна, што не мае ніякага дачынення да злачынства, у каго сумленне чыстае!.. Гэта адчуваеца вельмі выразна. Сумлены чалавек (напрыклад, Аксаміт) гаворыць такім асаблівым тонам — і без крику, і пераканаўча. Або як дэп. Герасюк, які сказаў: «Пры паступленні на дзяржаўную службу кожны павінен прад'явіць докладаць».

Генерал Піскароў. Рашуча за перападкарадкаванне Саўміну.

Нарэшце начальнік галасаваць.

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

</div

ФРАГМЕНТЫ

АДЗІНОТА

УРЫВАК З АПОВЕСЦІ «ПОКЛІЧ З НЯБЁСАЎ»

Павел САВОСЬКА

Павел Піліпавіч САВОСЬКА
ў студзені святкуе свой
сямідзесяцігадовы юбілей.
Сакратарыят Саюза беларускіх
пісьменнікаў і «Літаратурная
Беларусь» віншуюць
паважанага літаратара,
жадаюць яму бадзёрасці
і радасці, а чытачам
прапануюць старонкі з яго
новай аповесці.

Упершыню ў сваім жыщці Андрэй атрымаў водпушк у канцы красавіка, але сапраўднай радасці на душы не было. Ды і адкуль ёй было ўзяцца? Пяцьдзесят пяць гадоў пражыў у адзіноце. Чамусыці пра гэта яму ўспомнілася толькі цяпер, калі ён прыляжеў з Чукоткі ў Менск, у сваю аднапакаёвую кватэру.

Андрэй працаваў апошнія гады ў старацельскай арцелі «Мінерал». Наперадзе яго чакаў шасцімесачны адпачынак з наступным звальненнем. Ён ляжал у ложку і абдумваў сваё дальнейшае жыццё. Пенсіянер — нікому не патрабны чалавек, вось хто ён цяпер.

У папярэдняі гады водпушк у яго заўсёды пачынаўся ў кастрычніку, пасля прымівачнага сезону. І ён адразу ж адпраўляўся ў Санкт-Петрапур, у свой любімы горад, дзе праішлі яго самыя шчаслівяя студэнцкія гады.

А што ж цяпер? Паціху пачынаць збірацца ў апошнюю дарогу... Але з чаго пачынаць? З помніка, вось... Так-так, з яго самога. Бо хто пасля які зробіць і ўстановіць на яго магілку? Родзічаў нават далёкіх не было. А пакуль ёсьць гроши, трэба заказаць і прывезці, пажадана ўчыні, у сваю хасціну, што месцілася каля самай царквы, на ўскрайку іхнія вёскі. Дый ягоная маці-нябожчыца, царства ёй нябеснае, яшчэ калі жыла, дала два наказы: купіць аднапакаёўку, а пасля, пад старасць, прыдбаць добры помнік. Яна быццам прадчувала, што Андрэй правядзе ўсё жыццё ў адзіноце.

Кватэрой ён купіў. Маці вельмі ўзрадвалася той падзея, не раз прыяджала ў Менск, але больш тыхдня ў горадзе не вытрымлівала і вярталася ў сваю хасціну.

Ён пачаў адчуваць, што жыццё імкліва заканчваецца... И аднаму Усявішняму вядома, колькі яшчэ давядзеца пра жыцць. Ён жа і летася, і пазалетася прылятаў у водпушк, а гадоў і тады было за пяцьдзесят, але такіх гаротных думак не было ў ягонай галаве.

Наадварот — усё яшчэ спадзяваўся на штосьці, заглядваўся на прыгожых жанчын, нават на дзяўчат. А што тут такога? Паглядзець можна, хасці б вока пачешыць...

Усявішні, калі ўжо на тое пайшло, не пакрыўдзіў Андрэя:

быў ён рослы — дзесяці пад сто дзесянтыста сантymетраў, нябрэдкі з твару, нядрэнна гуляў у валейбол, а яшчэ ў інстытуце выканану нарматыў майстра спорту па самба.

Пачыналася жыццё вельмі цудоўна. Нараціўся ён у нядзелью трынадцатага снежня. І старэнкі святар Калінскі патрабавальна параіў назваць яго Андрэем, у гонар апостала Андрэя Першавіннага, свята якога якраз і адзначаецца ў той дзень.

Самыя доўгія гады былі ў школе. А які скончыў, то пачалі мільяць адзін за адным: тэхнічнае вучылішча, армія, ісцітут і... размеркаванне на Чукотку.

І вось цяпер, раптоўна, пачаў адчуваць свою нікчэмнасць і не-патрабнасць. Усё не мог адказаць на адзінае пытанне: хто павінен у ягонай адзіноце? Няўжо грахі ягоныя...

Вядома, каб ён ажаніўся ў пару, то ў яго быў бужо дарослы дзеці, дыў унукам было б па пяць-шэсць гадоў. Зусім іншае было бы жыццё, не трывожылі б такія гаротныя думкі. Усё гэта так. А тады ён разумеў: усё павінна скласціся само сабой.

Ды гады не драмалі, куды там?! Непрыкметна мільгали, як вагоны таварняка. З Чукоткі ён пачынаў, а пасля брэндаў па свеце з рукзаком па ўсім вялікім Саюзе.

Праца ў старацельскай арцелі, дзе ён займаўся падрыўнымі работамі і геалогіяй, не давала нават на хвіліну падумаць пра асабістое жыццё. Праца па дванаццаць, а то і дванаццаць гадзін у суткі знясільвалася да таго, што засынаў раней, чым галава дакранала да падушки.

Але і ў яго былі шчаслівяя дзянёчкі, асабліва ў студэнцкія гады. А вось з дзяўчатамі не атрымлівалася. Якраз перад паездкай у будатрад выйграў першынство Ленінграда сярод студэнтаў у сярэдняй вазе, але пашкодзіў локаць. Паехалі ў Гур'еўскую вобласць, дзе ім патрабна было пабудаваць кампэрсанарную станцыю для газаправода «Бухара-Цэнтр».

Як толькі ўладкаўся, завітаў у медпункт, дзе яго сустрэла

Вераніка, студэнтка пятага курса медінстытута. Прыгожая была, як тая лялька: з кароткай стрыжкай, чарнявая, у белым халатіку. Яна ветліва і з усмешкай павіталася і загадала чамусыці распрануцца да пояса. И не магла адвараць ад яго сваі пагляд.

Вераніка праслушала ягону сэрца, выдала мазь, ён хуценъка апрануўся і ледзь не подбегам кінуўся з вагончыка. Бо завядзі шуры-муры, то пасля і з атрада могуць турнуць.

А локаць так і не праходзіў. И калі ў чарговы раз зайдоў да Веранікі, каб змяніць павязку, яна сказала: «У гэтую нядзелью камандзір атрада аў'явіў выхадны, то пойдзем з табою на пра-гулку. Тут у саланчаках павінны быць невялікія ямкі з лячэбнаю граззю. Як толькі знайдзем, то адразу ж прыложым да локця, вось... Праз некалькі дзён як рукою здыме».

Адмовіць ёй было немагчыма. Вось там усё і здарылася... Вераніка толькі вельмі здзвівілася, што ў яго дагэтуль нікога не было. Усё смяялася, што зрабіла яго мужчынам.

Пасля давялося яму і ў ейным вагончыку правесці не адну ночку... З будатрада Андрэй прыехаў да таго схуднелы, што трэнер ледзь яго пазнаў. А дзе ж ты вытрымаеш: нач, хоць і не кожную, у Веранікі, а пасля дванаццаць гадзін на экскаваторы.

Трэнер, убачыўшы такое, забараніў Андрэю падыходзіць да дзяўчат і пасадзіці на ўзмошнены стол за свой кошт, бо рыхтаваліся да першынства Саюза. А Вераніка яму не дакучала, толькі аднойчы патэлефанавала і ў хуткім часе выйшла замуж за прафесара з іхняга інстытута.

Найбольш дакучала яму з жаніцьбай ягоная маці. Бывалі

I што цікава: колькі б чалавек ні пражыў — нават больш ста, а ўсё адно яму мала

гады, што нават у водпушк яму не хацелася ехаць, вось так... Ды каб жа толькі яна дакучала, а то і ўсе суседзі...

Пасля Чукоткі не адзін раз вяртаўся «на мачырык», блукаў па Саюзе. Праца знаходзілася, а далейшае жыццё не складвалася. Інтэрнацкія пакоі на-дакучвалі, вечарамі, асабліва ноччу, навальвалася самота. И тады зноўку звалінёўся. Так, непрыкметна, павялічваліся запісы ў працоўнай кніжцы.

І вось цяпер, лічы, дабраўся да фіналу жыцця — пенсіянер. Далей чакаць няма чаго — толькі рыхтавацца на нябёсах...

Пра свой апошні дзень жыцця на зямлі людзі стараюцца не думачы. Але ж ён настает ў кожнага з нас. А як правільна да яго падрыхтавацца?

Андрэй дзесяці чытаў, што душа нябожчыка праходзіць ажно праз дванаццаць пакутных мытняў, дзе нячысцікі спра-

буоць зацягнуць яе ў пекла за грахоўнае жыццё.

Тое, што існуе іншы, нябачны нам, паралельны свет, Андрэй ведаў, бо чытаў пра многія здарэнні. А некалькі гадоў таму ехаў у электрычцы і пачаў аповед маладой жанчыны. Ёй пры родах далі завялікі наркоз, і яна амаль суткі не падавала прыкметаў жыцця — была ў клінічным стане, на тым свеце... Потым расказала, што анікіх нячысцікі і нават анёлаў не бачыла. Але нечакана яе душа пачала паднімапца ўсё вышэй і вышэй і адлятала ў нябёсы. Урэшце апынулася ў вялізным пакоі. Засталом, адзін насупраць другога, сядзелі два мужчыны.

Адзін пачаў пералічваць яе грахі з сямігадовага ўзросту. Нагадаў ёй, што ў першым класе яна ўдарыла гачкай сваю сяброўку па спіне. И што дзіўна — яна добра памятала той выпадак.

А вось другі мужчына за яе заступаўся: казаў, што яна часта хадзіла ў царкву, спавядалася, дапамагала людзям у бядзе.

І так яны пералапацілі яе жыццё да апошняга дня, як трапіла ў радзільны дом. А пасля яна азірнулася і ўбачыла за сваёй спіной усіх памерлых родзічаў. Тут яе чакала самае непрыемнае: усе яны пачалі яе піпракаць, што мала моліцца за іх. За апошні год толькі адну запіску падала ў царкву, каб бациошка памаліўся за іх душы, бо тады ім дaeцца, хасці і невялікія, але палёгка...

А калі яе душа вярнулася ў цела і яна апрыгомнела, то вельмі ўзрадвалася, і хлопчык нарадзіўся здаровенькі. А ў канцы дадала, што цяпер памерці не баіцца, але крху палохася супстречы на нябёсах з родзічамі.

Канечнe, паміраць нікому і ніколі не хочацца. І хасці паміраюць усе: і багатыя, і бедныя — гэтая акалічнасць мала суцяшала Андрэя.

І яму чамусыці цяпер згадаліся апошнія месяцы жыцця бабулі Наташы. Ішоў ёй тады здевяноста сёмы год. И за ёй прыглядвалася ягоная маці, а Андрэй працаваў непадалёку на кар'еры.

Бабуля ніколі не хварэла, але з гадамі стала паступова слабець.

I што цікава: колькі б чалавек ні пражыў — нават больш ста, а ўсё адно яму мала

Ледзь рухалася па хасце, а потым і зусім злегла. Андрэй кожны дзень да яе наведваўся, бо бабуля жыла ў сваёй хасціне, да іх пераехаць не захадзела, хасці адлегласць між вёскамі была не больш двух кіламетраў.

Калі Андрэй прыходзіў, яна старалася штосьці расказаць са свайго гаротнага жыцця. А гора хапала. И пры кожнай супстречы казала, што паміраць не баіцца, бо ўжо нажылася. Потым перастала прымаць ежу, нават ад малака адмовілася. Аднойчы маці сказала: «Памрэ твая бабуля. Нічога ў рот не бярэ». И вось познім зімнім вечарам яна нечакана зяяла ягония рука ў свае, пачала іх гладзіць, а пасля ледзь чутна прамовіла: «А мой жа ты Андрэйка! Уратуй мяне, грэшніцу! Я вельмі не хачу паміраць!»

Калі бы ён мог быць? З дзяцінства марыў стаць вайсковым лётчыкам. Пасля дзесяцігодкі і адправіўся ў Качынскае вучылішча, але не пашанцавала: медыцынскую камісію праішоў на выдатна, а экзамены не здаў.

Здаецца, што было гэта зусім нядаўна, а мінула ўжо амаль сорак гадоў. Праўду казалі святыя айцы — зімное жыццё праходзіць імгненна: не паспее чалавек азірнуць, а ўжо трэба рыхтавацца ў апошнюю дарогу...

I што цікава: колькі б чалавек ні пражыў — нават больш ста, а ўсё адно яму мала.

на вобраз Божай Маці, што вісіе ў куце, пра сябе прамовіў: «Уратуй маю бабульку. Вазьмі з майго жыцця колькі хочаш гадоў і перадай ёй!».

І адразу ж у яго ўзняўся настрой. А потым бабуля папрасіла цёпла галава малака з булкай. А калі раніцай прыйшла ягоная маці, то вельмі здзвівілася, калі ўбачыла бабулю на сваім любімым месцы ля вакна.

«Раздумала я паміраць, маяты дачушка», — прамовіла яна і ўсіміхнулася.

Цяпер Андрэй ужо і не памятае, колькі гадоў пасля таго пражыла бабуля. А пакінула гэты свет, як і хасціла — у самую глухую восень. Да сваёй бабулю Андрэю было далёка, бо тая малілася ўсё жыццё, а ён толькі цяпер заглядваў у малітоўнік і хоць зредку хадзіць у царкву.

Спачатку ездіў у Сабор, а мінульым летам пабудавалі ў Малінаўцы драўляную царкву. Тут ён ужо бываў часцей, бо в

▶ ВЕРШЫ

I БУДЗЕ РАНАК

РАДАСЛОЎНАЯ РАДАСЦЬ

«Мы, смелыя Панізьнікі,
яднаем кантыненты!»

Такімі радкамі заканчваецца мой верш «Радаслоўная радасць»:

Разбегліся Панізьнікі
на свеце як на садзе.

Адны — на волі лісцікі,
другія пры пасадзе,—

як Плаўлавіч у Нерынгры,
Альгерд у польскім сейме...
... Траплялі мы і ў нераты,
але не знікла семя!

Аўстралію да Юрмалы,
Гурон да Селігера
прышвартаваў не юр малы, —
багіня шлюбаду Гера.

І Палацак, Бігосава,
Лявонпаль, Мёры, Дрыса
нясучь да бoga босага
Панізьнікаў абрэсы.

Мне з Мётлаў акушэрачка,
Юрыст — мінчук фарсісты, —
галінкаю ці жэрдачкай
на Дрэве прамяністым.

З антычным Панам ветласці,
заможжа, непакоры

нам быць раднёй у еднасці,
апораю — у зморы.

Хай скопяць і капрызнікі
край радаводнай ленты:
— Мы, смелыя Панізьнікі,
яднаем кантыненты!

Верш прысвечаны майі аднафамільцам. А Панізьнікі жывуць у ЗША, Канадзе, Латвії, Расіі. Былі і аўстралійскія. Многа іх у Польшчы. Там жывуць, як перадала спадарыня Эва, Панізьнікі, Панізінікі, Паніжнікі. Яе прозвішча значыцца так: Poniznik. Бацькі Эвы выехалі ў Польшчу з майго роднага Мёрскага раёна Віцебскай вобласці ў 1957 годзе. Жылі пад Ідолтай.

У малітоўных кнігах на сербскай і харвацкай мовах значэнне «poniznik» можна перакласці так: паслушнік. Эва Панізінік нарадзілася 5 студзеня 1988 года. Жыве паблізу Гданьска. Працуе журналістам. Пасля сканчэння факультета польскай філаглогіі Гданьскага ўніверсітэта займела навуковую ступень бакалаўра. А цяпер вучыцца на другім курсе рускай філаглогіі. Мне было прыемна і павучальная перакладаць вершы Эвы з польскай мовы. Эва роднасная мне і па прызвішні, і па суйчыннасці. А хто заахвочіца глыбей пазнаць творчасць таленавітай Эвы, можа зайдзі на сайт www.zabawslowem.blog.interia.pl

Сяргей Панізьнік

Эва ПАНІЗІНІК

асобы
каторую аберагаюць
іх вусны
прызначаныя
для прамаўлення
замілаванасці

калі не знаеш
дарогі
ідзі
наперадзе сябе
адважна
і здрэчас
спыніся
затримайся
каб ненарокам
не перашкодзіць
цыду

23.12.2009

Падарожжа

чатыры месяцы
і багаж
дасведчанняў
не кволіць
валізка бўётаеца
ад дзесяці цырконій
яны ўсміхаюцца
і ўзбуджваюцца
на сардэчным пальцы

18.11-1.12.2009

Анёл

анёлы надземныя
маюць
звычайні выгляд
павекі
у іх прытухлыя
ад працы
начнога дзяжурсства
далоні
ускладзенныя
на цела

вунь падманы ад'ехалі
брудным вагонам
другога класа

атмасфера чыстая
уваходзім
у вясну
жыцця

26-29.03.2010

Антыканцэпцыя

дзе ёсць мяжка
вытымансці людской
ці яшчэ можна яе
выграсці
з-пад смеція
параскіданых усюды
наклёнай

а неспадобныя думкі
не змяшчаюца
ў абдоймах
запоўненых перонаў
абязлічанай свядомасці

калі скончыцца ўражлівасць
сляза грэшнага анёла
затопіць і прычэплены
вагон з рэстаранам

з той пары бяздушины
машинысты не будуць
жывіцца
збішчанымі тулавамі
кры́даў людскіх
удушыць іх
ванітўная рэшта
папроکаў сумлення

30.03.2010

За шклом

у памарацэнні
застыглых сходняў
ценялі
шаруем шыбы

неабазнанага
неусвядомленага
жыцця
па-за касніком
фіранкі

17.07.2010

Зламаны прамень

Ніводны прамень сонца не гасне,
але зелень, якую ён абуджасе,
патрабуе
часу, каб узрасці.
А. Швейцэр

зноў мне пашчасціла
выявіць свой
узыход сонца
адхінуўшы залеву
якая аблажыла высупу
тымчасовай надзеі

зноў пачуваюся
маладзей

29.10-25.11.2010

Зладзейка

Калі Табе пры выпадку
будзе патрэбным
маё жыццё, прыйдзі і вазьмі яго.

А. Чэхаў

прывомнілася
як нетутэйшы джын
з амаль што пустой бутэлькі
натаяў смагу

глыт злачынны
амнезій з наўмыснасцю
несумненна
прыблізіць мяне да
спакушэння
на ейным баку ложка

моі водар крадзеца
як той прыблуда
да акрайчыкаў
тваіх вуснаў

прикрытая яе коўдрай
шэпча табе чулае слоўка
аб вечным кахранні
ў краіне ўтопіі
так ёсць заўжды
неспадзяванне
на праўдзе
фільм абарваны
скраду яе начыні

пазбаўлены жарсці
не хочацца каб сурочыла
юнацкіх
мрояў
катэгарычная
рэчаіснасць

3.12.2010

Пераклаў з польскай Сяргей Панізьнік

► РАЗВІТАННЕ

НЕ ПАКІНЕ НАС...

28 снежня загінула Тацяна Сапач, паэтка, журналістка, перакладчыца. Спачыла ў жыцці вечным...

З мужам Сяргеем Дубаўцом яны трапілі ў аўтакатастрофу — на тэрыторыі Літвы, пад Алітусам. Вярталіся ад дачкі, якая нядайона падарыла ім унучку...

Тацяна Сапач нарадзілася 26 жніўня 1962 года ў вёсцы Маркава на Маладэчаншчыне. Ад часу паступлення ва ўніверсітэт далучылася да руху за незалежнасць. Была ўдзельніцай першых падпольных незалежніцкіх студэнцкіх гурткоў. Там і пазнаёмілася з Сяргеем. Гэта была гісторыя вялікага кахання на фоне вялікай гісторыі.

Разам яны пераехалі ў Вільню, каб аднавіць віленскі беларускі асяродак. Сапач была адной з аўтарак эпахальнай «Нашай Ніві» пачатку 90-х. Яна была рэдактаркай і аўтаркай праграмы «Віленскі сыштак» на Літоўскай нацыянальной тэлевізіі (з 1991).

У 1992 годзе выйшаў яе зборнік пэззі «Восень», які зрабіў Тацяну ўлюбленай аматара паэзіі. Яе вершы ператварылі ў песні гурту «Новае неба».

У 2008-м паэтка ўбачыла свой другі вершаваны зборнік «Няхай не пакіне нас восень» (беларускамоўныя арыгіналы і пераклады па-ангельску). Другі — і апошні. І сёння яго радкі прыходзяць да нас — як з вечнасці. Ахінаюць пяшчотай, мілатой, шчырасцю, пранікнёнасцю — і горкай прароцкасцю. Як, напрыклад, гэта: «Надыдзе снегань, і аднойчы... // я раптам анічога не пазнаю: // адменіца і дзень, і свет, і дом». Нібыта ў сваім паэтычным адкрыці прадчуваала паэтеса той трагічны снегань...

Ніжэй, разам з вянком з гладак-развітанням з Тацянай яе бліжэйшых сябров, «Літаратурная Беларусь» вырашыла яшчэ раз паслухаваць перачытаць са сваім чытачамі ейную вершы.

Няхай не пакіне нас Таціна Слова...

Фота: Д. Раманюка

Алег АБЛАЖЭЙ

ПЛАЧ ПА ТАЦЯНЕ

Колісь вясковыя кабеты галасілі, абняўшы халодны жвір.

А мы — іншыя. Унутры толькі нямая бясплённая пустечка.

Цяжка гаварыць, бо няма слова.

Цяжка маўчаць — бо невыносна.

Бо хочацца задаваць пытанні невядома каму, ведаючы, што адказу не атрымаеш ані ты, ані хто іншы.

Нейкае беззблічнае, нябачнае інічутнае зло забірае, выкошае, — найлепшых.

Найсвятлейшых.

І згушчаеща цемра — і наўкола, і ў табе.

Якой жа светлай асобай была Тацяна — пачынаючы ад усмешкі і канчаючы паэзіяй.

Якая застанецца назаўсёды — бо там не было ані лішніх, ані няшчырных словаў.

Апошнія гады ёй не пісаліся вершы.

Так бывае ў сапраўдных пастаў.

Паэт — сакратар Бога.

І піша толькі пад ягоную дыктоўку.

Але неяк у адной з апошніх гутарак яна прызналася, што ў яе

— ці ў ёй — штосьці зноў пачало зараджацца.

Можа, таму, што ў гэты час яе дачушка чакала нараджэння свайго першага дзіцяці.

Ды мы ўжо ніколі не прачытаем новых вершаў Тацяні Сапач.

Зрэшты, сваім найлепшым вершам была яна сама.

На жаль, мы зможам карыстацца толькі паловай з таго, што яна напісала.

Бо назаўжды змоўк той голас, які найлепей гэтыя вершы чытаў. Так, як не прачытае ніхто іншы.

Сам яе голас быў як лекі. Як яго акрасліц, з чым параванаць — невядома.

Але яна ўмела не толькі гаварыць, але і слухаць. Колькі сяброву выгаварыла ёй свае беды і клюпаты.

І — рабілася лягчэй.

Як жа многа яна ўмела! Умела цешыцца жыццём — і не таму, што яно было такое шчодрае для яе.

Проста яна ўмела тварыць радасць з таго, што было пад рукой.

Як жа смачна і весела з ёю — і ў яе — елася-пілося! Бо і стравы, згатаваныя ёю, былі паэзіяй.

А яшчэ яна ўмела — бачыць. Толькі той можа стварыць добры фільм ці тэлеперадачу, хто не проста мае добры зрок, але і ўмее глядзець.

І мы мелі магчымасць бачыць свет вачыма Тані. І дзіўліся ягоныя красе.

Бо яна ўмела знаходзіць прыгажосць. Недарма Таня так любіла кветкі.

Як вядома, ёй найбольш была даспадобы восень. Але чаму яе вобраз лучыща з вясной, з раннім летам?

Блізкім ёй людзям не пераста-не балець ніколі.

Безумоўна, яна застанецца жыць у памяці. Але чаму, чаму яе было дадзена так коротка жыць проста сярод каханых асобаў, сярод сяброў і кветак?

Сяргей НАВУМЧЫК

Наш курс быў, напэўна, адным з самых моцных курсаў журфаку — назаву Ігара Герменчука, Сяргея Дубаўца, Барыса Сачанку (Пятровіча), Радзіслава Лапушына. Я ўспрымаў Тацяну як самую таленавітую дзяўчыну на курсе, але таленавітym здаваліся ўсе, а вось Таня выдзялялася з усіх нейкай надзвычайнай дабрынёй і пры гэтым — сумленнасцю і прынцыповасцю (яна была адзінай, у якой, напрыклад, не паварочваўся язык папрасіць нешта спісаць на іспыце). І за трыццаць гадоў не здарылася нічога, што магло б змяніць гэтае ўражанне і гэтае вельмі цёплае да яе стаўленне. І мы, раскіданыя па свеце аднакурснікі, у гэтыя дні разам з Сяргеем, з Адэлляй і з роднымі Тацянамі.

Жана ЛІТВІНА

Наша з ёй знаёмства адбылося больш за дваццаць гадоў таму. Тады маладая таленавітая журналістка прыйшла на радыёстанцыю «Беларуская маладзёжная». Яна прынесла ідэю сваёй аўтарскай праграмы, якая звалася «Альбаросіка». Гэтае знаёмства і супраца з Тацянай якраз супалі з вельмі гістарычнымі падзеямі ў нашым грамадстве. І вось Тацяніна ўмение адчуць нерв, адчуць туго хвалю пераменаў, якая ішла, і прапанаваць у сваій праграме інтэлектуальны падыход да асэнсавання ўсяго таго, што адбываецца, — гэта было неверагодна важна для слухача, неверагодна важна для тых людзей, якія былі побач з Тацянай.

Сяргей ХАРЕЎСКІ

Так выйшла, што першое мae драматычнае спатканне з Тацянай і баявое хрышчэнне атрымалася на гарышчы Палаца спорта ў Вільні, калі невядома было, чым скончыцца змаганне Летувы за сваю незалежнасць, і адтоль вяшчала недзяржайнае нелегальнае радыё. Тацяна прымала ў ім чынны ўдзел, заклікаючы беларусаў Літвы падтрымачы незалежнасць, Летуву ў яе шляху да свабоды. А потым, як усё стала на свае рэйкі, летувіскіе тэлебачанне запрасіла Тацяну рабіцца перадачу для беларусаў Летувы. Гэтай перадачы «Віленскі сыштак» нядайона споўнілася дваццаць гадоў.

Сяржук ВІТУШКА

Яна ўжо так выштукоўвала кожную перадачу, так сумленна ўсё пераглядала, кожную секунду, не дазваляла сабе абы-як зляпіць. Так прыемна было працаваць з ёю. Гэта проста свята было кожны дзень. У канцы лета мы святкавалі дваццаць гадоў гэтае беларускай тэлеперадачы. Там Тацяна была каралевай. Яна запрасіла на гэту перадачу многа людзей, і многа людзей працавалі з ёю. Ей цікава было сабраць розных людзей. Яна была пасткай у сваіх перадачах. Якія яна прыгожыя рабіла перадачы! Гэта траба ўсё захаваць і выдаць кнігу ўжо ўтварытайшай паэзіі.

Алена РАДКЕВІЧ

Адна з лепшых беларускіх тэле- і радыёжурналістак. Надзвычайнай мелодыка голасу, проніцаючай густу, уласны ракурс і не прыблізныя словаў. Вязьмо беларускай мовы было ў яе паэтычным у любым, нават самым сухім журнالісткім жанрам. Зрэшты, яна і рабіла мастацкую журналістыку.

Інтэлігентнасць. Ніколі — зласлоўе, калі трэба было каго-сяці пастаўіць на месца — густоўная дачку і ўнучачку. А Яна ўзнеслася на Нябесы, каб застацца ў нашых душах недасягальнае Зорачкай, бліскучай і нязгаснай!

Трымайся, Сяргей! Ты патрэбны ўсім сваім родным і сябрам, ты патрэбны Бацькаўшчыне і Ей, Тацяні, якая пакінула цябе тут на гэным свеце, каб Ты апякаваў Вашых дачку і ўнучачку. А Яна ўзнеслася на Нябесы, каб застацца ў нашых душах недасягальнае Зорачкай, бліскучай і нязгаснай!

Веру і не веру, што больш тут не пабачымся ніколі... Дзякую Табе, мая дарагая, за ўсё, што ты зрабіла для мяне. Да сустрэчы, аднак цяперака ўжо не ў гэтым вымірэнні...

Уладзімір СІЎЧЫКАЎ

Глыбока смуткую. Выказваю спачуванні найперш Сяргею Дубаўцу ад імя ўсіх колішніх «Тутэйшых».

Перагортва выдадзены ў тагачасным майме выдавецтве БАДППР першы Тацянін паэтычны зборнік «Восень»...

Жалоба, скруха, боль...

Алесь СУША

Сустрэліся з Тацянай гэтым летам зноў пасля больш 15-ці гадоў, як не бачыліся і нават не гаварылі. А сябравалі яшчэ з пачатку 1980-х, лічы, яшчэ столікі ж. Ад самага пачатку.

Размаялі, доўга хадзілі па парку і не маглі развітацца.

Яна сваёй ціхай ветласцю ўмела палаходзіць і паяднаць нават

тое, што і паяднаць ужо, здаецца, немагчыма.

Планавалі сустракацца частцей, на наступныя Купаллі, Каляды. Вялікі смутак...

Ірэна ПАПУРЭНКА

Зіма. Калядны вечар. Мы вяртаемся з рэпетыцыі «Майстэрні», Тацяна чытае свой новы верш. Верш пра каханне-спатканне... Ідучы па марозных менскіх вуліцах да інтэрната БДУ, мы марым з Ей, што ў Новым 1981-м Годзе будзем улюблёныя і шчаслівія, яшчэ мы ў гэты сціліўні вечар размаўляем аб tym, што нашыя хлопцы, якія пакахаюць нас, абвязковы будуць казаць і спяваць нам пра свае пачуцці на роднай мове. Праз некалькі гадоў магія калядных дзівоцкіх летуцценніў здзейснілася — Тацяніна стала жонкай Сяргея Дубаўца. Неба склала Саюз з двух магутнейшых Талентаў нашага Адраджэння.

Трымайся, Сяргей! Ты патрэбны ўсім сваім родным і сябрам, ты патрэбны Бацькаўшчыне і Ей, Тацяні, якая пакінула цябе тут на гэным свеце, каб Ты апякаваў Вашых дачку і ўнучачку. А Яна ўзнеслася на Нябесы, каб застацца ў нашых душах недасягальнае Зорачкай, бліскучай і нязгаснай!

Веру і не веру, што больш тут не пабачымся ніколі... Дзякую Табе, мая дарагая, за ўсё, што ты зрабіла для мяне. Да сустрэчы, аднак цяперака ўжо не ў гэтым вымірэнні...

Алесь ШПАКОЎСКІ

Ты так рана выходзіш, Таця...
Дадаецца сляза ў рэчку жыцця.

▶ ВЕРШЫ

«НАДЫДЗЕ СНЕЖАНЬ, І Я РАПТАМ АНІЧОГА НЕ ПАЗНАЮ»

Тацяна САПАЧ

О, час пераможных шэсцяў —
крышаща брукі ад маршаў!
Як не вітаць гэтую музыку
сусветнае мітусні!..
Пара апантанага плёну —
збірайцеся і збірайце!
Як не вітаць гэтую музыку!..
— Мне больш даспадобы дождэж...
Складзены стрэлы Феба,
і звініц, цяпер беспатрэбная,
павуціны цяціва між дрэў...
Няхай не пакіне нас Восень!

Зімовы верш пра любоў

Калі залямантуе завіруха
і спатыкненца ў чыстым полі вецер,
і стане чорна ў белым-белым свеце,
і я пачую ў дзвёры ціхі стук...
Чакайце! Будзе ўсё інакші —
спачатку
я шчыльна аканіцы зачыню,
на сем замкоў замкну цяжкія дзвёры,
згашу сяяло і рабе прыцішу,
прыціснуся да цела ѡплай грубкі —
а ўжо тады пачненца завіруха,
і я пачую гэтые ціхі стук...
Там будзе добры слыра мой стары,
здарожсаны, скалелы і галодны, —
як мямялік, да майго прыб'єца дому,
і ля дзвярэй, на сем замкоў замкнутых,
пачне марудна, як свяча, кананы.
І Божа мой, які чароўны будзе вечар! —
то стук, то стогн парушыць цішыню,
завершыць зык мелодыі пра вечнасць,
штурхне істоту у хаос любові
і жудаснай пакуты чалавечай!..

Савелію

Вядома, мілы дружка, я жыву
у дому, дзе ўсё здаецца дзіўным:
сюды не залятаюць матылі
і ластаўкі пад вокнамі не лепяць
сваіх, нібы шкарлупкі, крохкіх гнёздаў.
Калі засохла бедная герань,
я выкінула з клеткай канарэйку,
затое згатавала тлусты крупнік,
яго прасіў прад сконам гроздны муз.

Вядома, мілы дружка, тут няма
партрэтаў у цяжкіх драўляных рамах,
замест сцягоў лунае на гаўбцы
блакітнай самлелай блізіна,
а слуцкі габелен праела моль.
Сюды ўначы завітвае хвароба
і носіць па кутах тэмпературу,
і пакідае па сабе салодкі пах
цім'яну, валяр'яны і нуды.
Вядома, дружка, вам утульна тут —
вы мне зямляк
ці колішні знаёмец, і мой адповед вам
ня будзе дзіўны:
я не люблю вас.
Я люблю Шапэну.

Сястра

Даўно за поўнеч. Самая пара.
І я свайму здарожсанаму брату,
не верачы ні слугам, ні сябрам,
сама гатую горкую гарбату.
Ён мне чужынец, і яго сцяжыны
далёка ад дарог, дзе я іду.
Ён сёня госьць. І сёня ён спачыне,
я не наклічу на яго бяду,
і буду ноч стаяць прад абразамі,
абы спакойны быў ягоны сон —
любоў і ціша стануць паміж намі,
і не ачнеца аніразу ён.
І раніцай, пасля чароўнай кавы

і недарэчных развітальных слоў,
аму ю твар сляпой слязой гаркавай
і бласлаўлю юначае чало.
Калі ёсць памрэ ягоных крокau рэха —
збяру сяброву і самых верных слуг:
хай поўніца лясы і пушчы брэхам,
і апануе свет гарачы рух.
Тады — ліці успед, мага пагоня!
І утапчы ў забраную зямлю
таго, хто кінуў гэты лес і гоні,
таго, каго любіла і люблю.

Надыдзе снегань, і аднойчы ранкам
я раптам анічога не пазнаю:
адменіца і дзень, і свет, і дом —
і я сябе, напэўна, не пазнаю...
Я азірнуся, і убачу люстра,
і занатую: там жыве павук;
ён дзень і ноц бязбожна выплятае
бязважскія карункі і узоры
на твары тонкім, чыстым
і ўрачыстым,
знаёмым, так... — і, можа быць, майм...
І яго пазбаўлю асалоды
змяніць такое дзіўнае ablіcha,
і я прыцісну мастака да рамы —
бронатнай рамы, грубай і старой.
Што будзе потым? —
будзе ведаць снегань,
які пабеліць мой самотны дом
і намалюе ў лістры павука,
што дзень і ноц бязбожна выплятае
бязважскія карункі і узоры

на твары тонкім, чыстым
і ўрачыстым,
знаёмым, так... — і, можа быць, майм...
Адзінота
О, гэта ноц!.. Стамляюца змяніца
слепыя вочы вечных светафораў.
І ацихакаю юлахі шалёных,
з апаленымі крыламі, мялтух,
і ўладны над дарогай павадыр
нляшаснага вандроўніка-нлябогі
са смехам і шкадобаю камечыць
ручнік, што звязаў рухі іхніх рук...
О, гэта ноц!.. І заміраюць шэпты
Шчаслівых і знямоўсаных каханкаў,
і прачынаеца і тут гасцюе сон.
І зараз мне няма куды спяшаца —
падлічаны ўчора страты ловаў,
і меч яшчэ не высах ад крэви,
і, значыць, можна жыць цяпер спакойна.
Да часу! Будзе дзень і будзе дзевя,
і той, хто быў сляпы, відушичым стане,
і будзе наш нябога ўладаром...
А толькі мне няма куды ісці,
і ўжо даўно няма куды ісці —
там
некта ёсць,
і я яго баюся.

Так, невыносна жыць на гэтай зямлі,
калі без
цябе і крыху іранічных вершаў пра бэз,

ані да цябе непадобных і нават да
мяне ані не падобных, а толькі, бадай,
да нашых з табою магчымых дзяцей,
якім таксама — шкада... —
не будзе прасцей

на гэтай зямлі.
Яна — па звычы — завецца нашай,
а звалася некалі белай... Ідзіце на!.. шай-
таны, паскуды, крывыя, рагатыя, гады,
свінні, якім даўно нічога «ня нада»,
абы вакол штурхаліся, жэрлі такія ж свінні...
О, невыносна яшчэ... без Вільні.

Заміж сценаў і столі тут —
вецер і снег,
заміж свечак калядных —
ваўчыныя вочы...
Божа мой, калі ёсць Ты на свеце —
то дзе?
І чаму гэтай роспачы бачыць не хочаш?
Хто зламыснік,
які падказаў накірунак
гэтым лёгкім майм,
але здрадлівым іртам?
Толькі вецер і снег...
І адзіны ратунак —
гэта вочы ваўчыныя
з бляскам нясытым.

Дзень добры, мой самотны новы дом!
Будзь госцяю, сястра, сяброўка — Восень,
заходзь, сагрэйся... там фатэль і плед,
і разам прычакаем белых часаў...
Пакуль ва ўладзе Снегнія-рудабофа
не апынуўся заваконны свет,
згадаем слова самых сумных песень,
адновім яеу самых мілых сноў.
Як соладка ўзіраца ў агонь
апошняй трапяткай пахучай свечкі —
і бачыць дзень мінулы і наступны,
і ведаць: наша права — зараз, тут,
і толькі так!.. І польмія не рушыць
вялікай таямніцы напаўмроку.
Адзіным — ноччу — стануць дол і неба.
Адзіным — жалем — станем мы з табой.

Арляннятам

Ляціце да сонца,
ляціце да мора —
няма інакшага выйсця,
ляціце, калі вам дадзена Богам,
а мне пакіньце маё:
неба ў брыджах заходу,
смяротна чыстае поле,
чорны крыж на дарозе
ды ўрослы зялёны валун...
О, я ніколі не ўбачу
асветленых даляглідаў —
я тут, дзе вякую ўпарту,
аднойчы ўрачыста памру.
І здарыцца гэта пад вечар,
і неба ў брыджах заходу
нальеца дзікай крывёю,
апошнім промнем міргне —
як вока забітага воя,
салодкае свежае вока,
што стала маёй вячэртай,
як ён ля крыжка сканаў...

Калі ўдача цябе пакіне,
і жана дарагая, і дочка,
за гарой застаненца Вільні,
за гарою прачнешся аднойчы
у пакой, між мяккіх цацак
і вялікіх, з карцінкамі, кніжак.
Нешта можа заўжды заставаца
Для жывых. І для іншых.

► АБРАЗКІ

ПЯРСЦЁНАК

Анастасія ЛАЗЕБНАЯ

Калі паветра пахне сырадоем

Ён навылёт ведае гэтую дарогу, якая кідаецца ўбакі, перарываецца, быццам стужка, і зноў з'яўляецца пад нагамі, выбітая вузкімі коламі. Вёска з шаснаццаці хатаў нібы губляецца сярод хмызнякоў, невялікага змешанага лесу, узгоркаў. Каб знайсці яе, трэба праісці добрыя два дзесяткі кіламетраў ад балышака.

Вайсковец ідзе не спяшаочыся. Радуецца кожнаму пройдзенному метру. Пільна ўглядаеца ў твары людзей, якія сустракаюцца. Пазнае і не пазнае, як, дарэчы, і яго. Вітаецца з кожным.

Колькі ён не быў тут? Шмат. Як памерлі бацькі, прыйшлі гады. З таго часу як адрэзаў дарогу. А цяпер пацягнула.

— Няўжо старасць ці настальгія паклікалі ў дадому? — ідуны думаю палкоўнік.

Не заўважыў, як перад вачымі вырасла вёска. Хаты схаваліся ў восеніцкай лістоце. Толькі дахі ды коміны, з якіх вырываўся дым, падсоўвалі свае бакі пад сонца. Палічыў роўныя слупы дыму. Іх было восем. Восем жывых дамоў. А астатнія? Ён даведаецца і пра іх, калі пойдзе па вуліцы.

Вуліца. Яе практычна німа. Засталася толькі сцежка, як валасок, прабітая нетрапкімі і слабымі нагамі. Ні брэху сабак, ні звонкіх пеўневых галасоў. Пустэчка. Нешта сціснула грудзі. Часцей застукала сэрца, калі дайшоў да свайго паселішча. Жытла не было. Ад яго застаўся падмурак,

ды там-сям валялася трухлявае паленне, якое суседзі не паспелі расцігаць, далей — здзічэлы бацькай сад. Яшчэ раз абвёў вачыма ўсё, і быццам токам прабіла. Прыйсёў на першы камень, што трапіўся на шляху...

— Сынок, Васіль, уставай. Хутка гімн па радыё будзе іграць, і ты не паспееш сабрацца. Перакусіць не забудзь. Да дванаццаці гадзін часу багата — есці захочаш, — ужо ідуны з дәнкай, прасіла матуля.

Ён адразу саскочыў з пасцелі. Паглядзеў у акно. Займаўся рабак. Выбег на вуліцу. Ад халоднага начнога паветра страсянуўся. Прислухаўся. Тонкія струменьчыкі малака цыркалі па вядры. Маці дайла карову...

На выгане быў увесе статак. Чарнушка, ленавата жуючы жвачку, паплялася да кароў. Густы туман сырадоем павіс над сенажаццю. Буйныя кроплі расы схілілі мятліцу да долу. Над чорнымі грэбнемі лесу паказаўся чырвоны круг. Недзе высока ў небе заліваўся жаўрук.

Каровы, падганяючы адна адну, несліся ўперад, саскуваючы росную траву. Амаль бег за імі і Васіль. Нарэшце статак угаманіўся. Некаторыя жывёліны началі класіці. Прыйсёў пад камень і Васіль, падставіўши пад ўсю аздобу.

Войкнү ад тупога болю. Спярша падумаў, што сасніў. А калі адкрыў вочы — над сабою ўбачыў скрыўлены ад злосці і сіні ад гарэлкі твар Басяка — брыгадзіра.

— Ах ты паскуднік! Улёгся спаць, сапляк! Каровы дзе, паглядзі? — б'ючы пад бакі, роў брыгадзіра...

З тыдзень Васіль хварэў. Прыйхдзілі суседзі, раілі:

— Ідзі, Мар'я, у суд падай. Гэта табе не жартачкі, на чорныя яблыкі збіў хлопца.

Маўчала маці перад імі. А калі заставалася з сынам, казала:

— Раіць што — лёгка. Хіба я магу з начальнікам, з партыйцам судзіцца? Вунь колькі з раёна «шышак» прыезджае. Балюоць амаль штодзень. Хіба ж у іх прауды шукаць... А звязыся толькі — сабе нашкодзіш. Нервы пераядуць. А каня? Як без яго? На сабе ж не будзеш агарод узорваць.

Ды што там казаць. Нядобра, канешне ж, атрымалася. Пранцы бы ўзялі, туто канюшыну і тых пятачков кароў, якія прабегліся па ёй. Не буду душой крываць: хацела, каб ты ў калгасе застаўся. Апорай на старасці быў. А цяпер — ні за што! Паўдуркаватаму тырану служыць? Не дапушчу! Богу буду маліцца, каб ты паступіў вучыцца. Думаю, калі Божанька ёсьць, ён дапаможа. А нелюдзя за твой боль і мае слёзы пакарае...

Было далёка за поўдзень. Нямала прарабаві Ѹ часу, седзячы на камяні. А ѿ памяці выплыў чамусыці гэты эпізод. Хаця былі і весялейшыя хвіліны. Падняўся. Надзеў фуражку, абцягнуў крысы плашч-палаткі. Ледзь пераступаючы, пайшоў пад сад. Дакрануўся да яблыні, якую пасадзіў сам, падышоў да дрэва, якое садзіла сястра. Правёў па грубай, патрэсканай кары. Сарваў яблык, які гойдаўся сярод адмерльных і жывых галінак, маленькі і хваравіты, палажыў у кішню. Рэзка павярнуўся і шпарка пакрочыў назад, да вуліцы. Але гукі жалобнай музыкі спынілі.

З-за кронаў дрэў не мог разглядзець, адкуль вязуць нябожчыка. Прыйсёў. Уголос спытаў:

— Каго гэта хаваюць?
— Каго, пытаеш?
Азірнуўся. Да яго набліжаўся аднакласнік.

— Басяка, брат, хаваюць. Памятаеш такога? Конь з гары галопам панёс. А ён, як заўсёды, п'яны ездзіў. Транты збіраў у людзей. Дык вось зваліўся. Галаву размаждэрыў. Тыдзень мучыўся стары...

— Аўтобус пазніўся. Ён стаяў на прыпынку і глядзеў убок свайго разбуранага гнязда. Даставаў яблык, а адчӯ... пах сырадою.

Пярсцёнак

Завіруха хавалася за вуглы шматпавярховак, каб знянаць наявець на пешаходаў, абыспаць іх драбнюткімі снегам, быццам маннымі крупінкамі, ці пад ногі падкінуць ледзь прыкметную снежную вяроўку-пятлю, шморгнуць яе і чакаць, калі ахвяра пахінецца або паваліща ў гурбу.

Гуляла сцюжка і з Нэляй на ўсім шляху-дарожцы, якая касніком плялася паміж дамоў. То абкручвала яе постаць снежным шалікам, у які ўпляяла ледзяны бісер, то жменямі кідала снег на твар. І прыліпалі крыштальныя сняжынкі на шокі, пашчышвалі, а трошкі абагрэўшы свае кволыя крылы, расчульваліся і сцякалі ручайкамі.

Нэлю не раздражняла непагадзь. Яна ішла не спяшаочыся, раздзіраючы сабой калючыя хвалі, і думала пра жыццё, работу, пакручваючы маленькі пярсцёнак — падарунак ад чалавека, якога кахала. А вось ён... Нават і не спрабаваў яе знайсці. Але больш Нэлю займалі думкі пра дачку, якая вучыцца ў Маскве. Успомніла Алесю і ўсіхнілася...

— Вам не холадна? — пачула збоку голас. — Кроічце насустрач гэтаму ветру-забіяку так, быццам ён гарачы ды ласкавы, як у чэрвені. Нават усміхаетесь, нягледзячы на тое, што сцюжка закідае шчокі і вусны снежнымі асцюкамі. Ідзяце са спаткання?

— А вам якай справа? — раздражнёна спытала Нэля. — Які клопат? Ідзяце сваёй дарогай — дык ідзіце. Вас жа нікто не чапае.

— Быццам бы і так. Я хацеў вас абагаць. Ды раптам з'явілася жаданне ісці нага ў нагу і паназіраць. Сваёй паходкай, але больш усмешкай, вы мне напомнілі адну мілу дзяяўчыну з далёкага-далёкага юнацтва, якую я шчыра кахаў, але аbstавіны бытлі мацнейшыя за гэта пачуццё. І, ведаце, так пижака стала... Можна з вамі пазнаёміцца? Вы куды шлях трymаеце?

— Як усе ў гэты час — дадому, — без усякай ахвоты адказала Нэля.

— Давайце зазірнем у кавярню. Мне няспечна хочацца даведацца пра вас і як мага больш. Мо, падзеліцесь добрым настроем. У вас дзень быў удалы?

— Дзенъ як дзенъ. Як і іншыя на гэтым тыдні.

— Я вельмі люблю жыццё і назіраць за людзьмі.

— А мене здаецца, што гэта не так. Вы ж мяне не заўважылі...

— Дарэмна так падумалі, заўтрыны птах. Заўважыла адрозненіе і магу нават называць месца, ад якога ваша стомятоўка назіранняў пачалася. Ад бара. А не звяртала ўвагі па той простай прычыне, што з некаторага часу наогул мужчын не бачу.

— А чаму ж сталі размаўляць?

— Відаць, па той жа прычыне, што і вы. Ваша мова, манера забягаць наперад таксама тоесе напомнілі. У камандзіроўку прыехалі?

— На мене гэта напісані?

— Яшчэ як. Ходзіце, блытаецца пад нагамі, нешта вынюхваецце. Шукаце якую-небудзь дурніцу, каб тая на ноч-другую прыгэрала.

— Вы псіхолаг?

— Не, я ведзьма. Бяззубая і з гарбатым носам.

— А цяпер выкладвайце, што вам трэба.

— Што? Не ведаю. Мне здаецца, што я вас дзесьці сустракаў. Вы згодны зайсці вунь у тое кафэ? — сур'ёзным тонам спытаў мужчына. — Але калі я вам надакучыў, тады прафакчы.

— Што ж, гэта цікава. Треба ж высветліць, пры якіх умовах мы былі ўжо знаёмыя, у якім стагоддзі, — здзіўляючыся сваёй згодзе, прамовіла Нэля. — На ветры сапрауды неяк няёмка... І твар не разглядзець — цемра, хоць вочы выкалі. Я зайду толькі ненадоўга. Дачка ў палове дзясяткай будзе тэлефанаваць.

— Яны зайшлі ў паўцёмнае сучаснае кафэ. Распрануліся. Падняліся на другі паверх. Знайшли свабодны столік, селі.

— Што будзем піць? — спытаў спадарожнік Нэлю. — Каньяк, віно?

— Віно з шакаладам.

Неўзабаве названае віно з шакаладам, як і цыгарэты, было настале. Разліваючыся па келіхах пітві, мужчына сказаў:

— А ты такая ж прыгожая...

— І вы нічога. Як кажуць, кавалер нарасхват, — не даўши дагаварыць чалавеку, пажартавала Нэля.

— Кін. Стары, хворы, нікому не патрэбны. Давай лепш вып'ем, Нэля.

— Што?! Што вы сказаў?

— Нэля, давай вып'ем за цябе. Ня ўжо ты мяне не пазнала? Зірні. Хаця пасля аварыі я і сам сябе не вельмі прызнаю.

Нэля адставіла ўбок келіх і учэпіста-халодным позіркам упіліася ў мужчыну. Не глядзела, а свідравала яго вачымі. Божака... Перад ёй быў Алег Зароўскі. Адзіны, любы...

Сядзіць Нэля, не варухніца. А яе душа ўжо імчыцца па вострым каменні мінулага. Весьяна з сцяной гадоў. Не, не гадоў, а руін яе кахання, адкуль даносіцца ледзь далёкага-далёкага юнацтва, якую я шчыра кахаў, але аbstавіны бытлі мацнейшыя за гэта пачуццё. І, ведаце, так пижака стала... Можна з вамі пазнаёміцца? Вы куды шлях трymаеце?

— Нам не патрэбна дзіціця. Зрабі што-небудзь. Ты ж медык... Я адзін еду за мяжук. Так трэба».

— Які дурань твой Алег. Якая прыгожая дзяяўчынка. А да яго падобная. Ты скаваеш яе ад бацькі? У такое захалусце сабралася. Не дурні...

Маўчыць Нэля. Не пярэчыць мінуламу. А што казаць? Хіба ж вернеш тое. Не. Толькі цягнеца рука да цыгарэт. Хутчэй яе за паліць, хутчэй. Адна зацяжка, другая... Кашаль. Няспечны, дзяяўчынка да слёз.

...Халодны вецер аблальвае мокры твар. Мароз аб'іньявае павекі. Сэрца кляючча адчайна, б'еца ў грудзях, быццам птушка ў клетцы, як тады, у дзень іх разлукі, шукаючы рады. А з сілай здзёрты з рукі пярсцёнак, той, які берагла Нэля ўсе дзесятніцаць гадоў, ляціць у снег ды ставіць кропку на яе адзінным каханні.

АНТАЛОГІЯ

УКРАИНСКІ МАЙДАН

МІКОЛА ВІНГРАНОЎСКІ

Хадземіце ў сад. Я пакажу вам сад.
Дзе на каленях яблынь дрэмле вецер.
А згорблены чумакі небаспад
Высвечава вяслкавую квецень.

Я пакажу вам слівы на сучках,
Настроміліся, падаючы моўчкі.
Сціскае груша ў жоўтых кулачках
Круглога сонца смачныя жаўточкі.

Салодка спіць у полі пад снапом
Жніяя ружовашчокая — заранка.
І шпича ціша сонным языком
Сівому саду песню-кальханку.

То кажсаны. То кажсановы лад
Звініць журліва ў сонных струнах ночы...
Хадземіце ў сад. Я пакажу вам сад,
Яго душы нявыспаныя очы.

У сініх нябесах я высей лёс,
У сініх нябесах, любоў мая люба,
Я высей лёс — гай з дубоў і бяроз
У сініх нябесах з бярозы і дуба.

У сініх азёрах я высей сны,
У сініх азёрах на дне сіняглейным.
Я высей сны з тваёй светлай вясны,
У сініх азёрах з вясны і лілеяй.

Той лес зашуміць, тыя сны ажывуць,
І ты іх убачиш у небе ѹ азёрах,
У сініх нябесах і ѹ сініх азёрах
Табе яны з'явіца і адплывуць.

Дубовы мой кій і няходжсаны край,
І тыя мяне, і буслы, і бярозы,
Дарога і неба над намі, і слёзы,—
Азёры з цябе... І дарога у рай.

Уноч, апоўнач нехта ціха
Да майго Слова падышоў
І моўкі стаў глядзець і дыхаць,
І я адчуў: так толькі ліха
Глядзіць і ходзіць — Час прыйшоў.

Прыйшоў і стаў. І ўжо нікуды
А не схавацца, не ўцякчы,
Не загубіца паміж люду,
А ні ў Хрысты, а ні ў Іуды,
Нікога ў свеце — Час і ты.

Прыйшоў і стаў. І я пабачыў:
У поглядзе яго сухім
Нікто не любіць і не плача,
І не бяжыць нікто і не скача,—
У ім — аднолькава усім.

Усім аднолькава: нам існым
І тым, што будуць, ці былі,
Гнілым балотам, рэкам чыстым,
Аблудлым словам і прачыстым —
У ім аднолькава усім!..

І я спытаў: што хочаш, Часе, —
Усё аддам табе праз край —
Юнацтва, маладосці щасце,
І гэты міг і дзень пагаслы,
А майго Слова не чатай!

Не загубі яго, малога,
Не бі яго і не кляні,
Бо перад ім яшчэ дарога,
Яму праісці яшчэ так многа,
Мы з ім, лічы, што не жылі!

Чакаюць нас перадсвітанні
І слёзы першых грэжных сноў,
І першы снег з усіх снягоў,
І першы бераг з берагоў,
І першае з усіх каханне!
І звар'яцелы погляд злівы,

І грукат сэрца уначы,
І белы квет, і камень сівы,
Салодкі сон асы на сліве,
І ў змроку шэрым — пугачы.

Яшчэ чакае нас трывога
За ўсё, чаго ў нас не было,
За ўсё, што радасці і доўга.
Усё ў нас з ім, — як перад Богам
Кажу табе, не адышло!..

Што гэтак прагна абдымае
У неадменнасці сваёй,
І слова срцам напаўняе,
І слова ў сэрца адбірае...
Маё ж

жывое — Час, пастой!..

Хоць ты ў сваёй адвечнай плыні
Нікому спуску не даеш,
А ні цару, ні сіраціне,
А ні хлапцу, а ні дзяўчыне! —
Бяссмертна сееш, смертна жнеш!

І з невымольнымі вачымы
Ты ѹдзеш скрэзь вечнасць і скрэзь міг,
І цемра ззяе за плячыма,
І прад табой імгла-циямніна,
Табе ж пляваць на ўсё і ўсіх!

А ці салодка, ці салёна,
Усё адно — няма ці ёсць...
А тут паднебна і натхнёна! —
А тут — сам Бог — жывое Слова
Майго народу і маё!

У ім спрадвечная надзея,
Яно скрэзь попел, кроў і прах,
Скрэзь пыл стагоддзяў у слязах
Прабілася, жыве, зарэ,
Гарыць, як Зніч пры абраражах!..

Уноч, апоўнач нехта ціха
Да майго Слова падышоў
І моўкі стаў глядзець і дыхаць.
І я адчуў: так толькі ліха
Глядзіць і ходзіць — Час прыйшоў...

ПЯТРО ЗАСЭНКА

У КНЯСТВЕ ТРАУ

У княстве траў не скрэзь лагода ў згоды —
На старасць не зважае маладосць.
І дзэўчыну, і яблыню прыроды
Бывае, рана кідае ў мілосць.

А іншая і чорту не згадзіца,
І бабадур увагай абміне —
У старых дзеўках звяне, як кісліца,
Без плоду-семені да смерці дажыве.

У яблынкі патрэскаюца губы,
Экстаз любоўны цяжка перацыхыць.
І дзэўчына пад яблынью з любым
Кахання мёд схілілася адпіць.

З зялёных дзён саб'е тугу-аскому,
На суд людскі свой вынесе пагляд,
І маці, што прагоніць яе з дому,
Дзіця пакіне ў засені прысад.

Яно абсядзе густа агарод,
Гусцей за чыравань гронак арабіны,
І будзе жэрці цела Украіны
Аж покуль... ні лісточкана развод.

Пасадзіш бульбу, а душа не рада.
Жук аглядае соткі як свае.
Ні сельсавет, ні Старышня урада
Тым каларадам рады не дада.

Яны з'явіліся без візы і без меры
У наш гарод, у нашую сям'ю.
І зімаваць у іх тут ёсьць намеры —
Вясною бульба ляжа у зямлю...

Кіашць жукамі міскі і збанкі,
Ніякай тары для атары той не хопіць.
Нібы папы з кадзіламі, жанкі
Свае прыходы венікамі кропяць.

Жукі жуюць. Ні дні на перадых.
Жуюць, дае лі поле і надзелы...
Краплю гарод і думаю пра тых,
Хто мой народ, нібы жукі, абселяті.

ІВАН МАЛКОВІЧ

Музыка, што пайшла

Калі яна плялася ў косы —
чаму ты, скрыпка, знікла з воч?
І музыку пусціла босай
у спеўна-зваблівую нач...

Ох, смыча, хіба ты не бачыў? —
на скронях снег, на срэцы дождик,
як музыка пайшла жабрачкай
у спеўна-звабліваю нач?..

Вазьму з сабой зямлі акраеи,
пайду ў сусвет сабе на страх,
хай толькі вецер завывае
у маіх расхрыстаных слядах...

Матуля, тата, як спытаюць,
куды ваш сын падаўся з воч —
скажыце: музыку шукае,
што босая пайшла у нач.

Далёкае лета

Так хутка лета адышло —
што не даягнешся рукою,
нібы туман празрысты, шкло
між летам стала і між мною;

і хай яно штось адняло
у нас з табой: дало ўсё ж болей —
прынамсі столькі супакою,
каб хоць не біцца ў тое шкло.

Дзіўная песенька

Разгублены і бледны малачай,
зеленалисты, росны, белачары...
Ой, заварыце мне, матуля, чаю
з карэнчыкаў духмяных малачаю.

Сінеюць жылкі на маіх руках —
чаго ж, матуля, вы ў такім адчай?
Падайце мне ў збаночку малака
з лісткоў бледназялённых малачаю.

Сваю усмешку ѹ жылкі на руках —
вось гэта ўсё, што вам я пакідаю...
А вы... вы не зрывайце малачаю,
што зацвіце на досвітку ѹ лугах.

Пры гэтых дрэвах, гэтым ладзе
у парыванні духу ўпертых
мне б прытуліцца недзе ў садзе
і хоць бы трошачкі памерці.

Бо верши — што? — каб і хацеў бы
у іх апець той смутак чисты,
ды струны ніжнія ѹ запеве
парваліся б ад эсалю ѹ ціску.

Бо так самотна ведаць зрэшты
у тым касандраўскім зацішку,
што ў гэтых садзе не памрэш ты
і вечных вершаў не напішаши.

Пераклад з украінскай Эдуард Акулін

ВЕРШЫ

КОЖНЫ ВЫБРАЕ САМ

Даша КАБАКОВА

Даша — студэнтка Віцебскага юніверсітэта. Захапляеца паэзіяй, турбуюца грамадскімі клопатамі, штудыруе медыцыну, малюе, марыць пра сваю першую кнігу — і прыгожа, сонечна, таленавіта шукае сябе ў нашым складаным свеце.

А яшчэ яна — дачка беларускага мастака Алеся Пушкіна, чым таксама вельмі ганарыцца...

Подых хмар
У брудны твар
Шэрага неба.
Мне пажсар,
Мне цяжсар
У сэры ц не трэба.

Хай не ў маім,
Хай у другім
Садзе рабінка
Дорыць свой пах
І кіне на дах
Цень ад галінкі.

Хоць вакол ціш,
Хоць ты маўчыш
І ахутваюць хмары,
Хай не са мной
Стануць маной
Марныя мары.

Хай не са мной
Расквітнее бядой
Дрэўца рабіны.
Лепіш дробны дождж
Ды ціхая ноч,
Чым вечер няспынны.

Люты 2010

Монолог

Бывае и на свободе тесно,
В последнее время всё чаще.
А чтобы сидеть было спаще,
Поставили в углу кресло
Да покрасили клетку в белый —
Раздвинули стены визуально.
Состояние экзистенциально.
Каждый выбирает сам.
А де-факто — всё те же рамки.
Если хочешь пробиться в дамки,
Пройди по законным следам
И стань цепным псом у «Грозного»,
С видом идиота серъёзного
Вещай, как ты любишь пространство
И веришь псевдоотцам!

Так было, так есть и будет;
Всегда находились люди,
Которые не гнушились методов
Любых достижения целей,
Сыто жрали, пили да пели,
Ведь им был обеспечен завтра,
И обед, и светлое «завтра»
Под защитой крыла отцов,
Кому лизали они лицо.
На паркете не так страшна
Блокада, осада, война,
Но, как известно, в зданиях
С высокими потолками
Существуют свои сражения,
И одними лишь кулаками
И ботинками не ограничивается
Межличностная война;
И тогда в изнеможении,
Чувствуя в глотке жаждение,
В ознобе дрожит страна.

Нет, я не за идеальное общество —
Идеалы рождаются после бутылки,
Наше утопическое зодчество,
Возведение воздушных замков,
Даже факторы и предпосылки
Всемирной эволюции
Не всегда приводили к прогрессу,
Но повернуться задом к лесу
И тупым молчанием выражать
протест —
Не шаг к Великой революции.

Я совсем не против монархии,
Если бы в ней открыто признались!..
На заборах не рисовали бы значки
анаархии,

Если б сверху не кричали
про демократию,
О которой все знают — читали! —
Но никто её так и не видел.
Состояние века: *in the middle*
Of nowhere, как говорят в Британии.
Речь не идет о восстании —
Такая уж наша натура:
Либо свалить за границу,
Либо стонать, но терпеть диктатуру.
В моём государстве такая позиция:
Если ты умный, то ты в оппозиции;
Ты можешь не состоять в партии,
Не быть журналистом Хартии,
Неходить по проспекту с плакатом,
Как отец мой ходил когда-то,
А просто быть солидарным,
Разделять мою точку зрения —
Хотя бы не делом, а словом и мнением.

Я всё-таки верю свято:
В Нацию превратится
Когда-нибудь население
И сможет в потугах родиться
Обещанная свобода —
Пусть только в элизиум воплотится
Калиновского изречение:
«Не народ должен быть для власти,
А власть — для народа!»

17–18 апреля 2010

У апошнюю восень

(З Юрыя Шаўчuka)

У апошнюю восень ні слова, ні ўздыху,
Апошняя песні падзымуліся ветрам.

Развітальным агнём дагарае ёсё ліха,
І мы назіраем за ценем і светам.

Халодная непагадзь паракідала
Ўсё, што душыла нас моцна і палка.
Ўсё, што бурліла, міцела, палала,
Асінавы вецер парваў на кавалкі.

Ах, Аляксандр Сяргеевіч, мілы,
Чаму ж Вы нічога нам не сказали
Пра тое, як увосень шукалі, любілі,
Пра што Вы апошнюю восень спыталі?

Галоднае мора за хмары-аблокі
Цяпло паглынула; за шэрый заслонай
Таго не прыпомніце больш,
што было тут,
Ласкавай травы не кранеце на строме.

Ідуць у апошнюю восень паэты,
І іх не вярнуць — пазачынены дзвёры.
Дажджы засталіся, схаладнелае лета,
Засталася любоў з неўміручаю верай.

У апошнюю восень...

6 кастрычніка 2010

Правдой на правду

По дороге тревоги беспечнай
Дошли до черты.
Шаг — и мрак. Сейчас бы нам лечь на
Траву немоты,
Пару-тройку станций догнать —
И красный стоп-кран.
Но пить невозможно,
Но пить невозможно бросать,
Когда полон стакан.

Если вжать тормоза до упора —
Жалобный визг.
Амбиций голодных свора —
Оправданный риск.

Мы стоим, мы бежим, мы плюём,
А суть не видна...
Правдой на правду,

Правдой на правду,
Правдой на правду идём —
БУДЕТ война.

Заикали стрелки прибора —
Изменим закон!
Граффити-крики забора
Глотает вагон.
Мир, почётный железнодорожник,
Чинит состав,
Странных людей,
Жутких идей,
Странных идей заложник,
Меркнет, восстав.

Прелест полезных теорий
Коверкает власть.
Боже мой, в мелочной ссоре
Не дай нам пропасть!
Помоги различить в эту осень
Тени и свет,
В риторичном, немом,
В риторичном, немом вопросе
Слышать ответ,

Как с загипсованных рельсов
Вбок не сойти,
Встретить своих Парацельсов
На шатком пути,
Чтобы успеть нам подправить
Трешины лет,
Что-то убрать,
Что-то убрать,
Что-то убрать и добавить,
Что-то убрать и добавить,
Что-то убрать и добавить
В новый рас-свет...

Марыяна Гайдук

4 апреля 2010

▶ АСОБА

ПАМЯТЬ З КАНВЭРТА

Жыццё, здараецца, яшчэ не перастае здзіўляць пакутніцтвам, неўміручастю і святасцю нашай Беларусі. Як гэтым разам, калі ў «Літаратурную Беларусь» патрапіў канвэрт з успамінамі. Правільней, яго прынёс нястомны апякун культурніцкай спадчыны Уладзімір Максімавіч Дамашэвіч, які і атрымаў той канвэрт-рукапіс ад Ірыны Пальчынскай, дайно знаёмай яму па Клецку.

Спадарыня Ірына шчыра і дэталёва апісала гісторыю свайго радаводу і свой лёс. Нарадзілася яна 2 сакавіка 1927 года ў Клецку, закончыла медыцынскую школу ў Баранавічах (вучылася па праграме Віленскай беларускай гімназіі).

«Пасля выгнання немцаў зноў вярнулася на вучобу ў Баранавічы, — згадвае спадарыня Ірына, — у фельчарска-акушэрскую школу, якую скончыла і была накіраваная на працу ў Клецак. Мела сям'ю, мужа і дачку Кацьку. Але шчасце было нядоўгім. 10.07.1951 года была арыштавана ў тых жа Баранавічах, куды паехала па медыкаменты. Асуджана за «прывналежнасць да антыхавешчкай арганізацыі СБМ і антыхавешчкую прапаганду» — сыштац з вершам — да 10 гадоў Папрауча-прымусовой калоніі і 5 гадоў пазбаўлення правоў з канфіскацыяй маёмесці. Пакаранне адбывала ў адным з лагероў на Валагодчыне, на лесапавале. Пасля смерці Сталіна ў лютым 1954-га этапавана ў лагер «Шылуц» калі Каўнас. Вызвалена 16.05.1955 года, вярнулася ў Клецак, але сям'я за гэты час распалася. Забраўшы дачку, паехала да сябrou па лагеры ў Вільнюс і працевала па спецыяльнасці пры філіяле бальніцы «Чырвона крыж». Тут аддала замуж дачку, прычакала ўнuka. Але ў 1986 годзе вярнулася ў Клецак, атрымала двухпакаўку як кампенсацыю за бацькоўскую хату. Жыву на пенсію, пішу ўспаміны свайго жыцця».

Але не толькі спавядальна-пранікнёвы ўспаміны пра сваё жыццё імкнецца засведчыць наскорная нашчадка святой Еўфрасінні Полацкай і Ларысы Геніош — спадарыня Ірына, але і шчырую праўду пра нашу агульную гісторыю вымагаецца пакінуць, праўду пра яе некалі бяздушна вырваныя старонкі. Як гэтыя, што і прапануюцца чытачам «Літаратурнай Беларусі», — пралегендарную асобу нашага мінулуга, пра аднаго з першых грамадзянў вольнай БНР, пра дужага духам і справай Клаўдый Дуж-Душэўскага, які на падставе колераў народных строяў і арнаментаў стварыў эскіз беларускага нацыянальнага сцяга, што бела-чырвона-белымі світанкам упершыню ўзняўся над Менскам падчас Усебеларускага з'езда ў 1917 годзе.

Архітэктар, выдавец, грамадскі дзеяч Клаўдый Дуж-Душэўскі нарадзіўся 27 (ці паводле ніжэй публікаванага сведчання — 26-га) сакавіка 1891 года ў Глыбокім. Скончыў Віленскую рэальную вучэльню. Вучыўся ў Пецярбургскім горным інстытуце. У 1921-м прыехаў ў Коўну. Працеваў на розных афіцыйных і неафіцыйных пасадах: ад выкладчыка Віленскай беларускай гімназіі да дыпламатычнага прадстаўніка Беларускай Народнай Рэспублікі ў краінах Балты і Дзяржавнага сакратара ва ўрадзе БНР на чале з Вацлавам Ластоўскім. Абіраўся старшынём Беларускага цэнтра ў Коўне.

Пасля далучэння Летувы да СССР К. Дуж-Душэўскі трапіў у савецкую турму. Падчас наемецкай акупацыі яго за дапамогу габрэям кінулі ў нацысцкі канцлагер. У лютым 1952-га К. Дуж-Душэўскі як «актыўны беларускі нацыяналіст» быў асуджаны да 25 гадоў зняволення ў канцлагерах ужо савецкіх. Дзе і пазнаёмілася з ім Ірына Пальчынская...

Спачыў Клаўдый Сцяпанавіч Дуж-Душэўскі 25 лютага 1959 года ў Вільні (паводле іншых звестак — у Коўне)...

Алесь ПАШКЕВІЧ

Мае сустрэчы з Клаўдым Дуж- Душэўскім

Ірына ПАЛЬЧЫНСКАЯ

Архітэктар Клаўдый Дуж-Душэўскі вядомы як актыўны сябры Рады БНР і стваральнік бел-чырвона-белага сцяга. У 1919 годзе ён узначальваў Беларускую Раду Віленшчыны і Гарадзеншчыны, але калі Юзаф Пілсудскі адмовіў у стварэнні беларуска-польскай федэрациі, пакінуў сваю пасаду. На яго месца быў абраўся Браніслаў Тарашкевіч (28 ліпеня 1919 года).

З Клаўдым Сцяпанавічам я была знаёмая асабіста. Так сталася, што мы або апініуліся ў адным лагеру ў статусе палітвязня і ў адзін дзень выйшлі на волю.

У канцы свайго тэрміну зняволення, у 1954 годзе, я, як інвалід II групы, была пераведзена з Каргопальлага ў Літву, у лагер Шылуц. Гэта быў інвалідны лагер, падзелены на мужчынскую і жаночную зоны. У жаночай зоне размяшчалася ДМР («Дом матери и ребёнка») і, калі яго можна так называць, радзільны

ны і светлы, з блакітных вачэй пад акулярамі так і сыпаліся праменічыкі радасці. Мне так хацелася размаўляць з гэтым чалавекам! Айцец Клаўдышоў сказаў мене, што ён не святар, а палітык. Запытаўся, ці ведаю я, якое сёня свята. Я адказала, што ведаю — каталіцкае Звесцаванне, і начала, як вучаніца, расказваць, што ў гэты дзень архангел Гаўрыл падаў вестку Дзеве Марыі, што ёе народзіцца сын, яна ж усумнілася, бо ў яе не было мужа. Дуж-Душэўскі запытаўся, адкуль я гэта ведаю, хіба я каталічка? Я адказала, што вучыла Закон Божы, і хаця сама праваслаўная, але мой дзядуля па матчынай лініі быў каталік, і мы святкуем падвойнія святы.

Але тут Клаўдышоў спытаў, ці ведаю я, што гэта яшчэ і беларускае нацыянальнае свята: дзень абвяшчэння незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі ў 1918 годзе.

— А ў мяне заўтра дзень нараджэння, — сказаў ён. А сёняя быў госці. Меў сустрэчу з дачкой. Вось, гэта вам, — і працягнуў мне шакаладку.

Я збінятэжылася:

— Ну што вы, гэта я павінна зрабіць вам падарунак...

Але тут з'явілася доктар Юдзіта. Мы пагартали нейкія запісы ды перадалі Дуж-Душэўскаму карткі «Гісторыі хвароб», пасля чаго ён пайшоў. Так скончылася наша першая сустрэча.

Праз некаторы час я зазірнула ў рагістратуру санчасці, дзе Дуж-Душэўскі, як запраўскі пісар, запаўняў сваім прыгожым почыркім бланкі на «актіроўку». Я не змагла доўга размаўляць, і таму паспяшалася ўручыць яму свой падарунак у адказ. Гэта быў уціральник-ручнічок з вышытым крыжыкам узорам у выглядзе васількоў і шлячком чырвонага колеру. Клаўдышоў узрадаваўся, падзякаўваў і пашацаваў мене руку.

Наступнага разу мы ўбачыліся амаль праз месяц, 1 мая 1955 года. Быў сонечны дзень, я сядзела кали сваёй бальніцы. Тут быў і дзве парадзіхі з дзеткамі на руках. Раптам убачыла знаёмую постачь з кіёчкам, якай ўпэўнена рухала ся ад вахты — прахадной паміж мужчынскай і жаночай зонамі, у напрамку радзільнага дома. У мяне сэрца закалцілася, не ведаю — ці ад страху, ці ад радасці. Клаўдый Сцяпанавіч падышоў, па-дэнцтвельменску пакланіўся.

Пазабаўляў дзетак, перакінуўся парай слоў на летувіскай мове з матулямі. Пажадаў ім здароўя ды хутчэйшага вяртання дадому. Поўдзень выдаўся спякотным, і сп. Клаўдышоў папрасіў выйсці ў цэнъ, ды й матулям з дзеткамі не раіў доўга знаходзіцца на сонцы.

Мы ўвайшлі ў мой пакой. Яго вочы асвяціліся нейкім дзіўным бліскам:

— Ірэна, мы ўжо вольныя, прыйшлі паперы. Цуд! Хутка і вы і я будзем дома! Толькі маўчыце, нікому ні слова, а то мне за парушэнне лагернага рэжыма дадуць дадатковы тэрмін. Разумеецца, я раскрываю вам вялікую тайну, хутка лагер расфарміруюць. Мы будзем на волі, жывыя!

Хацелася пра ўсё расказаць айцец Клаўдышоў, парайцца з ім, але спаткацца ў той дзень нам не удалося. Толькі праз пару дзён, калі назбраліся нейкія медыцын-

Клаўдый Дуж-Душэўскі

скія паперкі, я папрасіла дазволу прысадіць ў санчасць. На той момант па лагеры ўжо разнеслася вестка аб майм вызваленні, і я лічылася, так бы мовіць, напалому вольным чалавекам.

Клаўдый Сцяпанавіч нічога не параў. «Вырашай сама», і я дала згоду затрымаша ў лагеры. Адбылося гэта 16 траўня 1955 года.

Разам з Дуж-Душэўскім мы выходзілі на волю. Спакаліся на вахце (на прахадной). Ад лагера да горада Шылуц было кілеметраў пяць. Нам далі машины — «Газік», каб даехаць да гарадскога аддзялення міліцыі і атрымаць пашпарты. У пашпартным стале я спраўлялася даволі хутка. Ніякіх пытанняў да мяне не было, і я нікіх прэтэнзій не мела. Тады я яшчэ не ведала, што ёсьць пэўныя шыфры, што на чалавеку і пасля вызвалення застаецца кляймо былога вязня. Адчула гэта толькі пасля.

А вось у Клаўдия Сцяпанавіча Дуж-Душэўскага ў даведцы аб вызваленні ў графе «прозвішча» стаяла «Душаўскас», без прыстаўкі «Дуж», што азначала «Дужы». А звесткі з даведкі пераносіліся ў пашпарт. З такім напісаннем прозвішча Клаўдый Сцяпанавіч не пагадзіўся. З-за гэтага ўсчалася спрэчка. Хоць і мала яго ведала, але ў гэты момант ён быў для мяне самым блізкім чалавекам.

Праз пару дзён пасля візіту Клаўдия Сцяпанавіча прыйшоў пасыльны з вахты і сказаў, што мяне выклікае начальнік. Я адразу ж пайшла. Сэрца катацілася і ў вушах шумела, але я супакойвала сябе: «Спакойна, ты так шмат перажыла, перацярпела, так што баяцца няма чаго». Вось мяне павялі да самога начальніка лагера Хаменкі. Ён мне абвясціў, што прыйшлі дакументы на маё вызваленне, але ён асабіста просьці мяне застасца працаваць на два-три месяцы. Ліквідуеца дзён пасля, але я разумела, што выклікае начальнікі пашпартнага заліку.

— Як ж ты дужы? Можа, лепш напісаць «стары»?

Спадар Клаўдый, аднак, адстойваў «прыстаўку» да свайго прозвішча, але так нічога і не дамогся. З міліцыі ён выйшаў увесь знерванаваны, яго літаральна трэслала. Каб супакоіцца, Дуж-Душэўскі запрапанаваў пайсці ў рэстаран — выпіць віна і перакусіць.

На жаль, рэстаран быў зачынены, да яго адкрыцця заставалася яшчэ цэлая гадзіна. Мы селі на лаўку, і айцец Клаўдышоў (як я яго ўжо прывыкла называць) пачаў гаварыць пра твая проблемы, якія нас чакаюць:

У асобных адзнаках пашпартта стаяць пэўныя зашифрованыя лічбы. «Гэта тое, што табе, драгая Ірэна, складзе праблемы. Але, можа, Бог абніе. Мне ўжо ўсё роўна. Працы ў іх я і так не буду прасіць. А вось свой родавы герб пастараюся адрадзіць для нашчадкаў»...

Потым пачаў расказаць пра сваё жыццё. Гаварыў пра сваю працу ў Радзе БНР у маладыя гады. Расказаў, што некалі пісаў казкі для дзетак. Пра сваю трэслю ў тэрміны тэрміны, здабытыя ў розныя часы ад розных рэжыміў. Першы тэрмін атрымаў ад летувісця ў 1923 годзе, другі ад немцаў — у 1942-м; трэці — у 1947-м, за «антыхавешчкую прапаганду».

Так, у гутарцы, незадўгіна праляцела гадзіна. Адчыніўся рэстаран, і кельнер папрасіў нас заходзіць. Праўда, у рэстаране мы не затрымаліся. Спадар Клаўдышоў спяшаўся на аўтобус, а мене траба было вяртацца да нелюбімага лагера. На развітанне выпілі трохі добрага віна, здаеща, «Вермута», закусілі і разышліся.

Я пешшу падалася на старое месца, у новае жыццё.

ФОРУМ

22 (14)

ПРЕМІІ

УРУЧЫЦЕ МЯНЕ!

Ася ПАПЛАУСКАЯ

Калі госцем маёй аўтарскай перадачы «СучБелЛіт» на NETradio быў книга-ды музыкараспайдзік, мэнеджэр беларускамоўных праектаў Але́сь Мазанік, у эфір патэлефанавала слухачка. Прадставілася Ірына і задала наступнае пытанне: «Ці ёсьць у сучаснай беларускай літаратуре праект кшталту штогадовага Букера, што ўручаецца ў Расіі, а цяпер і ў іншых краінах? Ці хаяць б задума такая?...» І дадала: «Для папулярызацыі сучаснай беларускай літаратуры гэта было бы вельмі добра!». Паколькі не адна Ірина задаеца гэтым (ці падобнага кшталту) пытаннем, прапаную нам з вамі ў ім разбарацца.

Натуральна, не сакрэт, што згаданы Ірынай Букер — адна

з самых прэстыжных літаратурных прэмій, што з 1969 года ўручалася ў Вялікабрытаніі за найлепшы англоўны раман, а з 1992 года — і за раманы, напісаныя па-расійску (так званы «Рускі Букер»). Што да Расіі, то, акрамя «Букера», там існуюць яшчэ літаратурныя прэміі «Антыбукер», «Вялікая книга» ды іншыя. Усе памяняённыя літпреміі — грашовыя. Гэта, бясспречна, і сталася прычына іх прэстыжнасці, папулярызацыі.

Перанясемся ў беларускую літаратурную прастору. У нас таксама ёсьць «недзяржаўныя» літаратурныя прэміі. Але ўсе яны: а) сімвалічныя, б) для «сваіх». Тлумачу гэтыя пункты, распавядаючы пра найбольш вядомыя літаратурныя прэміі (дакладна фармулёўка: пра тыя, што на слыху).

«Гліняны Вялес» — самая першая і самая вядомая айчынная літпремія. Была заснаваная ў 1993 годзе сябрамі Таварыства Вольных Літаратаў. Старшыня арганізацыі камітэту — Але́сь Аркуш. Менавіта ён гэтаі прэміі нястомна і займаецца: сам складае шорт-ліст найлепшых, на ягоны погляд,

мастацкіх кніг за мінулы год, арганізуе журы з прафесійных літаратаў, што маюць пэўную вагу і абраюць пераможцу, а пасля ладзіць у родным Полацку ганаровае ўручэнне прэміі — стода Глінянага Вялеса. «У ягошырокое поле дзейнасці: пачынаючы ад падземнага свету і сканчваючы жывелагадоўляй, але акрамя таго ён апекаваўся людзмі культуры», — патлумачыў мне Але́сь Аркуш род занятку міфічнага Вялеса.

«Залатая літара» — штогадовая суб'ектыўная літаратурная прэмія, якая ўручаецца пісьменнікам Адамам Глобусам за найлепшую книгу года. Заснаваная прэмія ў 2004 годзе. «Нешматлоднае мерапрыемства традыцыйна адбываецца ў сакавіку, праводзіцца ў маленъкіх кавярнях Мінска («Стары Менск», «Акварыном»), — пазначана ў Вікіпедыі. Вось такая «премія». Адам Глобус сам выбраў пераможцу, пасядзелі ў кавярні, папілі піва — і разышліся. Усе задаволеныя. Акрамя акрэсленай вузкафарматнасці мерапрыемства, варта адзначыць, што «Залатую літару» можа атрымаць не толькі аўтар мастицкага твора (кнігі), але і аўтар навуковай манаграфіі (першую «Літару» атрымала Аксана Бязлепкіна за манаграфію «Разам і паасобку: Таварыства «Тутэйшыя»). Варта не забывацца толькі на адну маленъкую, але істотную

дэталь: каб быць уганараваным Адамам Глобусам, трэба быць ягоным сябрам. Ці хаяць б добрым прыяцелем. Памятаем: прэмія — суб'ектыўная...

«Залаты апостраф» — штогадовая прэмія літаратурна-мастакага часопіса «Дзеяслой». Уручаецца ў намінацыях «Проза», «Паэзія», «Дэбют». Пра публіцысту і крытыку рэдакцыя часопіса прыгожа забылася. Але я не гублю надзеі, што дажыву такі да таго дня, калі «Залаты апостраф» зможа атрымаць і брат/систра па крытычна-публіцыстичным пяры... Абіраючы пераможцу прадстаўнікі рэдакцыйнай рады: галоўны рэдактар Барыс Пятровіч, Але́сь Пашкевіч, Эдуард Акулін ды Анатоль Івашчанка. Праўда, апошнім разам выбраць пераможцаў «дазволілася» карыстальнікам «Жывога журнала», але ўсё адно вырак выносяць згаданыя літаратары.

«Блакітны свін» — антыгламурная беларуская літаратурная прэмія суполкі «Літаратурнае прадмесце». Заснавальніца (правільней было б сказаць прыдумляльніца) «преміі» — Людміла Рублеўская. Прэмія, якую складаюць 100 алоўкаў, 100 насовак (кожны год па-рознаму) уручаецца толькі сябру суполкі «ЛітПрадмесце» за (увага!) нонканфармізм у мастацтве, яркія праекты цягам года... Ці ёсьць у

прадстаўнікоў памянёной суполкі нонканфармісцкія закіды — для мяне асабіста пакуль пытанне адкрытае. Людміла Рублеўская лічыць, што ёсьць...

Што вынікае, пра што я пісала напачатку: сучасныя недзяржаўныя беларускія літаратурныя прэміі: а) сімвалічныя, б) цікавыя для вельмі вузкага кола (тут прыемным выключэннем з'яўляеца толькі аркушаўскі «Гліняны Вялес». Ён не для вельмі вузкага — ён проста для вузкага кола). Натуральна, такі стан рэчаў не дапаможа зрабіць сучасную беларускую літаратуру больш папулярнай, пра што так марыць Ірина...

А што трэба? Гроши, дарагі мае, гроши! На сімвалізме, як вядома, далёка не заедзеш. І не выедзеш. Да людзей. Не выйдзеш.

P.S. Сёлета Саюз беларускіх пісьменнікаў, Беларускі ПЭН-цэнтр сумесна з Літаратурным музеем імя Максіма Багдановіча абвясцілі аб заснаванні новай літаратурнай прэміі — Прэміі імя Максіма Багдановіча, якая будзе ўручацца за найлепшы дэбют года ў трох намінацыях: проза, паэзія, пераклад. Спіс прэтэндэнтаў на Прэмію за 2010 год фармуеца да 14 лютага 2011 года. Уручэнне адбудзеца ў канцы сакавіка 2011-га. Так што ў вас яшчэ ёсьць магчымасць падаць свой твор на разгляд прафесійнаму журы...

ВОДГУК

ВІРТУАЛЬНАЯ РЭЧАІСНАСЦЬ, АЛЬБО ЧАКАНАЯ КНІГА

Ася ПАПЛАУСКАЯ

Я была б шчыра ўдзячная пісьменніку Валерью Гапееву, каб ягоная книга «Урокі першага кахання» выйшла гадоў сем таму. Тады я вучылася ў школе і спасцігала тая інтэрнэт-тэхналогіі, пра якія досыць падрабязна, кампетэнтна (а галоўнае — зразумела і для школьнікаў, і для дарослых) піша ў сваіх апавяданнях аўтар. Аська (програма ICQ) ды рознага кшталту форумы тады былі акурат актуальнымі, імі актыўна карысталіся ўсе мае равеснікі. Што да сённяшніх маладзёнаў, то ў іх ужо іншыя пляцоўкі ды праграмы для стасункаў: skype, facebook, Вконтакте, блогі...

Кніга Валерия Гапеева «Урокі першага кахання» — не збор парадаў аб тым, як, з кім і дзе лепей заняцца першым каханнем. Кніга ўтрымлівае трэх аповесці пра падлеткаў-аднакласнікаў (спачатку дзея адбываецца ў 10 класе, пасля — у 11-м), якія расчароўваюцца ў дарослых і адно ў адным, знаходзяць сапраўднае сяброўства, пазбяўляюцца ад комплексаў, зарабляюцца першыя гроши, спасцігаюць першыя ўрокі кахання... Адным словам — сталеюць.

У цэнтры кожнай з аповесцяў ярка акрэсленая пісіхалагічна проблема сталення, з якой вынікае шэраг цяжкасцяў, праз якія праходзяць школьнікі.

У аповесці «Усё цудоўна, або Урок бяспечнага кахання» падлеткі судзяць дарослых за тое, што яны не давяраюць сваім дзесяцям, гатовыя забыцца на ўсё добрае, што ёсьць у іх, пачуўшы, што іхні сын альбо дачка ў лесе з прэзерватывам: «...дастактова толькі даведацца бацькам або дзівох рэчах, як мы, хвіліну назад разумныя і добрыя, ператварыліся ў разбэшчаных распутнікаў!». Гэта зразумелая пазіцыя пакрыўдженых на дарослых школьнікаў, якія і думаюць не думати займацца чымосьці непрыстойным. Пазіцыя бацькоў не менш зразумелая нам: «Мы не тamu на вас кryгчым, што думаем пра вас дрэнна. Нам праста страшна ад уяўлення, што тое дрэннае можа з вамі здарыцца».

Спрадвечная праблема, з якой сутыкаюцца дзесяці: дарослыя быццам забываюцца, якім былі самі ў маладыя гады. Многія бацькі яшчэ не тое рабілі, калі былі 16-гадовыі. Затое сваім дзесяцям спуску не даюць. Вельмі грунтоўна выкасалася класны кіраўнік Вольга Фёдараўна: «...Калі мне было шаснаццаць, быў і ў мяне такі выпадак. Пачула я ад маці далёка не самыя прыгожыя слова пра сябе. Без прыгчыны. Без падстаў. І так я абурылася... Як і вы сёня. І вось у мяне сёня дачыншчык дзесяцігадовай. Цяпер я разумею сваю маці... Я прабачыла ёй цалкам туя свою кryгду». Ці не слушныя слова? Немагчыма зразумець матыўцаў дзеянняў іншага чалавека, нават самага блізкага, пакуль не апнешся на ягоным месцы.

Яшчэ адна заўжды актуальная праблема, акрэсленая Валерыем Гапеевым: чаму маладое пакаленне адбіваюцца ў разбэшчанасці тая, хто выпускае прадукцыю, што пропагандуе школныя звычкі, гвалт, парнаграфію? «Дык чаму нас авбінавачаюць у тым, што мы глядзім, гуляем, чуем? Можа, нам аслепніць, аглухніць і насы пазаклейваць?» — слушна абураецца 10-класнік Сяргей. Спрэчкі такога кшталту — вечныя. Яны будуць актуальныя, пакуль будзе запатрабаваныя прадукты масавага спажывання для «разгрузкі» мазгоў, якія часта нічым асабліва і не абцяжараныя...

У аповесці «Лёшкава каханне, або Віртуальнае дрэва рэальнасці» пісьменнік, акрамя асаблівасцяў стасавання ў інтэрнэце, на прыкладзе 10-класніка Лёшкі паказвае мэтанакіраваную мо-

ладзь, якая замест бясконцых гулянак-бадзянняў з сябрамі зарабляе гроши. Лёшкі праграмуе. Хлопец настолькі пагрузіўся ў віртуал, што развучыўся нармальная стасавацца з жывымі людзмі. Аднакласнік Юрыс вырашае «дапамагчы» сябру: ён реєструеца на форуме пад нікам Ксенка і просіць у Лёшкі парады па заробку ў Сеціве. «Ну вось, добрае зрабіў. Зазірне Лёшку — яму будзе прыемна... А там, глядзіш, прывыкне да размоў з дзяўчатаамі. То можна будзе перайначыць хлопца!» — вырашае Юрыс. Як тое звычайна бывае, Лёшкі ў туго віртуальную Ксенку закахаўся... Прызнанню сябру, што няма ніякае Ксенкі, што яна — гэта ён, Юрыс, хлопец не верыць, яму цяжка адзяліць віртуальнае ад сапраўднага, жывога.

Аповесць «Першы баль, або Доказ закона прыгажосці» — пра сталеючыя Кацярыну ды Юрыя, якім хочацца спазнаць першую блізкасць. Кацярына, як і герой аповесці «Лёшкава каханне», зарабляе гроши. Калі Лёшкі праграмуе, то Каця вырошчвае гароднину на продаж. Праўда, мне штось не верыцца, што на гурках ды памідорах можна зарабіць, каб з ног да галавы апрануць матуллю, якая з жаніхом з'ядзкае на мора, ды яшчэ з сабой грошай даць...

Юры — сын забяспечаных бацькоў, начытаны не па гадах юнак, якому нецікава са сваімі аднагодкімі: сам сябе ён лічыць вышэйшым за іх па разумовym развіцці. Адно турбое Юру: яму 17, а ён нават не цалаваўся...

Зноўку Валерый Гапеев скрыстоўвае прыём маскі, што так распаўсюджаны ў Сеціве: Кацярына реєструеца на форуме пад нікам Менеджэр ды распаўсюджаны ў Сеціве: Кацярына, якая спазнае дэрзкую гульню: яна хоча даказаць Юрыю, што вартая яго. Атрымалася. Даказала. Адначасова лёс зводзіць Юру з жывой Кацярынай, якая даглядае за ім,

пакуль той хварэе (бацькі з'ехалі на працу ў Эміраты). Кацярына спадабалася Юрыю. Паміж імі адбываецца першая блізкасць. І тут у хлопца ўключаеца халодны разлік: «Хто яна? Звычайны чалавек, яе лёс — лёс яе маці...». Да таго ж, Кацярыну ён ужо спазнаў, а вось Менеджэр застаецца загадкай. Цікава разгадаць, праўда?.. Знаёмае нам пісіхалогія мужчыны-палиўнічага.

Фінал нярадасны: Кацярына ўжо сабрала раскрыцца, як атрымлівае ад Юрыя СМС цынічна-халоднага змесціва: «Каця, мы — дарослыя людзі, мы атрымалі цудоўны ўрок... На гэтым крапка... Нікіх наступстваў. Калі што — не ўмешвай мяне». Як на мяне, дык вельмі жыщчэва. Мы мусім праўсці праз шэраг страт і расчаравання, каб навучыцца даўшыні, абацліва ставіцца да людзей, нам неабходна часам пачувашца адзінокім і ўсім пакінутымі, каб не думаць, што мы — пупы сусвету і цаніць тых, хто побач, неабходна занурыцца ў віртуал, каб больш цаніць і берагчы жыщчэ реальнае. Адным словам — каб пастацель.

Герой аповесці Валерия Гапеева падаюцца занадта ідэальнымі: яны працуюць з 10 класа, яны начытаныя і адукаваныя, яны ведаюць, чым хочуць займацца і кім хочуць стаць. Дасціпныя, вострыя на ўзор, сябе ў кryгду не дадуць і за сябру пры выпадку пастаяць. Вельмі хацелася б, каб такім быті нашыя школьнікі. Тады — глядзіш — і зажылі б па-іншаму...

Я ававязкова дам прачытаць гэту кнігу май будучым дзесяці. І зусім неістотна, што да таго часу гістарычны кантэкст стане неактуальным. Валерий Гапеев таленавіта і поўна раскрыў падлетковую праблемы, пра якія прайшлі мы, з якімі сутыкнушы нашыя дзесяці. Пісьменнік нязмушшана, простай мовай, без дыдактычных нотак паказаў пісіхалогію як дарослых, так і школьнікі.

АГЛЯД

«ДЛЯ ЛІРЫКІ НАДТА МНОГА КРЫВІ»

(СОРАК ДЗЯВЯТЫ «ДЗЕЯСЛОУ»)

Легал

Калі глядзіш на парадкавы нумар часопіса, не пакідае адчуванне яго блізага юблею. Напраўду — на носе пяцідзесяты. А здаецца, гэта было зусім нядайна: і планы, і задумы, і падрыхтоўка, і рэдагаванне — і нарэшце першы нумар «Дзеяслова», які чытачы вырывалі ледзь не з рук, а самі літаратары і аўтары хадзілі з ім напаказ па фое тады яшчэ пісьменніцкага Дома літаратара на сваім чарговым творчым сходзе...

Нумар той, безумоўна, быў адмысловы: Н. Гілевіч, Я. Брыль, А. Разанаў, У. Някляеў, С. Алексіевіч, А. Пісъманкоў, А. Федарэнка, Ю. Станкевіч, А. Кудравец, А. Асташонак, С. Дубавец, А. Сідаровіч, Л. Рублеўская, І. Шаўлякова... Ва ўступным «Слове ад «Дзеяслова» рэдакцыя пісала: ««Беларусь, твой народ дачакаецца...» — гэтая слова з аптымістычнага чатырохрадкоўя **Максіма Багдановіча** ўсё часцічна сімвалічна і пагрозіліві-перасыцерагальна абрываюца на першым радку. Пісьменнікі, якія ціха сядзелі — абы іх не чапалі — у сваіх літаратурна-мастацкіх выданнях і сваім пісьменніцкім Доме, ужо дачакаліся... Холдынг пад назовам «саюзная дзяржава» — рэальная перспектыва і для ўсіх беларусаў. Няўажо ж беларусы настолькі бездапаможныя гаспадары, што гатовыя перасяліца з уласнага дому ў інтэрнат для «брацкіх» народаў, аддаць уласную сядзібу ў новы «калаг», спраціць дзяржаву-насць дзеля ўяўна абіцаных танных «энерганосбітаў»?.. Ці знойдзеца сеньня на Беларусі хоць адзін здаровы чалавек, які адкажа на гэтыя пытанні станоўчай?.. Не, нам жыць у незалежнай, суворэнай Беларусі. Нам непатрэбныя ніякія «холдынгі» ды «саюзныя дзяржавы». Нам непатрэбныя гаспадары над намі, якія будуць дыктаваць, што і як рабіць — што друкаваць, што пісаць, як пісаць і пра каго пісаць. Мы хочам быць самастойнымі і мы будзем такімі! На пачатку было Слова? Так, але за словам было Дзея! Дык ня будзем жа чакаць, будзем дзеяніца!

Зразумела, што прасцей было пісаць падобныя словазвароты, — складаней і цяжэй ствараць і рэалізуваць гэтыя планы. Тым больш, што ад пачатку заснавання рэдакцыя часопіса як была, так і па сёння застаецца нешматлікай і па сутнасці «хатнія». Можа гэта і добра. Няма вялікіх сварак і разборак, а набалельня пытанні вырашаюца калегіяльна і па-таварыску. Спадзяюся, што і юблейны нумар часопіса прыдасца яе новым і сталым чытачам адмысловымі творамі і шырокай панарамай беларускіх рэалій. Але наўмысна яшчэ

раз вярнуся да першага нумара «Дзеяслова». Якраз на яго старонках ужо тады апальны паэт Уладзімір Някляеў друкуе напісаную ім у Польшчы выдатную паэму «Паланэз», з узятымі рэдакцыяй для вынаскі радкамі: «Радзіма сталася таварам! // Як на такой Радзіме жыць?...». І вось жа так атрымалася, што сёння паэт апынуўся ў яшчэ большай апале — ён агулам, як у вядомыя сталінскія часы, пасаджаны за краты. І цяпер яго слова з той паэмы 2002 года гучаць як прарочыя:

Вы — беларусы? Хто такія?
Ёсьць Польша,
Жмудзь,
Літва,
Расія —
Як вы ўшчаміліся сярод?
Адкуль зьявіліся? З балот?
З чаго зыяліліся? З туманаў..
Такіх падмен,
Такіх падманаў
Ня ведаў ні адзін народ.
І што цяпер? Хай так і будзе,
Абы нягкоры? Вы што за людзі:
Вам зваца хochaцца людзьми,
Ці імі быць,
Ці біца ў грудзі —
Ці ўстаць за крэўны край грудзьми?

Свайм учынкам паэт, здаецца, зняў гэтыя набалельня пытанні. Найперш для сябе самога. Але для большасці, на жаль, яны ўсё яшчэ актуальнія. Тым жа, што паразумеўся з творцам, застаецца толькі прыкладваць магчымыя выслікі для вызвалення паэта з астрогу. Самому ж Уладзіміру Пракапавічу хochaцца пажадаць словамі Таўляя «пілаваць вершамі краты», а нязломнасцю духу быць прыкладам і мацаўаць веру ў тых, хто яшчэ хоча «людзьмі зваца».

Цяпер што да перад'юбілейнага (49) нумара часопіса. На мой погляд, найбольшай удачай не толькі апошніх нумароў часопіса, але і ўсяго года з'яўляецца раман **Людмілы Рублеўскай** «Сутарэнні Ромула». Нават тыя мае суб'ектыўныя заўвагі, якія

я выказваў у папярэдніх аглядах і мог бы дадаць у гэтым (да прыкладу, папрокі пісьменніцы ў парнаграфіі некаторых аўтараў, пры гэтым поруч, пад сурдзінку, выдаючы самой «небяспечныя» пасажы на гэтую ж тэму), ніякім чынам не заценяць літаратурную адмысловасць твора таленавітай пісьменніцы. Жанр фэнтэзі апраўданы ёю напоўніцу, вобразы і характеристы выпісаны нязмушана і запамінальна, не кажучы ўжо пра інтрыгу і востры сюжэт рамана ў цэльым. Аказваецца, што два варгуючыя кланы — Варановіч і Вяжэвіч — гэта выхадцы аднаго роду, браты па крыві. І вось якія высновы робяцца адным з герояў, калі ён даведваецца пра гэта, прачытаўшы старажытную вязь на пергаменце тэстаменту: «Братняя кроў... — прашаптаў Даніла, не адплошчваючы воч. — Божа мой, колькі мы адзін аднаму пралілі тое братняе крэві... Уся Беларусь заўтая. Колькі маны. Колькі дарэмнай няянавісі. Здрады. Дурасі». І ўжо зусім рэалістычна прачытаеца канец рамана, дзе «ўнутраны аўтар гэтай гісторыі» «іранічны, шалёна-вясёлы, адчайны беларускі пісьменнік, не патрэбны масаваму чытанию» Вячка пытаетца: «Ну, чым жа завяршыць гэтую эпапею? — падумаў. — Вось што, скажыце мне, спадар Даніла, як у рамане Булгакава гаворыць майстар Понцію Пілату: «Свабодны!»

Корб-Варановіч сур'ёзна паглядзеў на аўтара і без ценю іроніі прамові адведзеную рэпліку:

— Свабодны!

— І вы максама! Жыве Беларусь!

Раманіст паднёў руку ў размінку жэсце і высакачыў за дзвёры палаты нумар шэсць, паспёшыўшы ў апошні момант размінца з каталогам, на якой везлі чарговага скалечанага незалежным жыцьцём беларускага індывіда ў абдоўмы самай бясплатнай у свеце мэдыцыны». Усе грамадзянскія і літаратурныя сімвалы і намёкі тут вызнаюцца

актуальнымі. Мяркую, што не-калі гэты твор будзе ўключаны ў хрестаматыі для старшакласнікаў і ў навучальныя праграмы для студэнтаў ВНУ.

Цікавымі і нечым блізкімі да асноўнай ідэі рамана Л. Рублеўскай — адраджэнская і нацыянальна-гістарычнай тэматыкі — і тры кароткія аповеды **Анатоля Івашчанкі**, але яны найперш вызначаюцца выразнай сучаснай пісахалагічнасцю і ўнутранымі аўтарскімі адсыламі да душы і духоўнасці. Асабліва пранікся я — мажліва з прычыны нечаканасці знаёмства — лірчнай прозай **Алесі Тварановіча** «Бабіна лета» (памера Берліна) і **Рыгора Сітніцы** «Ой, хадзем жа мы...» (каляндная паэма ў прозе). Нейкімі асабліва не зачапілі кароткія аповеды-запісі **Паліны Качатковай**. Выдрукаваны ў часопісе фарс у двух дзеях **Уладзіслава Ахроменкі** і **Максіма Клімковіча** «Русалка Камсамольскага возера» — своеасаблівая сцэнічная пародыя на сталічную беларускую рэчаінансць. Не зважаючы на рэмаркі, рэч чытэльная, змаймальная, вясёлая, месцамі паэтасць аздакальна.

Парадаваў сваім маладым паэтычным духам адзін з аксакалаў нашай паэзіі **Генадзь Бураўкін**. У нізцы вершаў знанага паэта ёсць і традыцыйная грамадзянская лірка, і праявы паэзіі чыстай красы («ліске ў лесе скача басанож», і... гімн кахранню («Але i, // Збалелы дазвання, // Сабе і табе не слушу, // Што нават руіны кахрання // Маю саграваюць душу»). Словам:

Паэтам не спіца на панскім кіліме.

Яны не бываюць ніколі былымі.

Яны не старююць,

Не паміраюць —

Яны,

Як высокія зоркі,

Згараюць...

Астатнія вершаваныя публікацыі — адносныя, альбо, як кажуць, на аматара. Асабліва крыўдна за таленавітую **Аксану Данільчык**, на якой цудоўныя творы перамяжоўваюцца з даволі пасрэднімі. Зрэшты, мажліва, гэты пасаж з яе верша гаворыць пра тое, чаго я не дачу ў іншых яе радках і высновах:

этая крапіва ведае як жыць
этая крапіва ведае як выжываць
крапіва што вучыць

мяне трыванню

Шчыра кажуць, ад вершаў **Юрасія Шамецькі і Віктара Бабішчэвіча** я большага і не чакаў, у адрозненне ад вядомага пра-зайца **Сяргея Балахонава**, які заўважна стараўся, але ў пазіі так нічым і не здзівіў мяне.

Парадавалі сваёй творчай не-ардынацісцю дэбютанты часопіса: **Рыта Трайкевіч** (менавіта яе радок я скарыстаў для назову гэтага артыкула), якая выступіла з падборкай вершаў («Між астатніх пагроз нетрывалага часу // мне скалечыла лёс «беларуская

кляса», // і збывающа белачырвоная сны // ў дні вялікай айчынай ідэйнай вайны) і **Алесі Іваньковай** з невялікім аповедам «Чырвонае паліто» з суніцынай медытацияй, якая ажыўляеца прыстойным стылем пісма. Безумоўна, варта адзначыць публікацыі з раздзела «Архівы і спадчына», прынамсі, заканчэнне «абрысаў няспраўданых вершаў» **Уладзіміра Марука** і спробу эпістолярнай споведі **Алесія Асташонка** «Помнік», якая пралівае светло на трагічнасць нядоўгага жыцця таленавітага пісьменніка.

Гэтым разам падаліся вельмі ўдалымі пераклады з **Рышарда Капусьцінскага** (эсэ «Майстэрства рэпарцёра», пераклад Р. Серыкава) і з **Сільвіі Плат** (нізка апошніх вершаў, пераклад В. Гапеевай). Праўда, як на маю думку, выбар твораў вядомай паэтасці мог быць і трохі іншым, больш адмысловым, скажам, з перакладамі такіх вершаў, як «Праз возера», «Словы», «За мяжой»...

Вельмі дарэчнай і своечасовай, калі не запозненая, публікацыя артыкула **Эдуарда Дубянецкага** «Хаатычна-фрагментарная культура: шлях у бездан або падмуркі росвіту», ідэі якога я ў асноўным падзяляю. Калі што і зніжае энергетыку філасофско-культуралагічнага тэксту, то гэта самапаўторы некаторых ідэй і хаджэнне па коле (я хачу сказаць, што артыкул нічога не згубіў бы, калі б быў аўтарам самакрытычна і ўдумліва перацьтаны і сям-там скарочаны). А сама тэма і пасыл гаворкі даўно наспелі, таму хацелася б, каб вакол іх неадкладна завязалася шчырая, цікавая ва ўсіх аспектах і карысная для нашай сучаснай літаратуры палеміка. Прыцягнуць пэўную ўвагу чытачоў і публікацыі «літарацкіх благаслаўленняў» (рэкамендаций) для ўступлення ў пісьменніцкі саюз, сабраныя **Сяргеем Шапранам**, і чарговая гутарка **Андрэя Москвіна** з таленавітай паэткай **Вікай Трэнас**, і «зацемкі з наўтыры» **Раісы Крывальцэвіч**, і «згадкі пра старэшага сябра» (Г. Кісялёва) **Аляксея Каўкі**, і «рэзоналярын розгалас» ды «своестаўленне чытачоў і экспертаў да гістарычнай трэлогіі **Васіля Якавенкі** «Пакутны век». Завяршае публікацыі часопіса рубрыка «Дзеяпіс» пра новыя кніжныя выданні.

Нельга не заўважыць, што ступішы на парог дзеяслоўнага юблею — і рэдактары, і выдаўцы, і чытачы — поўныя творчага аптымізму ды мастацкіх ілюзій адносна далейшага літаратурнага росквіту нацыянальнага краснага пісьменства, што абсалютна магчыма, а ўпадаючы ў экспрэсійную крайнасць, скажам, проста непазбежна. Між іншым, апошнія скрушуныя падзеі ў краіне гэтага майго дадаву не авяргаюць, як некаму, у тым ліку і ва ўладзе хацелася б, а наадварот, як мне падаецца, — прыспешваюць.

▼ ПАЛІЦА

**Андрасюк Міхась. Вуліца
Добрай Надзея: апавяданні.
— Мінск: Медысонт, 2010.
— 304 с. — (Бібліятэка Саюза
беларускіх пісьменнікаў
«Кнігарня пісьменніка»;
вып. 7.)**

Вядомы на Беласточчыне праіск і пээт, лаўрэат прэміі «Залаты апостраф» за 2009 год, супрацоўнік «Радыё Рацыя» Міхась Андрасюк нарэшце «мае кнігу» і на Беларусі. Чытачы «Дзеяслова» добра знаёмы з творчасцю слыннага аўтара, але гэты зборнік будзе і для іх прыемным сюрпризам. Бо гэта будзе падарожжа ў малазнаёмыя нам (хоць і близкія) белавежскія, пушчанская вёскі і мястэчкі, населенія каларытнымі асобамі, якіх Міхась Андрасюк апісвае з асаўлівай любоўю, а таксама лірычнай іроніяй і дасціпнасцю.

**Багданава Галіна.
Сакрамэнта: апавяданні,
аповесці. — Мінск: Медысонт,
2010. — 308 с. — (Бібліятэка
Саюза беларускіх
пісьменнікаў «Кнігарня
пісьменніка»; вып. 9.)**

Галіна Багданава чакала гэту кнігу доўгіх шаснаццаць гадоў. Так, менавіта ў 1994 годзе выйшла яе апошняя кніга «Дом іхнєе мары». У гэта цяжка паверыць, але гэта ёсць сапраўдная трагедыя літаратараў пакалення Г. Багданавай, якім цяпер зусім няшмат гадоў — каля 50, і якіх «рыначная эканоміка» і «дзяржаўная

палітыка» пазбавілі сваіх чытачоў... Новая кніга Галіны Багданавай, якая цяпер выступае пад псеўданімам Галіна (друкавалася таксама як Галіна Ланеўская) — «шырока споведзь перад сабою і перад чытачом пра наш час, пра вечныя пераўтварэнні кахання ў жыцці і вобразным свеце мастацтва».

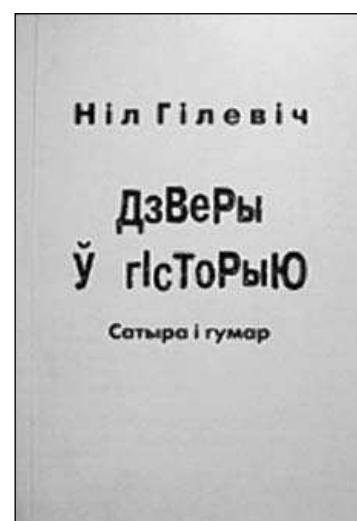
**Бічэль Данута. Мост святога
Францішка: успаміны.
— Мінск: Медысонт, 2010.
— 290 с. — (Бібліятэка Саюза
беларускіх пісьменнікаў
«Кнігарня пісьменніка»;
вып. 8.)**

Папярэднюю кнігу Дануты Бічэль з дзіўным назовам «Хадзі на мой голас» (2008, Гародня-Вроцлаў) паспелі ўжо ацаніць і палюбіць чытачы. «Мост святога Францішка» — своеасаблівыя працяг гэтага зборніка. Аснову кнігі

склалі згадкі пра людзей найраднейшых для Дануты Бічэль. Гэта кніга пра каханне і сяброўства, пра любоў да Бацькаўшчыны і людзей «духуона прыгожых», якія жылі для саміх сябе, для сваіх блізкіх і для Радзімы, — у тым сэнсе, як яны разумеюць паняцце Радзімы»...

**Гілевіч Ніл. Дзвёры ў
гісторыю: сатыра і гумар.
— Мінск, 2010. — 64 с.**

Назву кнізе далі наступныя дасціпныя радкі:
Дзвёры ў гісторыю вузкія вельми,
Цяжка праходзяць і людзі, і шэльмы,
Дзвёры ж адтуль — шырэй за еараты:
Вылічиш вон — і не ўспомніць хто ты.

Вядома, гэта не першая кніга сатыры і гумару народнага пэата Беларусі Ніла Гілевіча. За шэсцьдзесяц гадоў жыцця ў літаратуры ён выдаў больш за дзесяці такіх кніг, у тым ліку «Званковы валет», «Як я вучыўся жыць», «Сказ пра Лысую гару», «Ачмуэрэнне» і інш. У новую кнігу ўвайшлі сатырычныя вершы і эпіграмы, напісаныя з 1995 па 2010 год. Напрыканцы зборніка — гумарыстычныя сяброўскія паслannі ды жарты.

**Зуёнак Васіль. Выбраныя
творы. Уклад., камент.
аўтара; прадм. Н. Заяц.
— Мінск: Кнігазбор, 2010.
— 512 с.**

У пяцьдзесят пяты том «Кнігазбору» ўвайшлі выбраныя творы лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы Васіля Зуёнка — вер-

шы, паэма «Маўчанне травы» (адна з пяці паэм кнігі «Пяцірэчча»), а таксама празічныя элегіі, эсэ, эцюды і літаратурна-крытычныя артыкулы. «Гаспадар пэтычнай Сялібы» — так назвала сваю прадмову да зборніка Наталля Заяц. Дык адгукнемся ж на яе і аўтара кнігі запрашэнне «судакрануцца з багатым набыткам гэтай Сялібы» і акунемся ў найбагацейшыя паэтычныя свет Паэта Васіля Зуёнка!

**Залоска Юрэй. Прауда як
рэлігія: гутаркі з Васілем
Быкаўым. — Мінск:
Медысонт, 2010. — 192 с. —
(Бібліятэка Саюза беларускіх
пісьменнікаў «Кнігарня
пісьменніка»; вып. 6.)**

Рыгор Барадулін назваў у свой час Васіля Быкава Прапоркам... Гутаркі журналіста і літаратара Юрасія Залоскі з народным пісьменнікам Беларусі Васілем Быкаўым адбыліся ў сярэдзіне 90-х гадоў мінулага стагоддзя, але чытаючы гэта, нібыта не прыйшло з таго часу 15 гадоў... Усё, пра што гаворыць Васіль Уладзіміравіч, якія «дзяяніні» ставіць тагачаснаму ладу і як прагназуе будучыню — быццам прамоўленае сёння. Гэта, як сказана ў ананімі, «нацыянальная споведзь «песіміста ў адносінах да пакалення свайго веку» і валадара беларускай нацыянальнай ідэалогіі будучыні — вялікага літаратара, мастацтвазнануцы, філосафа, палітыка, грамадзяніна і прарока».

**Кандрацюк Ганна. Дзядоўскае
турнэ з Анатолем С.**

**— Беласток: Праграмная
рада тыднёвіка «Ніва», 2010.
— 116 с.**

Кніга журналісткі тыднёвіка «Ніва» (Беласток, Польшча) Ганны Кандрацюк-Свярускай — гэта распавед пра падарожжа на Беларусь, на радзіму паэта Анатоля Сыса ў вёску Гарошкай у Рэчыцкім раёне, дзе адзначалася ягонае 50-годдзе, якое яна разам з пээтай Мірай Лукшай здзейсніла летась. Кніга насычаная успамінамі пра сустрэчы з Анатолем Сысам, уражаннямі ад наведвання Беларусі — а вандроўніцы пабывалі яшчэ і ў Гародні, Мінску, Жыровічах, дзе сустракаліся з вядомымі на Беларусі людзьмі, сябрамі Анатоля і тымі, хто яго ведаў. Кніга багата ілюстраваная фотадзімкамі, большасць з якіх друкуецца ўпершыню.

► КОНКУРС

ЛЕПШАЯ ДРУГАЯ...

Паважаныя паэты і празаікі!

Шаноўныя аўтары, хто ўжо апублікаваў дэбютныя зборнікі!

Саюз беларускіх пісьменнікаў абвяшчае Конкурс на лепшыя рукапіс другой кнігі і ласкава запрашае дасылаць-перадаваць на суд нашага журы свае паэтычныя ці празічныя зборнікі — на наступныя адрады:

**220012, Мінск, вул. Кузьмы Чорнага, д. 31, пак. 906;
e-mail: ubw.office@gmail.com.**

Чаму менавіта Конкурс другой кнігі? Як сведчыць беларуская выдавецтва і быццёвай практикай, менавіта ў стварэнні выданні другой кнігі літаратары маюць найбольшыя праблемы і клопат.

Удзел у Конкурсе могуць браць аўтары і аўтаркі розных мастацкіх кірункуў і стыляў.

Перавага аддаецца літаратурнай моладзі.

Пераможца Конкурса атрымае адпаведны падарунак — бясплатнае выданне яго кнігі!

Сакратарыят СБР

► ПРЕМІЯ

**ЛІТАРАТУРНАЯ ПРЕМІЯ
ІМЯ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА**

У дзень народзінай Максіма Багдановіча Саюз беларускіх пісьменнікаў, Беларускі ПЭН-цэнтр і Літаратурны музей імя Максіма Багдановіча абвесцілі пра заснаванне літаратурнай прэміі. Яна будзе ўручачца за найлепшыя дэбюты года ў трох намінацыях: паэзія, проза і пераклад.

«Да намінантаў Прэміі імя Максіма Багдановіча ёсць авабязковыя ўмовы, — кажа сябра журы, пісьменнік Уладзімір Арлоў. — Твор мае быць напісаны па-беларуску, аўтар на момант вылучэння мусіць мець не больш за 35 пойных гадоў».

Да разгляду журы прымае дэбютныя кнігі аўтараў, якія выйшлі цягам года. Могуць разглядацца і грунтоўныя публікацыі ў літаратурных часопісах (раман, аповесць, вялікі перакладны твор).

Спіс прэтэндэнтаў на Прэмію імя Максіма Багдановіча за 2010 год фармуецца да 14 лютага 2011 года.

Уручэнне адбудзеца напрыканцы сакавіка 2011 года.

Вылучэнні ад выдавецтва і аўтараў з пазнакай «Прэмія імя Максіма Багдановіча» можна дасылаць на наступныя адрады:

ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў»: вул. Кузьмы Чорнага, д. 31, пак. 906, Мінск, 220012

E-mail: ubw.office@gmail.com

**220050, а/c 218, Мінск.
E-mail: pen@vessobel.by.**

4 ЛЮТАГА, ПЯТНІЦА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.35 Навіны.

06.05 Дзень спорту.

06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніца, Беларусь!».

07.05, 08.10 Зона Х.

07.30, 11.50 Дзялавое жыццё.

08.35 Сфера інтэрсаў.

09.10 Камедыйная меладрама «Маргоша».

10.05 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).

10.50 Крымінальная меладрама «Зацьменне» (Расія-Украіна).

11.40 Дзённік публічнага конкурсу «Трыумф. Героям спорту -2010».

12.10 Меладрама «Бог смутку і радасці».

13.45 «OFF STAGE LIFE».

14.05 «Школа доктара Камароўскага» (Ток-шоу Украіна).

14.30 Кулінарнае шоў «Кухар дома» (ЗША).

15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.

15.35 Патрабуецца.

15.50 Дэтактыўны серыял «Жураў» (Расія).

16.50 Жаночае ток-шоў «Жыццё як жыццё».

17.55 Крымінальная меладрама «Зацьменне» (Расія-Украіна).

19.25 «КЕНО».

19.30 «Зона Х». Вынікі тыдня.

19.55 Камедыйная меладрама «Маргоша».

21.00 Панарама.

21.45 Прэм'ера. Драма «Добры» (Вялікабрытанія-Германія).

23.45 Дакументальны цыкл «Неразгаданая гісторыя» (ЗША).

00.35 Дак. цыкл «Зброя будучыні» (ЗША).

01.20 Дзень спорту.

06.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.00, 18.00, 20.30 Навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Жыццё здорава!».

10.10 «Мая жонка мене прычараўала».

Шматсерыйны фільм.

11.05, 13.05, 16.10, 18.15, 21.00 Навіны спорту.

11.10 «Смак».

11.50 «Тата на ўсе руки». Камедыйны серыял.

12.20 «Дэтактывы».

13.10 «Кантрольны закуп».

13.45 «Модны прысуд».

14.50 «Зразумец». Прабачыць».

15.25 «Хачу ведаць».

16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыйны фільм.

17.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.

18.20 «Чакай мяне». Беларусь.

18.55 «Поле чудаў».

20.00 Час.

21.05 Цырымонія народнай прэміі «Залаты грамафон».

00.05 «Наша белараща».

00.35 Фільм «На лініі агню».

02.40 Начынія навіны.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добра га настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

08.30 «Апошні сакрэт Майстра». Серыял.

09.30 «Аўтапанарама».

10.00 «Пляц гісторыі».

10.40 «Трымай мяне мацней».

11.30 «Далёкія сваякі».

11.40 «Званая вячэра».

12.35 «Дарослыя гульні».

13.50 «Дурні, дарогі, гроши». Гумарыстычны серыял.

14.40 «Сакрэтныя тэртыорыі».

15.30 «Абанент часова недаступны». Серыял. Заключная серыя.

16.50 «Рэпарцёрская гісторыя».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэра».

18.30 Ток-шоў «Лёс».

20.00 «Сталічныя падрабязнасці».

20.10 «СТБ-спорт».

20.15 «Добры вечар, маляня».

20.35 Фільм «Дом Вялікай матулі 2». ЗША, 2006г.

22.55 «Гарачы лёд».

23.25 «Відзьмо-невідзьмо». Агляд міжнароднага шоў-бізнесу.

00.10 Фільм «Грымну гром». ЗША - Германія - Вялікабрытанія - Чэхія, 2005г.

01.50 «Сакрэтныя матэрыяліі». Серыял.

07.00 ЛАДнай раніца.

08.00 Тэлебарометр.

08.05 Камедыйны серыял «Інтэрны».

08.30 Дэтактыўны серыял «Чиста англійская забойствы» (Вялікабрытанія).

07.00 Навіны спорту.

21.05 «Вялікая розніца».

22.50 «Дэтактар хлусні».

23.50 «Пражэктарпэрсыхітан».

00.30 Фільм «Хуткі і мёрты».

06.15 «Анфас».

06.30 Фільм «Тры таўстуны». СССР, 1966 г.

08.00 Фільм «Дом Вялікай матулі 2». ЗША.

09.35 «Давай паспрабуем?».

10.30 «Мінск і мінчане».

11.05 СТБ прадстаўляе: «КультУРА!».

11.40 «Салдаты. Залатыя серыі».

13.25 «Новыя падарожжы дылетанта».

14.00 Фільм «Па галоўнай вуліцы з аркес-трам». СССР, 1986 г.

15.45 «Відзьмо-невідзьмо». Агляд міжнароднага шоў-бізнесу.

16.30 «24 гадзіны».

16.45 «Наша справа».

17.00 «Вялікі горад».

17.40 Фільм «Мой прынц». Украіна, 2006 г.

19.30 «24 гадзіны».

20.00 «СТБ-спорт».

20.10 «Зорныя рынг».

21.30 Фільм «Падшыванец». ЗША, 2003г.

23.25 Фільм «Шчасце Эмы». Германія.

01.05 «Сакрэтныя матэрыяліі». Серыял.

07.05 Нашы тэсты.

07.35 Усё аб бяспецы.

08.00 «Рэальны свет».

08.30 Дыялогі аб рыбалцы.

09.05 Жансавет.

09.40 Дача здароўя.

10.25 Тэлебарометр.

10.30 «Ты і Я». Задавальнае ток-шоў (Расія).

11.30 «Запал на культуры».

12.10 Дакументальны фільм «Жорсткі раманс Лідзія Русланавай» (Расія).

13.10 Сямейная меладрама «Малаяня і Богіс» (ЗША).

15.25 «Хвіліна славы».

15.10 «Мой радавод».

16.00 Нашы навіны.

16.15 Навіны спорту.

16.20 Асяроддзе пасялення.

17.15 Фільм «Чалавек-павук 2».

19.30 «Адзін супраць усіх».

20.30 Нашы навіны.

09.30 Серыял «Ты маё жыццё».

10.30 Прыгоднікі вестэрн «Узброены і вельмі небяспечны» (СССР).

12.15 Гаспадар.

12.45 Жывы гук.

13.30 Кінаспробы.

13.50 Пазакласная гадзіна.

14.05 Дэтактыўны серыял «Налётчыкі».

14.55 Дэтактыўны серыял «Чыста англійская забойствы» (Вялікабрытанія).

15.55 Усё аб бяспецы.

16.25 Біятлон. Кубак свету. Спрынт. Мужчыны. Прамая трансляцыя.

17.45 Халі-гали.

18.05 Серыял «Ты маё жыццё».

19.10 Біятлон. Кубак свету. Спрынт. Жанчыны. Прамая трансляцыя.

20.30 «Ні

6 ЛЮТАГА, НЯДЗЕЛЯ

07.55 Дзень спорту.
08.05 Мультфільмы.
08.45 «Зброя». Цыкл дакументальны фільмаў (Беларусь).
09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.
09.10 «Арсенал».

09.40 Альманах вандраванняў.
10.10 У свеце матараў.

10.45 «Культурныя людзі».
11.20 «Школа доктара Камароўскага». Ток-шоу (Украіна).
12.15 Дэтэктыв «Прыгоды Шэрлака Холмса і доктара Ватсана».

13.55 Дакументальны фільм цыклу «У інтэрсах нацыянальнай бяспекі».

14.35 Зимельнае пытанне.

15.15 Навіны рэгіёна.

15.35 Адысловы рэпартаж АНТ «Генетичны код».

15.45 Трагікамедыя «Нябёсы запаветныя» (СССР).

18.05 Суперлато.

19.20 Дакументальна-біяграфічны цыкл «Мая праўда» (Украіна).

20.30 «Спорлато 5 з 36». Забаўляльнае шоў.

20.50 «КЕНО».

21.00 У цэнтры ўвагі.

21.55 Вострасюжэтная драма «Гроши на двайх» (ЗША).

22.00 «Нядзельная раніца».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 Камедыйны серыял «Мая выдатная няня», 2004 год.

09.55 «Шалапутныя нататкі».

10.15 Пакуль усе дома.

11.15 «Фазэнда».

12.00 АНТ прадстаўляе: «Ранішняя пошта».

12.35 Тэлечасопіс «Звяз».

13.20 Лірчычная камедыя «Насця».

15.05 «KB3.50 віртуальных гульняў».

16.00 Нашы навіны.

16.15 Навіны спорту.

16.20 АНТ прадстаўляе: «Давай ажэнімся!».

17.30 Прэм'ера АНТ. «Эстрадны кантэйль».
18.45 Прэм'ера АНТ. «Зачыстка».
20.00 Контуры.
21.05 Прэм'ера. Фільм «Пахавайце мяне за ліштвой».
23.15 Прэм'ера. «Шоў».
23.45 Камедыя «Дракула мёртывы і задаволены».

06.10 Фільм «Сумленнае чарадзеянае». СССР, 1975 г.
07.20 Фільм «Гадышыванец». ЗША, 2003 г.
09.00 СТВ прадстаўляе: «Гаворыць і паказвае Мінск».

09.30 «Аўтапанарама».
10.00 «Відавочнік прадстаўляе: самае смешнае».

10.50 «Вялікі сняданак».

11.35 «Салдаты. Залатыя серыі».

13.20 «Добры дзень, доктар!».

13.55 Фільм «Ганна на шыі». СССР, 1954 г.

15.35 Ток-шоў «Лёс».

16.30 «24 гадзіны».

16.50 «Праўда».

17.30 Канцэрт М. Задорнова.

19.00 «Аўтапанарама».

19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітычная праграма.

20.40 Фільм «Дурняў няма». ЗША, 1994 г.

22.45 «Професійны бокс».

23.45 Фільм «Бразілія». Вялікабрытанія, 1985 г.

02.05 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

08.00 Дабравест.

08.30 Mіr вашай хаце.

08.40 Прэм'ера. Дакументальна-пазнавальны фільм «Сурыкаты» (Вялікабрытанія).

10.15 Медычныя таемніцы.

10.55 Школа рамонту.

12.05 Тэлебарометр.

12.10 Нашы тэсты.

12.50 Кінаспробы.

13.10 «Правы чалавека».

13.25 Бухта капітанай.

14.05 Канцэрт ансамбля «Бяседа».
15.55 Дакументальны цыкл «Неверагодныя гісторыі кахання» (Украіна).
16.55 Біятлон. Кубак свету. Гонка пераследу. Мужчыны. Прамая трансляцыя.
17.55 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Прэм'ер-ліга. Чэлсі - Ліверпуль. Прамая трансляцыя.
19.55 Смешная часіна.
20.30 Тэлебарометр.

20.50 Біятлон. Кубак свету. Гонка пераследу. Жанчыны.

21.45 Драма «Здымкі ў Палерма» (Германія-Францыя-Італія).

23.45 Культасвет.

00.15 Канцэрт «Shakira. Oral Fixation Tour» (ЗША).

07.00 Мультфільмы.

07.50 Тэлесерыял «Цыганачка з выходам».

11.00 Весткі.

11.15 «Сам сабе рэжысёр».

12.05 «Уся Расія».

12.20 Фільм «Лёгкая вада».

14.00 Весткі.

14.15 «Смехапанарама Яўгенія Петрасяна».

14.45 «Рамантыка раманса».

15.40 «Жартыя вялікага чалавека. Яўген Маргуноў». Дакументальны фільм.

16.40 Фільм «Даждыўем да панядзелка».

18.35 Прэм'ера. «Смяяцца дазваліеца».

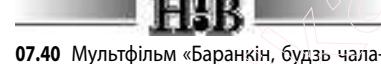
Гумарыстычная праграма.

20.00 Весткі тыдня.

21.05 Прэм'ера. «Танцы з Зоркамі». Сезон - 2011.

23.20 «Адысловы карэспандэнт».

00.20 Фільм «Самотны гулец».

07.40 Мультфільм «Баранкін, будзь чалавекам!».

08.00 Сёння.

08.20 «Ix норавы».

09.20 «Ямо дома!».

10.00 Сёння.

10.20 «Першая перадача». Аўтамабільная праграма.

10.55 «Справа цёмная». Гістарычны дэтэктыў.
11.50 «Дачны адказ».
13.00 Сёння.

13.20 «Таямнічая Расія».

14.10 Дэтэктыў «Шпількі-3».

16.00 Сёння.

16.20 «Развод па-руську».

17.20 «І зноў добры дзэнты».

18.25 «Надзвычайнае здрэнне». Агляд за тыдзень.

19.00 «Сёння. Выніковая праграма».

20.00 «Чыстасардэчнае прызнанне».

20.55 «Энтузіястскае тэлебачанне».

22.05 Прэм'ера. Вострасюжэтны фільм «Помста без права перадачы».

23.50 «Асабліва небяспечны!».

00.20 «Нерэальная палітыка».

00.00 Скачкі з трампліна. Кубак свету ў Германіі (Оберстдорф). Каманды. HS 213.
01.00 Біятлон. Кубак свету ў ЗША (Прэск-Айл). Мужчыны. Гонка пераследу.

01.30 Біятлон. Кубак свету ў ЗША (Прэск-Айл). Жанчыны. Гонка пераследу.

02.00 Лыжныя гонкі. Кубак свету ў Расіі (Рыбінск). Мужчыны. 4x10 км.

07.00 Аб'ектыў.

07.10 Еўропа сёння.

07.40 «Арол: крымінальная сага», серыял.

08.35 «Чароўнае дрэва», серыял.

09.00 Калыханка для самых маленьких.

09.30 Форум: «Яны і мы».

10.10 Навігатар.

10.25 «Цяжкі», дак. фільм, 2007 г., Украіна.

10.45 Вагон.

10.55 Мойнік (лінгвістычная праграма).

11.05 Незвычайнае жыццё звычайных людзей: «Анна, сем год на лініі фронту», дак. фільм, 2008 г., Расія.

12.25 Еўропа сёння.

12.55 «Чароўнае дрэва», серыял.

13.20 Калыханка для самых маленьких.

13.45 Макрафон: «Бардаўская восень-2007»: выступ Лявона Вольскага.

14.20 «Кроўныя браты», маст. фільм, 2001 г., ЗША.

16.00 «Ранча», серыял: 30 серыя.

17.00 Прэз-экспрэс (агляд медыяў).

17.10 «Час гонару», серыял: 15 серыя.

18.00 Прыватная калекцыя.

18.30 Документальная гадзіна: «Чацвёртая сусветная вайна», дак. фільм, 2003 г., ЗША.

19.45 Калыханка для самых маленьких.

19.55 Гісторыя пад знакам Пагоні (спазнаваўчая праграма): «Сымон Будны».

20.05 ПраСвет.

20.30 Басанож па свеце: «Мужчынскі свет».

21.00 Тыдзень у «Аб'ектыве».

МЕРКАВАННЕ

НАЗАРБАЕЎ НАЗАУСЁДЫ

СНД працягвае здзіўляць свет сваім арыгінальным разуменнем дэмагратаў. Апошнімі прарывамі тут былі выбары ў Беларусі і ініцыятыва казахскіх уладаў. У Астане вырашылі прэзідэнцкія выбары ўвогуле не праводзіць, а працягнуць тэрмін кадэнцыі Назарбаева на 10 гадоў за кошт рэферэндуму. Пра апошня падзеі ў Казахстане журналіст газеты «НЧ» размаўляе з Андрэем Грышыным, палітологам з Алма-Аты.

— *Наколькі нечаканай для грамадства аказалася навіна пра рэферэндум?*

— Гэта быў абсалютны сюрпрыз. Тым больш, што пра рэферэндум даведаліся напярэдадні Новага году, калі ўсе расслабіліся. А тут замест салата аліёе — разнарадка збіраць подпісы ў падтрымку плебісціту. Палітыкі таксама аказаўся не ў сваёй талерцы. Усе меркавалі, што выбары пройдуть, як і планавалася, у 2012 годзе. Апазіцыя нават пачала выстаўляць кандыдатаў. Самі ўлады неаднаразова казалі, што чуткі пра рэферэндум не маюць ніякіх падстаў. Сёння высвятляюць, што на самай справе схема была распрацаваная даўно. Нядаўна дэпутат Кайсарай у інтэрв'ю прагаварыўся, што дэпутатам Еўрапарламента гэтая ідэя была быццам вядомая яшчэ ў кастрычніку мінулага года. Больш того, яе агучыў сам жа елбасы (па-казахску «лідар нацыі») — так, адпаведна Кастытуцыі, цяпер

Вось перада мной «Казахстанская правда» за 26 студзеня, якая піша наступнае: «Нялётгікі 90-я гады мінулага стагоддзя. Гэта былі сапраўды цяжкія часы, але дзякуючы мудрай палітыцы прэзідэнта ад крызісу не засталося і следу, а апошні сусветны эканамічны катализм казахі практична не адчулу. Эфектыўныя меры кіраўніцтва краіны, наадварот, дазволілі не проста паспяхова змагацца з негатыўнай з'явай, а пачаць мадэрнізацыю дзяржавы — распрацаваць дэталёвы план фарсіраванай індустрыялізацыі. І, натуральна, за гэтую маштабную пераўтварэні ў рэспубліцы кожны жыхар краіны дзякую сваім лідара». Адсюль пытанне — калі крызісу ў нас нават не адчуваецца, нашто рэферэндум, які праводзіцца менавіта для таго, каб пераадолець яго наступствы?

— *Наколькі праект рэферэндуму адпавядзе Кастытуцыі краіны?*

— У грамадстве зараз ідзе юрыдычная бойка. Лаяльныя прававаўцы даказываюць, што рэферэндум цалкам адпавядзе духу кастытуцыі. Ні ў кастытуцыі, ні ў законе пра рэферэндум і ні ў якіх-небудзь іншых законах няма забароны на тое, каб вынесці пытанне пра падаўжэнне паўнамоцтваў прэзідэнта на рэферэндум. Незалежная прававая

ўсё іншае. Програма «100 школ — 100 шпіталяў» правалілася, програма развіцця «сіліконавай даліны» ў Казахстане правалілася, праваліліся запускі шэрагу прадпрыемстваў. Найбагацейшая краіна фактычна жыве на крэдытах, нічога пры гэтым не вырабляючы. Адзін з апошніх крэдытаў быў атрыманы ад Кітая пад зямельныя гарантыві. Іншымі словамі, зорны час Назарбаева як эфектыўнага кіраўніка даўно мінуў, затое на змену прыышлі правалы ў зношні і ўнутранай палітыцы, сталыя скандалы сярод сяброў «сям'і». Зразумела, што пры такім раскладзе Назарбаев разумее, што свой электарат ён згубіў. Да таго ж новая рэвалюцыя ў Кіргізіі і выхад апазіцыі ў Мінску, думаеца, таксама сталі фактарамі. Вось чаму Назарбаеву трэба ўтрымліваць любым коштам і не дапускаць палітычных эскалацый, якія цалкам верагодныя ў выбарчы перыяд.

— *Збор подпісаў за рэферэндум — прымус, ці людзі ўсё ж гэту ідэю падтрымліваюць?*

— Пра якую падтрымку можа ісці гаворка? Мяркуйце, ці рэальнай за пісьмэнствамі сабраць 5 мільёнаў подпісаў пры ўмове, каб да кожнага чалавека да хаты прыбылі агітаторы, доўга пераконваю і агітаваю. Акрамя таго, па закону, збіраць подпісы могуць толькі сябры ініцыятыўнай групы, якая складаецца з 460 чалавек. Яны фізічна не могуць працягіць столькі кватэр. Усё было як звычайна — у школы, у інстытуты, ва ўсе дзяржавустановы, на вытворчасці, нават прыватныя кампаніі прыышлі разнарадкі — сабраць подпісы, а інакш самі ведаецце, што будзе. І гэта не галаслоўная абвінавачванні — пяцёра маіх знаёмых (хтосьці працуе, у кагосьці дзеце ў школе вучачца) так ці інакш вымусілі аддаць свае подпісы. Прамых пагроз, вядома, таксама няма, але ўсё выдатна разумеюць, што рэакцыя непазбежная.

— *На што Назарбаеву быў такія цяжкасці: 6 студзеня ён наклаў на Закон пра рэферэндум вета, а парламент зноў сабраўся і абсалютнаў большасцю пераадолеў вета прэзідэнта?*

— А гэта ў нас старыя і традыцыйныя гульні. Парламентары-рэträграды і народ, які любіць

уладу, працягваюць ініцыятыву. Захад незадаволена моршчыцца, і ўслед за гэтым моршчыцца Назарбаев — мне, маўляю, таксама непрыемна, але што я могу зрабіць. І высвятлянецца, што нічога прэзідэнт зрабіць не можа: парламентары заўсёды знаходзяць заканадаўчы ход, каб пайсці супраць волі прэзідэнта. Так было, калі Назарбаеву давалі тытул «лідар нацыі», так было з некаторымі драконаўскімі законопраектамі. Але затое сам Назарбаев заставаўся заўсёды ў бельм.

— *Якая рэакцыя на апошня падзеі з боку Расіі і Захаду?*

— Расія абсалютна ўсё роўна, што тут робіць Назарбаев. Да таго ж ён паказаў Расіі, што пакуль ён пры ўладзе, нацыяналістычную карту разыграваць не дазволіць (прынамсі без яго санкцыі). Ва ўсім іншым Расіі ён цалкам падыходзіць. У Захаду ж свае гульні. Захад кожны раз выяўляе сваю незадаволенасць, але пры гэтым працягвае верыць у тое, што Назарбаев не пры чым, ва ўсім вінаваты парламент, сілавыя структуры, урэшце, народ, які патрабуе аўтарытарную ўладу. Ды і наогул, што разумець пад Захадам: незадаволенасць выяўляе хіба што ЗША, ну і, можа, быць Нарвегія. А Італія, Францыя, Германія праяўляюць толькі сваё захапленне поспехамі Казахстана і яго лідара. Як правіла, пасля такіх дыфірамб падмацоўваюцца новымі контрактамі.

— *Што казка просты народ на прыпынках і ў курилках? Якія сцэнарыі развіцця краіны на бліжэйшыя гады?*

— «Народ безмолвствуе». Хіба што знаходзіць аддушишну ў інтэрнэце. Шмат каментараў на падзеі ў Тунісе, асабліва на тое, як туніскі народ распраўляеца з сябрамі прэзідэнцкай сям'і. Ну а сцэнары... Недзе ўвесну пройдзе рэферэндум, аднак наўрад ці нехта з простых казахаў ставіцца да яго сур'ёзна. Усё жывуць сённяшнім днём, хто можа — той вывозіць гроши з Казахстана, ці прынамсі вывозіць дзяцей на навучанне за мяжу. І ў першую чаргу, службоўцы, якія ўвесе час б'юць сябе ў грудзі і кажуць пра любоў да радзімы. Думаю, гэта лепшы паказчык таго, што пацукі ўжо пакідаюць карабель.

ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Такіх суровых рэпресій мы не назіралі шмат гадоў. І, падобна, яны становяцца перманентнымі. Немагчыма не заўважыць паралеляў паміж Польшчай 1980-х і сучаснай Беларуссю. Галоўнае зараз — захаваць прастору для дзеяніяў апазіцыі. Важна, каб апазіцыя засталася ў Беларусі. Важна таксама, каб яна ведала, што яе падтрымліваюць у Еўропе: апазіцыі давядзенцаў рыхтавацца да цяжкіх часоў.

— *The Washington Post* (ЗША)

Разгон мітынгу ў Мінску быў не проста памылкай, а нейкім феерычным ідэятызмам. Калі за Лукашэнку прагаласавала большасць грамадзян, а нават апазіцыя, кажучы пра фальсіфікацыі, не называе лічбай менш за 40 працэнтаў падтрымкі «Бацькі», навошта было пасля гэтага дэмантраваць сілу? Раніцай дворнікі навялі 6 парадак, і ўсё было б акурат як у Еўропе. I

няма да чаго прычапіцца. А цяпер Лукашэнка, перамогши на выбарах, прайграў амаль усё, чаго старанна дамагаўся доўгія гады. Выстаўлены з Еўропы, ён ужо не зможа праводзіць больш-менш незалежную палітыку ў адносінах да Москвы. Гэта можа апынуцца канцом «беларускага цudu», і ўсюму віной праца казачная неабдуманаць. Інтэлігенцыю і моладзь Лукашэнка ўжо стравіць, і беззваротна, але як толькі пачнуща эканамічныя цяжкасці, ён стравіць і асноўную масу грамадзян, якія галасуюць за яго толькі дзяля адноснага сацыяльнага дабрабыту — ніякай палітычнай ці маральнай матывациі ў галасаванні большасці юнацтва. Скончыцца кармушка — скончыцца і любоў.

— *Форум* (Расія)

Лукашэнка на працы некалькіх гадоў спрабаваў супрацьпаставіць адзін аднаму

Расію і Захад, намякаючы на змякчэнне сваіго аўтарытарнага кіравання з мэтай прыцягнення аблежаванай дапамогі Захаду і змякчэнні гістарычнай залежнасці сваёй краіны ад Москвы. Яго баланс пахінусці ў дзень прэзідэнцкіх выбараў 19 снежня, калі ўвечары быў разагнаны шматтычныя натоўп пратэстуючых. Пакуль ЗША і блок ЕС з 27 дзяржаваў разглядаюць скоардынаваную забарону на выдачу віз і замарожванне банкаўскіх раҳункаў высокапастаўленых беларускіх службоўцаў, Расія выступіла з прапановамі пра супрацоўніцтва з Мінском. Але Расія патрабуе шмат чаго ў амбен на сваю шчодрасць. Расія імкненца да падышэння коштам нафт і газ для Беларусі, а таксама настойвае на саступках, якім пярэчыць Лукашэнка. Гаворка ідзе пра долю ў беларускіх нафтавых кампаніях і энергетычнай інфраструктуры.

— *The Wall Street Journal* (ЗША)

У Мінску, нягледзячы на нядайнія пагрозы Аляксандра Лукашэнкі цвёрда адказаць на санкцыі, якія будуть уведзены супраць Беларусі, сёння вырашылі перачакаць і паглядзець, што насымрэч будзе. У эфектыўнай прынятых Еўропай выхаваўчых мер для Лукашэнкі і яго асяроддзі мала хто верыць — усё гэта Мінск ужо праходзіц. У дадатак існуюць надзеі на падтрымку Москвы, якая хоць і сварыцца з Мінскам, аднак не збіраецца выключаць яе з зоны ўплыву. Праўда, у беларускай сталіцы пра гэтым не заўважаюць ці не жадаюць заўважаць таго, што Москва ў гэты раз не спяшаецца расчыніць абдымкі для саюзницы, што пачвярджае адсутнасць на інагурацыі Аляксандра Лукашэнкі прэзідэнта РФ. Крэмль трымае паўзу ў чаканні кроука ЕС. І таму хутчай будзе прыкормліваць Мінск, але не карміць яго, як было раней.

— *Независимая газета* (Расія)

ЗАМЕЖЖА

28

▼ МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

УКРАЇНА. БАНДЭРАЎЦЫ ЗА МЭЛА ГІБСАНА

Aдэскве аддзяленне ўкраінскай нацыяналістычнай арганізацыі «Свабода» выступіла ў абарону Мэла Гібсана — вядомага амерыканскага акцёра і рэжысёра. Зараз яго судзяць за збіцё сваёй былой жонкі — расійскай мадлі. Надумку «свабодайця», сапраўдна прычына суда — свядомая грамадская пазіцыя Мэла. «Мэл Гібсан — абаронца традыцыйных каштоўнасцяў, у свой час ён асудзіў вайну ў Іраку, выступаў супраць эўтаназіі, ставіў пытанне пра галадамор ва Украіне, асуджаў гомасексуалізм». Па версіі нацыяналістаў, каб засудзіць традыціоналіста-антыліберала, улады ЗША скарысталіся сямейнымі разборкамі ў сям'і Гібсана. «Патрабуем спыніць ціск на гэтую выдатную персону. У ліберальным свеце не існуе аб'екту нічога праваудзя, а ёсьць толькі крывое люстэрка, у якім можна пабачыць нянявісць да сапраўднай культуры, якую ўласцівае Мэл Гібсан», — сцвярджаюць ультраправыя.

Па матэрыялах сайта «Аб'яднанне «Свабода» (Украіна)

ФРАНЦЫЯ. ШТО РАБІЦЬ З ПІСЬМЕННИКАМ- АНТЫСЕМИТАМ?

У Францыі скандал вакол фігуры Луї-Фердынанда Селіна. Селін — вядомы літаратурнік першай паловы XX стагоддзя, аўтар славутага рамана «Падарожжа на край ночы». Калі почалася вайна, Селін падтрымаў рэжым Віши, пісаў антысеміцкія памфлеты, за што пазней трапіў у турму. Памёр Луї-Фердынанд у 1961 годзе.

Праз нейкі час цікалася да яго творчасці зноў вырасла. Таму няма нічога дзіўнага, што ў Мінкультуры вырашылі адсвяткаваць 50-ю гадавіну смерці пісменніка. Дату ягонай смерці — 1 ліпеня — унеслі ў календар культурных дат. Аднак тут на сцену выйшла Асацыяцыя нашчадкаў дэпартаваных яўрэяў і запатрабавала выключыць дату са спісу. Матыв просты: Селін пісаў антысеміцкія пасквілі, робячы свой унёсак у Халакост. У выніку імя Селіна вырашылі з календара ўсё ж выкрасіць. Праўда, гэта не значыць, што гадавіна смерці пісменніка застанецца нікім не заўважанай. Селін — другі пасля Марселя Пруста самы папулярны французскі пісменнік у свеце, і, думаючы, яго прыхільнікі 1 ліпеня арганізуюць якую-небудзь імпрэзу.

Па матэрыялах «El País» (Іспанія)

КУБА. ДЫПЛАМАТАМ ЗАБАРАНЯЮЦЬ СУСТРАКАЦЦА З ДЫСІДЭНТАМІ

Кубінскае МЗС распаўсюдзіла заяву, прысвечаную паводзінам Роберта Джэкабсана, віцэ-міністра замежных спраў ЗША, на востраве Свабоды. У сярэдзіне студзеня ён наведаў Кубу, каб правесці перамовы па проблемах кубінскай міграцыі. Кубінкаму МЗС не спадабалася тое, што пасля афіцыйнай часткі візіту Роберт сустрэўся з прадстаўнікамі апазіцыі. Па словах кубінцаў, тая сустрэча «надала тэрарыстам і злачынцам» (так называюць апазіціянеру ў афіцыйнай прэсе) імпульс «актыўна дзеянічаць». Дзяржаруная прэса сцвярджае, што амерыканец даў дысідэнтам інструкцыю пашыраць інфармацыю пра асабіўны статус кубінцаў у ЗША. Кубінцы — адзіная нацыя ў Новым свеце, прадстаўнікі якой аўтаматычна атрымліваюць у ЗША права на палітычны прытулак. Апошнім часам на Кубе назіраецца новая хваль нелегальнай эміграцыі ў Штаты, асабліва сярод адкуванай моладзі. Гавана просіць Вашынгтон адміністрація прывілеі для кубінскіх эмігрантаў у абынені на права амерыканцаў — былых грамадзян Кубы — наведаць раздзіму.

Па матэрыялах «Junge Welt» (Германія)

► СКАНДАЛ

АГЕНТ ПАКАЯЎСЯ

Алег НОВІКАЎ

Самы буйны шпіёнскі скандал у Вялікабрытаніі за апошнія часы: сакрэтны агент брытанскай паліцыі прызнаўся, што быў інфільтраваны ў шэрагі эколагаў з мэтай дыскрэдытацыі іх руху.

10 студзеня ў Вялікабрытаніі павінен быў стартаваць судовы працэс, якога чакала ўся краіна. Перад Фемідай мусілі паўстаць шэсць эколагаў, арыштаваных у снежні 2009 года ў адной са школ Нотынгема. Яны сабраліся, каб аблеркаваць акцыю пратэсту супраць вугальнай электрастанцыі Ratcliffe-on-Soar — трэцяга па колькасці выкідаў вуглякілага газу ў краіне забруджвалальніка паветра. Але да акцыі не дайшло — у той жа вечар усіх іх арыштавалі.

Эколагі, як сцвярджалі мацерыялы следства, планавалі вывесці аб'ект з эксплуатацыі з дапамогай акупацыі тэрыторыі станцыі і дыверсіі. Гэта павінна было прыпыніць працу электрастанцыі на некалькі дзён і прыцягнула б увагу грамадства да праблемы экалогіі і змянення клімату.

Але ў выніку чаканага працэсу не атрымалася. У аўбінаваўчага боку не аказалася дастатковай базы доказаў. Аўбінавачванне было пабудавана на сведчаннях сакрэтнага агента, які быў інфільтраваны ў шэрагі «зялёных». Прыкладна за месяц да пачатку працэсу агент нечакана адмовіўся сведчыць. Больш того, раскрыў сваё імя і пакаяўся на публіцы за тое, што нарабіў.

З-за адсутнасці галоўнага сведкі аўбінавачвання падазраваных у падрыхтоўцы тэракту эколагаў давялося ў выніку адпусціць на волю без суда.

Агента завуць Марк Кенэдзі, хаяця сярод эколагаў яго ўсе ведалі пад прозвішчам Марк Стоўн. У задачу Марка ўваходзіла праца з эколагамі, прычым не толькі брытанскімі. Марк за гады сваёй службы (ён быў у шэрагах абаронцаў прыроды з 2000 года) наведаў 22 краіны, кантактуючы з рознымі эколагічнымі групоўкамі, складаючы на кожную з іх спецыяльнае дасце.

Зборам інфармацыі круг задач Марка не аблікоўваўся. Ён удзельнічаў у планаванні шматлікіх радыкальных эколагічных акцыяў. Адказваў за іх лагістыку і пошук сродкаў. Гроши, якія ён знаходзіў, як правіла, яму кэшам выдавалі з паліцэйскай касы. Іншымі словамі, Марк Кенэдзі быў не пасіўным шпіёнам, а агентам-правакатарам. Па загаду начальства, ён правакаваў рух на радыкальныя ўчынкі, якія дыскрэдытаўвалі «зялёных» у вачах грамадства.

Менавіта Марк прапанаваў эколагічным актыўістам абясточыць станцыю ў Нотынгеме. Менавіта ён аплаціў білеты ўдзельнікаў фатальнае сустрэчы ў школе. У той калядны вечар у школе.

будынку школы сабралася 114 чалавек. Сам Марк на сустрэчу не прыйшоў. Затое нечакана ў памяшканне ўваліліся чатыры сотні паліцэйскіх, якія затрымалі ўсіх прысутных.

Да гонару Кенэдзі, у канцы мінулага года ён прызнаўся ў тым, што арганізаваў сход у школе па інструкцыі паліцыі. Ён таксама сказаў, што яму «сорамна за тое, што ён зрабіў», і за тое, што «прынёс людзям так шмат шкоды». Былы агент звярнуўся да адвакатаў аўбінавачаных з прапановай дапамогі. Пасля прызнания Марка звольнілі з паліцыі, і ён адразу ж са сваёй сям'ёй паспяшаўся схавацца за мяжой.

Прыгоды Кенэдзі-Стоўна нарабілі шмат шуму. Прычым не толькі ў Англіі. Кенэдзі падарожнічаў па свеце з фальшывым пашпартам на імя Стоўна, уступаў у контакты з грамадзянамі гэтых краін, штурхая іх на экстэмісцкія дзеянні.

Нямецкае МУС ужо запатрабавала ад брытанскіх калегаў дадатковай інфармацыі наконт таго, як іх супрацоўнік мог наведваць ФРГ па фальшывых дакументах. Усвою чаргу, група апазіцыйных дэпутатаў Бундэстага лічыць, што нямецкая паліцыя ведала пра тое, што брытанскі эколаг — таемны агент. Пры гэтым яны таксама карысталіся яго паслужбамі для атрымання інфармацыі пра арганізатораў эколагічных пратэстуў у ФРГ.

Але і ў самой Брытаніі вакол справы Кенэдзі хапае эмоцыі. Па-першае, усіх шакавала зар-

платы агента. Калі верыць яму самому, штогод Марк атрымліваў з бюджету 250–300 тысяч фунтаў стэрлінгаў. Акрамя таго, цалкам верагодна, што Марк быў не адзіным «засланым казачком». Сам ён сцвярджае, што асабіста ведае яшчэ некалькі супрацоўнікаў спецслужбаў, якія працујуць на радыкальной эколагічнай глебе. У якую суму ўлятае падаткаплацельшчыку іх «праца»? — задаўца пытаннем газеты.

Партыя Зялёных Англіі і партыя лейбарыстаў ужо прынялі спецыяльную заяву супраць практикі шпіянажу за эколагічнымі і сацыяльнымі актыўістамі.

«Кідацца такімі вялізнымі сумамі для таго, каб кантраліваць эколагічную грамадскасць, не што іншое, як пустая растрата грошай. Падобныя аператыўныя дзеянні не могуць ужывальца супраць людзей, якія не плануюць гвалтоўныя акцыі», — гаворыцца ў партыйнай заяве Зялёных.

Але саме галоўнае заключаенца ўтым, што правакатарская дзеяннасць Марка і яму падобных з'яўляецца пагрозай для грамадской актыўнасці. Любую грамадзянскую ініцыятыву такія людзі, як Кенэдзі, могуць лёгка дыскрэдытаўваць. Менавіта так было ў выпадку з арыштам у Нотынгеме. Большасць з затрыманых падчас зачысткі ў школе быті звычайнімі эколагамі, якіх запрасілі на сход, на парадку дня якога не было пытання пра дыверсію на станцыі. Але ў выніку на ўсіх іх павесілі кляймо «арганізатор тэрата».

Таму апазіцыя запатрабавала ў дырэकцыі МУС справаздачы наконт агентурнай працы сярод абаронцаў прыроды і адказу на пытанне: чым жа займаюцца агенты — збіраюць інфармацыю або самі правакуюць арганізацыі?

Пакуль паліцыя і ўрад не каментуюць справу Марка Кенэдзі. Звычайна спісваюць інцыдэнт на «пракляту спадчыну» папярэдняга кабінета лейбарыстаў.

Зрешты, адзін з паліцэйскіх бонзаў прызнаўся, што справа Кенэдзі прымусіць спецслужбы змяніць тактыку. Паводле яго словаў, пакаянне Марка — гэта нешта новае ў гісторыі тайнай паліцыі. Ніколі раней агент пад упłyvом асяроддзя, у якое ён быў укаранёны, не пераходзіў на бок праціўніка.

«Эколагічныя ідэі — вельмі разнайя рэчі», — прызнае начальнік паліцыі.

▶ З НАГОДЫ

ЧАМУ РУХНУЎ ТУНІСКІ РЭЖЫМ?

Алег НОВІКАЎ

23 гады прэзідэнт Зін эль-Абідзін Бен Алі быў туніскім прэзідэнтам, каб у выніку страціць усе за адзін дзень. Чаму ліміт рэвалюцыі аказаўся не вычарпаным у Тунісе?

Калі глядзець на голую статыстыку і палітычныя працэсы ў Тунісе апошніх двух дзесяцігоддзяў, цяжка зразумець прычыны рэвалюцыі. Бен Алі заняў пасаду прэзідэнта ў 1987-м. На той момант эканамічная сітуацыя ў Тунісе нагадвала постсавецкую эканоміку 1990-х. 46 працэнтаў ВУП ішло на тое, каб аплачваць замежныя крэдыты. Инфляцыя складала 10 працэнтаў на год. У дадатак, у краіне актыўвізироваліся ісламскія тэрарысты. Яны нават паспрабавалі захапіць адміністрацыю прэзідэнта.

Пры Бен Алі Туніс выкарабкаўся. За часы яго кіравання штогадовы даход аднаго тунісца вырас з 1200 долараў у 1986 годзе да 3768 у 2008-м. 20 апошніх гадоў ВУП краіны стабільна рос. У асяроддзі амерыканскіх эканамістаў Тунісу за яго эканамічную поспехі нават далі мінушку «афрыканскі лей». Галоўнымі кірункамі эканомікі краіны былі экспарт у Еўропу аграрнай прадукцыі і, натуральна, турызм. Адпаведна зборніку «Global Competitiveness Report», які выдаецца арганізатарамі Давос-кага эканамічнага форуму, у 2008 годзе Туніс па ўзроўню развіцця эканомікі знаходзіўся на 32-м месцы ў свеце. Усе іншыя афрыканскія краіны займаюць у гэтым рэйтынгу значна больш нізкія месцы.

Бен Алі змяніў таксама палітычны лад. Была прынята новая канстытуцыя. У 1992-м прыйшлі першыя ў гісторыі парламенцкія выбары з удзелам апазіцыйных партый. Праз два гады, таксама з удзелам апазіцыі, адбыліся выбары прэзідэнта. Канешне, перамогу на гэтых і наступных выбарах атрымліваў выключна Бен Алі або кандыдаты ад афіцыйнай партыі «Дэмакратычны канстытуцыйны саюз» (RCD). Ніжэй за 86 працэнтаў прэзідэнту нават не малявалі.

Аднак, у параўнанні з мінулымі часамі, гэта быў відавочны прагрэс. Нагадаем, што пасля таго, як 1962-м Туніс вырашыў будаваць сацыялізм, усе партыі, акрамя сацыялістычнай, былі забароненыя.

Нарэшце, дададзім, што Туніс добра ўпісаўся ў єўрапейскую зношніню палітыку. Нездарма Францыя, галоўны єўрапейскі партнёр Туніса, да самага апошняга дня адмаялялася крэтыкаўца Бен Алі за гвалт і забойства дэмманстрантаў.

І вось, наступерак усяму апісаному, у студзені 2011 года ў квітнечочым Тунісе адбываваецца рэвалюцыя. Не выпадкова эксперты цяпер спрачаюцца, ці не

паўтораць кароль Іарданіі Абдала Другі, прэзідэнт Егіпта Хосні Мубарак і Алжыра Абдэльазіз Бутэфліка лёс Бен Алі?

Не менш цікавы феномен так званай «язмінавай рэвалюцыі» заключаецца ў tym, што яна не выклікала канфрантацыі ўнутры грамадства. Ніводны тунісец або нейкая грамадская арганізацыя, уключаючы нават апарат афіцыйнай партыі, не выступілі ў абарону Бен Алі або часткі ягонаі палітычнай спадчыны. Дзяржаўная інстытуты прапросту прагнілі. Падзеі ў студзені 2011-га аказаліся канчатковай і лагічнай кропкай рэвалюцыі сістэмы.

Зраз яшчэ цяжка даць комплексны аналіз гэтаму працэсу, выявіць яго храналагічныя стады і чыннікі. Палітолагі пакуль адзначаюць некаторыя ключавыя моманты.

Першы — палітычнае адчужэнне, якое сфармавала цэнзура ў СМИ, ціск на апазіцыю, механізм правядзення выбараў. Пры Бен Алі была распрацаваная свая арыгінальная мадэль нядопуску апазіцыі ва ўладу. Кожны апазіцыянер мог ісці на выбары, аднак пры ўмове, што за яго паручыцца 30 дэпутатаў парламенту, амаль усе сябры якога былі запісаныя ў RCD. Кандыдатам даваўся аблежаваны час для выступаў на тэлебачанні. Заклікі да Бен Алі правесці дэбаты апошні ігнараваў. Тоё, што сам Бен Алі не злазіў з тэлебачання, тлумачылася tym, што ён не кандыдат, а прэзідэнт. Канстытуцыйны суд здымай з выбараў апазіцыйных кандыдатаў «за экстремізм». Былі выпадкі, калі за інтэрв'ю замежным СМИ палітыкаў збівалі. Загадзя вядомыя вынікі выбараў выклікалі ў насельніцтва апатью, якая паступова перайшла ў фазу сістэмнага недаверу да афіцыйных навін. Не будзем казаць пра тое, што Бен Алі за 23 гады свайго праўлення таксама ўсім надакучыў.

Другі — персанальная дэградацыя эліты. Пазбаўленыя кантролю з боку грамадства, прэзідэнт і яго атачэнне началі разумець уладу як нешта даўзена і раз і назаўсёды. Бен Алі змяніў канстытуцыю, якая раней дазваляла аднаму і таму ж чалавеку займаць прэзідэнцкую

▼ ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

ГУРБАНГУЛЫ БЕРДЫМУХАМЕДАЎ

П рэзідэнт Туркменістана правёў спецыяльнае пасяджэнне Кабміна, на якім намылі галаву міністрам. Сярод іншага яго цікавіла балючае пытанне: чаму дасюль у краіне няма апазіцыйных партый? Пра неабходнасць стварэння шматпартынай сістэмы туркменскі гарант пачаў казаць яшчэ ў лютым мінулага года. «Кожны можа выступіць з ініцыятывай па стварэнню новай палітычнай партыі, у адпаведнасці з канстытуцыяй нашай краіны. Такая партыя можа быць зарэгістравана адразу — гэта можа быць партыя аграрнікаў ці любая іншая», — казаў лідар. Аднак жадаючых ствараць партыі чамусыці ў краіне пакуль не знайшлося, паколькі ніякіх шансаў гэтыя партыі не маюць. Аднак дэфіцит апазіцыянераў негатыўна ўплывае на зношні імідж дзяржавы. Пакуль у краіне як была, так і застаецца адна зарэгістраваная партыя — Партыя дэмакрататаў, сябрамі якой з'яўляюцца ўсе чыноўнікі, уключаючы прэзідэнта. На думку спецыялістаў, праблема адсутнасці апазіцыйнага партыйнага жыцця будзе вырашана шляхам прызначэння таго ці іншага чыноўніка «крытыкам сістэмы». Увогуле, Бердымухамедаў арыгінальна падыходзіць да праблемай адкрылага грамадства. Можна ўзгадаць, як ён вырашыў пытанне адсутнасці ў краіне інтэрнэту — яго забарані папярэдні прэзідэнт Ніязаў. Гурбангулы выдаў указ, які патрабуе забяспечыць інтэрнэтам усіх выхаванцаў дзіцячых садкоў.

БРАЯН КОЎЕН

П рэм'ер-міністр Ірландыі і эксплідар кансерватыўнай партыі Фіяна Файл 22 студзеня падаў у адстаўку з пасады партыйнага старшыні. Такім чынам, упершыню ў гісторыі краіны кіраўнік ураду не з'яўляецца адначасова старшынёй партыі. Мясцовыя каментатары называюць гэты казус пачаткам заходу «Салдатай лёсу». Фіяна Файл — гітарычны партыя Ірландыі, якую заснаваў у 1926 годзе Імон дэ Валера — будучы прэзідэнт краіны. Пад яго кіраўніцтвам «Салдаты лёсу» — заўяртая нацыяналісты — перамаглі саюзнікаў Вялікабрытаніі.

Партыя знаходзілася пры ўладзе 53 гады (незалежная Ірландыя існуе 84 гады), што з'яўляецца амаль ўрэзапскім рэкордам. Больш пры ўладзе на старым кантыненце знаходзіліся толькі шведскія сацыял-дэмакраты. Восем сяброві партыі ў розныя часы былі прэзідэнтамі краіны. Аднак усюму прыходзіцца канец. Цяпер усе чакаюць расколу партыі. Дадатковым фактам з'яўляецца падзенне яе рэйтингу. Зараз Фіяна Файл падтрымліваюць толькі 15 працэнтаў выбаршчыкаў. Гэта самы нізкі ўзровень падтрымкі партыі за ўсю яе гісторыю.

АЛЬБЕРТ ДРУГІ БЕЛЬГІЙСКІ

Н адумку шматлікіх экспертаў, у бліжэйшы час кароль Бельгіі зменіць свой тытул. Казаць пра такі сценар прымушае лічба 200. Менавіта столькі дзён Бельгія не мае нацыяналістичнай ўрады. Партыі, якія засядаюць у парламенце, не могуць дамовіцца, прычым не толькі з-за ідэйных забобонаў (у цяперашнім парламенце дамінуюць фланандскія нацыяналісты і валонскія сацыялісты). Проста ніводны адказны палітык не хоча ўзначальваць Кабмін у час крызісу. Нагадаем, што дэфіцит бельгійскага бюджету складае цяпер амаль 5 працэнтаў. Сваю ўскосную ролю таксама гуляе пазіцыя фланандскіх партый, якія выступаюць за канфедэралізацыю краіны. Як вырашыць дылему, нікто не ведае. Цяперашні часовы прэм'ер-міністр Іётэзрм прынцыпова не распрацоўвае ніякіх доўгатэрміновых праграм. Між тым, у прэсе з'яўліся чуткі, што ў кулуарах єўрапейскіх структур ужо амбіяюць план прыяднання фланандскай часткі краіны да Нідерланду, а франкамоўнай часткі Бельгіі — да Францыі. Самае вялікае пытанне, што рабіць з Альбертам і яго каралеўскім домам?

НАТАТКІ

СТАРЫ НОВЫ СВЕТ

ШТО КРУЦЕЙ: ЕЎРОПА ЦІ АМЕРЫКА?

Марыя МАРТЫСЕВІЧ

Я стаяла на аўтобусным прыпынку блізу Паўднёвага вакзalu Бостана і чакала аўтобуса, які возіць турыстаў на аглядныя экспурсіі па горадзе. З гледзішча большасці вандрунікаў, якімі я захапляюся, мой учынак быў абсалютна бязглаздым. Купляць экспурсію на вакзале — тлусты «незалік» у залікоўцы сапраўднага падарожніка. Але іншых варыянтаў я не бачыла: у Бостан мене занесла ўсяго на паўдня, з неба ліло бязбожна, апрач таго, ці не ўпершыню ў жыцці я не ведала, у які бок мне ісці.

Не ведаць, у які бок ісці, — вельмі няпростае пачуццё. Асабліва калі табе блізу трышацца і ўсё сваё свядомае жыццё ты ганаўлася фактам, што здолънай без мапы выйсці да цэнтральнай плошчы ў любым горадзе Еўропы. І вось ты трапляеш у ЗША, дзе амаль любы горад спланаваны прасцей німа куды — і стаіш, лыпаеш вачымі, не ведаш, куды падацца. І калі «даўнітаўн» ад прыгарадаў можна адрозніць па канцэнтрацыі хмарасосаў, няясным застаецца іншая рэч — як увогуле займацца гарадскім турызмам у Амерыцы.

Бостан — ці не прывабнейшы для туристаў горад ЗША, і ранку да вечара тут курсуюць маршрутныя экспурсійныя аўтобусы некалькіх кампаній. Сеў на адзін такі — праехаў, пагуляў, прац пятнаццаць хвілінаў ускокваеш у іншы. Але я марыла пра аўтобус, які дапатопныя людзі — пра каўчэг. Нарэшце ён прыйшоў, і мене перастала паліваць вадой.

Адна з самых зачытых спрэчак у Беларусі — Еўропа мы ці не Еўропа. З самага першага дня ў Амерыцы я адказвала сабе на гэтае пытанне адназначна: «Еўропа! Еўропа!» І справа тут не ва ўзроўні жыцця ці ступені демакратыі — гаворка пра абсалютна розныя спосабы арганізоўваць прастору ды грамадства, якія склаліся ў нас і ў іх. Хоць, гледзічы на самы старжытны амерыканскі горад праз акно турыстычнага буса, нельга было не заўважыць — пытанне «Еўропа ці Амерыка» было і, магчыма, застаецца вельмі надзённым тут, у Новы Свете, які з самага пачатку каланізацыі паўночнаамерыканскага кантынента супрацьпаставіў сябе Старому.

Гіды

Мая маци ўсё жыццё працавала экспурсаводам, бацька — кіроўцам турыстычных аўтобусаў. Яны ездзілі разам, але рабілі абсалютна розныя рэчы. І таму амерыканскія экспурсіі з іх ша-

фёра-гідамі нязменна выклікалі ў мене змяшаныя пачуцці.

За стырном бостанскага аўтобуса пажылы афракітаец, ён паспівае адначасова кіраваць сваёй махінай, сацыялізавацца з пасажырамі і расказваць пра тое, што мы бачым навокал. «Я нарадзіўся і пражыў усё жыццё тут, у бостанскім Чайна-таўне, — кажа экспурса — і аўтобусавод, звяртаючыся да листэрка задняга віду, — Я — тутэйшы». У Празе, Вене або Санкт-Пецярбургу туристаў хутчэй супакала з бавіна пра колькасць вышэйшых адукцый іх гіда, а не пра яго паходжанне. Але не такі гід у Амерыцы. Добры гід у Амерыцы — гэта яго асабістая гісторыя ў кантэксле гораду.

Дэніс, які быў нашым гідам у Сан-Францыска, — рок-музыка, які зарабляе турызмам на паездкі па свеце. «Беларусь — радасна гігікае ён, даведаўшыся, адкуль я, — я пабываў у тваёй краіне, хоць вельмі не хацеў. Мене знялі з цягніка ў Берасці. Была патрэбная нейкая яшчэ віза. Я ехаў у Москву з Берліну і меў толькі расійскую». Нашага ванынгтонскага гіда ўсе называлі «каўпітанам». Кэп кіраваў «качкай» — катэрам-амфімбіям, копіяй тых, якія амерыканцы скарыстоўвалі падчас высадкі ў Нармандый. Спачатку ён вёў яго па вуліцах, а потым зухавата спусціў на раку Патамак, і далей мы ўжо плылі.

Амерыканскія экспурсіі прысягаюць атрымліваць турыстам смешныя выпадкі з гісторыі будынкаў, задаючы школьнікам пытанні на эрудыцыю, падымаючы настроі жартамі і не

XIX стагоддзе: мы бачым рэалістычныя пейзажы амерыканскіх прэрыяў, партрэты індзейцаў чэрекі і статкі бізонаў, што мкнуць на вадапой. У залах дэкору даведаўся, што ў 1880-я амерыканскія дызайнеры асабліва палюблі стыль неаракако. Вось мы сузірамі амерыканскіх паслядоўнікаў французскіх імпрэсіяністаў... І раптам — ужо ў XX здарaeцца нешта (зрэшты, ясна што: Еўропа спатыкнулася на першай сусветнай) — і перад намі Новы Свет, адлюстрраваны новым стылем.

Адкрыццём для мене стаў мастак-ілюстратор Норман Роквэл. У Нацыянальнай партрэтнай галерэі Вашынгтона экспанаваліся яго карціны з калекцыяй Стывена Спілберга і Джорджа Лукаса. Тамсама круціл фільм, у якім галівудская зоркі расказваліся, што творы гэтага мастака навучылі іх рэжысёры, бо адна карціна Роквэла — гэта целая гісторыя, расказаная глядзачу. Роквэл маляваў жыццё простых амерыканцаў яскравымі фарбамі ў плакатным стылі. Потым нарадзіўся Эндрэй Уорхал і стварыў партрэт бляшанкі супу, але пакуль я глядзела на героя Нормана Роквэла і радавалася: вось ён — момант, калі амерыканскія мастакі вырвалася на паўкормпсы наперад.

Мы спыняемся на бостанскае муниципалітэту. Наш гід урачыста паркуе бус, зноў глядзіцца ў листэрка задняга віду і пачынае: «Ці многія з вас могуць пахваліцца, што служылі свайму гораду ў будынку мэрыі?.. Штоў 1970 год. Я, малады капрал, які толькі што вярнуўся з В'етнаму, быў прызначаны камандзірамі на пасаду шэфа бляспекі гэтага будынку... Перад вамі — мой былы офіс». Кажучы гэта, ён трymае ў руках партрэт сябе маладога ў парадным мундзіры амерыканскай арміі, як Скарбіна — Біблію. За дзень ён паспівае зрабіць тры-чатыры кола па гісторычным цэнтры Бостана і, значыць, чатырохкратна ўздымае гэты партрэт па-над стырном свайго аўтобуса.

Турист з Аргону ажыўляецца, у вачах — непадробны інтарэс і расчуленасць. Паміж ім і кіроўцам завязваецца кароткая размова на тэму «ў якім палку служылі». Я гляджу на абодвух і разумею, што ветэраны В'етнаму акурат уступілі ў век, калі асацыююцца з нас са словамі «ветэраны». Дзве самыя знакамітые вайны, якія адбываліся ў межах самой Амерыкі, — вайна за незалежнасць і грамадзянская вайна паміж Поўднем і Поўначчу — здаюцца мне гульнямі ў жаўнерыкаў, калі супастаўляюць іх з тысячагоддзямі еўрапейскіх войн. Амерыканскі настаўнік гісторыі, зразумела, знойдзе, чым запярэчыць, але для нас, еўрапейцаў, гэта былі войны з высакароднымі мэтамі і простай логікай. У адным выпадку акрыяляя калонія здабывала са-мастайнасць («Вось тут, менавіта гэтай прыстані ў ваду скінулі гарбату», — неахайна паказвае наш гід). У іншым — харошыя янкі вызвалялі рабоў ад нехарошых плантатарав. У Пойдня, канешне, былі свае пачуцці, пра што сведчыць літаратурны прыклад Скарлет О'Хара, але ў цэлым гэтыя войны — галівудскія паводле драматургіі. (Зрешты, варта згадаць пра метады, якімі новыя землі адваёўваліся каланізатарамі ў індзейцаў — і ёсць стаеца складаней).

Амерыканскія вайны былі значна больш заблытанымі, чым нам гэта паказвалі на «Беларусьфільме». Асабліва шакавала ХХ стагоддзе, калі ўсе ваявалі супраць усіх, і да 1945 года на кантыненце не засталося падзелу на правых і вінаватых, мірных жыхароў і агрэсараў. Галоўны герой еўрапейскай перамогі — амерыканскі чыноўнік у лагеры ўцекачоў, які выслушвае тваю біяграфію часоў акупацыі і вырашае, ці даваць табе дазвол на жыхарства ў Злучаных Штатах. Еўрапейская войны — гэта як калі табе шэсць год і ты вяжаш-вяжаш нешта, а вязанне заблытваеца ў камяк нітак, і ты ў роспачы шмякаеш пруткі на падлогу: «Ні-чо-га не вы-хо-дзіц!!!»

Амерыка — гэта адносна ўдалая спроба чалавечства пачаць усё спачатку.

Кава

Аўтобус спыняецца калія нейкага гатэлю. У яго маршруце гэты прыпынак лічыцца «станцыяй №1». Тут стаяць найдолей, і кіроўца кажа, што гэта добрая магчымасць купіць кавы на вынас. Мы як хочам, а ён пайшоў.

Неўзабаве гід вяртаецца за стырно з папяровым кубкам, і вязе нас далей, п'ючы каву.

У параўнанні з тым жа аўтам нафты, гэта чорная вадкасць каштуе ў ЗША непамерных грошай. Але, як жартуюць зласлівыя еўрапейскія турысты, на смак амерыканскай кавы няшмат чым розніца ад нафтапрадуктаў. Кава — галоўнае расчараўванне «нашых», калі яны трапляюць у Царства Свабоды, галоўным сімвалам якога сталі «Старбаксы» на кожным рагу. «Старбакс» — гэта кававы «Макдональдс», наглядны прыклад таго, як можна за п'ять хвілін задаволіць дзесяць чалавек адной порціі кафеіну, садраўши пры гэтым непамерныя грошы.

Еўрапейская кава — гэта рытуал, які ўклочае больш, чым каву, — адпачынак, давяральнасць, утульнасць. На нашым кантыненце гарады правяраюцца на «еўрапейскасць» тым, ці пануе ў іх кавярнях належная «атмасфера».

Паняще атмасфернасці існуе і ў амерыканскіх кофе-хаўзах, але гэта атмасфернасць іншага харектару. Дзелавітая, крыху мітуслівая. У амерыканскай кавярні будзе хутчэй светла, чым цёмна.

Амерыканцы п'юць каву «на месцы» ці «на вынас». Найчасцей выносяць — папяровыя вядзеркі аўтам да паўлітра. Гэта так званая «цэджаная кава», падобная да еўрапейскага «амерыканы», разбаўленага разоў у п'ять. Тэрмакубак-невылівайка — аўтэнтычны сувенір з ЗША. Але ў Еўропе ён будзе, хутчэй за ўсё, пыліцца ў кухоннай шафцы. Еўрапейская кава — рэч інтывінная. Яе не выносяць далей за ўласнае жытло, офіс, далей за тэррасу кавярні. Амерыканец наадварот — панясе кубак у машыну, метро, на заняткі ва ўніверсітэце. Кажуць, нямецкія машыны перад продажам у ЗША пераабсталёўваюць на заводзе — дадаюць падстаку для кавы паміж сядзеннямі.

У амерыканскай каве ёсьць адзін паказальны нюанс. Паколькі гэта атмасфернасць, як і ўсё навокал, — демакратычная, то цукар, малако ці вяршкі, а таксама шакалад, цынамон ці іншыя прысмакі ты дадаеш туды самастойна, ля спецыяльнай стойкі. Еўрапеец, што ссумаваўся па кафеіне, папросту змушаны гэта рабіць — каб пры-

правы заглушылі вугальны смак купленага напою. Дык вось, калі ты збіраешся дадаваць малако, трэба адразу папрасіць бармэн, каб пакінуў «room for cream» — «месца для вяршкоў». Але часта здараецца, ты забываеш папярэдзіць або бармэн задумваецца і налівае каву, як належыць — па самы верх папировага кубка. І тады ты нагадваеш: «Рум-фокрым, плюз!» Бармэн пррабачаецца і — плясь! — прышэльнім рухам выплюсквае лішак кавы з кубку проста ў мыйніцу.

У гэтym «плясь» — той акіян, які аддзяляе Амерыку ад Францыі ці Брытаніі. Магчыма, гэта ўсё стэрэатып, але цяжка ўяўці себе, каб па наш бок Атлантыкі так спакойна вылівалі ў мыйніцу нешта, што завуць кавай.

Але самае цікавае пачынаецца тады, калі ты, не турбуючы бармэну, сам падыходзіш да спецыяльнай мыйнічкі пасядрод кавярні і — плясь! — сам вызыва-

ляеш месца пад малако. Гэта, здаецца, і ёсь тая мяжа, за якой — амерыканізацыя.

Мапы

Аўтобус спыняеца наступаць Бэкан Хіл. Гэты чароўны раён Бостана паўстаў ужо ў XVII стагоддзі і славіцца старасвецкім дамамі з чырвонай цэглы, будучы сёння адным з самых дарагіх жылых раёнаў Амерыкі. «Вунь там — Бэкан Хіл, — вяшчае наш гід, прасціраючы ў бок узвышша кубак кавы. — Вельмі прыгожае месца. Тут ёсьць дамы... — і ён сумленна пералічвае амерыканскіх актораў і палітыкаў, якія жылі або жывуць тут. — Але напрамілы Бог, не хадзіце туды самастойна! Колькі народу заблукала... Гэтыя вуліцы праектавалі першыя пасяленцы. Тут праста як у Еўропе — сам чорт нагу зломіць!»

У пэўны момант, зразумеўшы, што зямлі ў іх шмат, амерыканцы

развілі свой стыль праектавання гарадоў. Зазвычай вуліцы перасякаюцца пад простым вуглом ды яшчэ нумаруюцца. Напрыклад, сэрца Вашынгтона: уздоўж ідуць вуліцы A, B, C, упоперак — 1, 2, 3... Трапіць на рог 14 і H — элементарна, калі ведаеш алфавіт і асновы арыфметыкі. У Чыкага дарогу тлумачаць па баках свету, і на выхадах з метро намаляваны компас. Ходзячы па цэнтры амерыканскіх гарадоў, пачувашся шахматнай фігурай. Бостан — адно з нямногіх дзівацтваў таго часу горадабудаўніцтва, што, як можна пабачыць, нават пужае насельніцтва.

«Квадратны» прынцып працуе з усёй краінай. Паўсюль, дзе было можно, прэрыя ператварылася ў геаметрычныя палі. Квадратныя — для пшаніцы і кукурузы, круглыя — для гольфу. Мае любімую амерыканскую штаты — Ваёмінг і Каларада. Яны ідальна простакутныя — межы праведзеныя па

паралелях і мерыдыянах. Але чым бліжай на Усход, тым болей абрысы штатаў нагадваюць пра Еўропу.

Дзіўна, круцячы глобус, пераводзіць позіркі з Амерыкі на Еўропу, дзе кожны выгін дзяржаўных межаў — гісторыя тысяч смерцяў падчас тэрытарыяльных разборак. У Амерыцы ўсё вялікіх памераў. Амерыканцам ёсьць дзе разгарнуцца.

Напрыканцы экскурсіі, калі мы з гідам, здаецца, — адна сям'я, нечакана перастае дождж і вызірае сонца. Я развітваюся і саскокаю на плошчы перед публічнай ббліятэй — спарудай у неагатычным стылі. Гэта вельмі прыгожа і адначасова — вельмі ненатуральная, нібы Амерыка выставіла дэкарацыі і здымает тут касавы фільм пра Еўропу.

Амерыканская Усход, Цэнтр і Захад — як гегелевскія тээзі,

антагэзіс і сінтэз. Усход (Eastcost) нібы паствулое: «Мы не горш за Еўропу». Цэнтр (Midwest) — заявляе: «У нас свой шлях». І толькі на скрайнім Захадзе (Westcost) — такім далёкім, што нават Акіян там называюць інайчай, — здаецца, зусім не пераймаюцца такім пытаннямі.

І яшчэ — у парыўнанні з Еўропай Амерыка парахненне. Знакамітая хмарачосы, якія па азначэнні павінны быць самімі і бліск, зблізу аказваюцца зусім пенсіянерамі ад архітэктуры. Ну так, некаторым з іх ужо за семдзесяц! Вельмі дзіўна разглядаць старыя канцыянеры ці працеветныя аўтаматы для паркоўкі. То, што прыйшло ў Еўропу як запазыччанне са Штатаў нідаўна і зіхіцці бляскам новых тэхналогій, у саміх Штатах — на мяжы зносу. Эканамічны крызіс? Магчыма. Але, здаецца, Стары і Новы свет пакрысе мяняюцца месцамі.

КІНО

ГОРАД МАЙСТРОЎ У БУНКЕРЫ ЎЗУРПАТАРА

Андрэй РАСІНСКІ

Сярод сусветных фільмаў, якія калісьці вабілі гледачоў, ёсьць стужкі, што быццам наўмысна распавядаюты пра сённяшні беларускі дзень. Этыя карціны ствараліся без усялякай аглядкі на «моцную і працвітающую» дыктатуру. Аўтары большасці фільмаў папросту нічога не ведалі пра Беларусь і яе серыйнага презідэнта. Але супадзенні ўражваюць.

Адкрывае спіс нямецкая стужка «Бункер» Олівера Хіршбігеля. Гэта карціна, знятая ў 2004 годзе, расказвае пра апошнія дні Адольфа Гітлера. На вуліцах Берліна ідуць баі, горад у польмі, а ў скляпеннях рэйхсканцыялары коўзаюцца фюрэр, які ўсё болей губляе пачуццё рэальнасці.

Не ведаю, як пачуваваўшы іншыя дыктатары падчас аблогі, але то, што паказаў Хіршбігель — універсальна. Прага ўлады, шаленства, апошнія кантульсіі зла, мярквячы спрыт запэцкаць дыл зацягнуць у магілу паболей ахвяраў — зло выкryвае сама сябе. Зло п'е цыяністы калі. Асаблівую ўвагу пропагандыстам і ідэолагам варта звярнуць на фігуру Ёзэфа Гебельса, чый лёс не радзе.

Блізкая па сэнсе стужка — «Агонія» Элема Клімава. Гэтым разам гутарка ідзе пра царызм. Акультная істэрыя, разгул Распушціна, міністэрская чахарда, незадаволенасць масаў, што нарастаем, — вось атмасфера 1916 года. Што з таго, што цар слабы і ўжо прадчувае непазбежнасць катастрофы? Расійскія закалоты, што распачаліся ў 1917 годзе, будуць скалынаць усё XX стагоддзе.

Хаця «гісторыка-рэвалюцыйныя» карціны былі паважанымі ў Савецкім Саюзе, стужку Клімава брэжнёўскія герантакраты схавалі як мага далей ад вачей. Занадта пазнавальнымі былі па-

«Бункер»

«Евангелле паводле Мацвея»

ралелі з эпохай «развітога сацыялізму». Фільм, першая рэдакцыя якога была зроблена ў 1975 годзе, савецкія гледачы пабачылі толькі праз 10 гадоў. Да скону самога Савецкага Саюза засталося зусім няшмат.

А вось стужку Валянціна Вінаградава «Усходні калідор» гледачы ўвогуле не пабачылі. Гэты беларускі фільм 1966 года абвясцілі падрыўным і антымасацікам. Хаця тэма карціны — самая кананічная: падпольшчыкі на вайне. Але то, як знятая гарадская партызанская барацьба, — кантрааснае асвятленне, рэзкія ракурсы, аголене цела, карніцкая машына — гаворыць пра адвечную «акупацію», што можа быць калі заўгодна і дзе заўгодна.

Яшчэ паказальнейшы правакацыі захопнікаў і спрэчкі падпольшчыкаў, якія спрабуюць вылічыць здрадніка. Такое ўражанне, што дыялогі даўняга фільму спісаны з сечевых палітычных пляцовак, а дзеянне адбываецца ў штабе адной з апазіцыйных партый пасля 19 снежня.

Агульная атмасфера ў краіне — як у польскай стужцы 1956 года «Канал». Фільм Анджэя Вайды расказвае пра Варшавскіе паўстанні 1944 года. Карнікі падавалі паўстанні, нескароняя людзі спрабуюць схавацца ў падземных каналах. Але стужка Вайды распачала «новае польскае кіно». Можна сказаць, што гэта

была паваротная эстэтычная кропка, якая ўрэшце прывяла да «Салідарнасці» і да вызвалення краіны.

Пра неабходнасць «Салідарнасці» кажа і Сяргей Эйзенштайн у сваёй першай карціне «Страйк».

Нямы «Страйк» 1924 года — гэта скарбонка не толькі мастацкіх, але і палітычных прыёмаў. Вось улады змагаюцца з бунтавінкамі: каб спляжыць іх, наймаюцца штатныя правакатары з гаваркімі мянушкамі — Мартышка, Пугач (амаль як слынны правакатар Даўн са снеканьскай Плошчы). Правакатары, у сваю чаргу, ангажуюць для брудных справаў усялякае шалупінне. Саюз дыктатуры і поскудзі. А вось «пакаяннае» прызнанне рабочага, які здае сваіх сяброў, уражвае.

Не губляюць актуальнасці і контрмеры: забароненія сходкі маскуюцца пад святочныя гулянні, употайкі арганізуюцца страйкавыя камітэты.

Усеагульны беларускі страйк, пра які ўзгадвалі і на Плошчы, сапраўды, здольны зваліць дыктатуру. Каб навучыцца звяртайцца да класічнай стужкі.

А пакуль — «Асса». Калі хто не памятае, была такая стужка 1987 года. Першая частка «маразм-тычнай трэйлера» Сяргея Салаўёва. У фільме юная дзяўчына, якая шукае багатага жыцця, звязалася

з тагачасным мафіёзі — Станіславам Гаварухіным. Але ёсьць іншае жыццё — хлопец з рок-музыкай. Паралелі з сённяшнімі сітуацыямі простыя: дзяўчына, як Беларусь, галоўны нягоднік — і так зразумела, хлопец — будучыня і спроба вырвавацца з замагільнай стабільнасці. Песня «Пераменаў».

Цо рыфмуецца з песняй пра муры, што спявалі на Плошчы. А дадатковы сюжэт фільма пра патаемную змову і забойства імператара Паўла нават страшна падумаць, на што намякае.

Каб падніць настроі — лепей паглядзеце «Планету страху» Раберта Радрыгеса, 2007-га года выпуску. Гэта праўда, што гнусны зомбі-ваенны, якія распадаюцца і смуродзяць, выглядаюць крыху лепей за беларускіх аманаўцяў. Гэта праўда, што атрутныя вірусы і адкіды можна разглядыць як штодзённы хлуд рэжымнай пропаганды.

Затое якая энергетыка ў герояў! Герайна Роўз МакГоўн, якой адарвалі нагу, не губляе баявой формы і набывае замест нагі кулямёт, каб размаўляць з апантентамі на іх мове. Я ў ніякім разе не заклікаю грамадзянамі краіны браць з яе прыклад, але павучыцца аптымізму і няскоранаасці ў Роўз МакГоўн варта.

А вось прыклады слушных паводзінай у сённяшніх сітуацыях, акрамя стужкі Эйзенштайні, дае «Горад майстроў» Уладзіміра Бычкова. Гэта беларуская кіна-

казка 1965 года паводле п'есы Тамары Габе гаворыць, што рабіць, калі наш горад майстроў акупаваў узурпатар. Трэба смяяцца — і зяноных высілкаў, і зяноных інструкцый.

Трэба сыходзіць, каб не выконваць загадаў карніка, — і гуртаваць сілы.

Трэба быць салідарнымі ў барацьбе і — самае істотнае — мець чыстае сэрца.

Пра чыстае сэрца кажуць і дэве іншыя найсучаснейшыя карціны. «Quo Vadis» 2001 года Ежы Кавалеровіча — гэта апошнія і ўдалая экранізацыя аднайменнай кнігі Генрыха Сянякевіча. Забойца, падпалышчык і камедыянт Нерон. Першых хрысціян пераследуюць, кідаюць да ільвоў, паліць жыўцом. Але гісторычна перамога — не за дыктатарамі. І чалавечая, ды маствацкая — таксама.

Нарэшце, фільм 1964 года «Евангелле паводле Мацвея» П'ера Паола Пазаліні — гэта непасрэднае кіраўніцтва да сучаснага дзеяння. Фільм даслоўна зняты па Дабравесцю — з невялікім літургічным дадаткам прароцтва ад Ісаі.

Як даказвае гэта чорна-белая стужка, знятая ў дакументальнай манеры з непрафесійнымі выкананцамі, слова Хрыста — самыя радыкальныя сведчанні. Жыццё Хрыста — самая важная рэвалюцыя. Да яе цяпер далучаеца Беларусь.

► СПАДЧЫНА

ШТО РОБЯЦЬ З ЛІДСКІМ ЗАМКАМ?

«У двары Лідскага замка паўстане трохпавярховая каменная будыніна», — так ахарактарызаваў пабудову, якую пачалі ўзводзіць на месцы дома кашталяна Лідскага замка археолаг, кандыдат гістарычных навук, старшыня ГА ТБМ імя Ф. Скарыны Алег Трусаў. Правартасць гэтага гістарычнага аб'екта для Беларусі, асаблівасці яго рэстаўрацыі і іншае ён распавядзе карэспандэнту «НЧ» Язэпу Палубятыку.

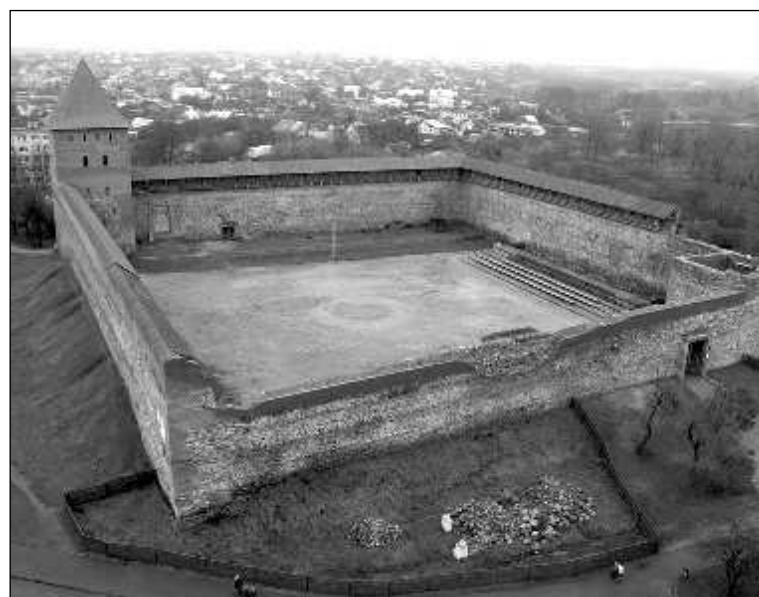
— Трэба сказаць, што Лідскі замак — адзін з самых старажытных на тэрыторыі сучаснай Беларусі, заснаваны Гедымінам у 1323 годзе. Ён даволі добра захаваўся да гэтага часу і таму яго можна ўключыць у пяцёрку лепшых беларускіх замкаў, побач з Крэўскім, Нясвіжскім, Мірскім, Старым Гарадзенскім. Ён належыць да замкаў каштэльнага тыпу, што складалі абарончую лінію Ліда—Крэва—Меднікі.

Рэстаўрацыя замка ўжо цягнецца не адно дзесяцігоддзе. Ці будзе ён адноўлены адпавядзь першапачатковомуварыянту?

— Рэстаўрацыя пачалася ў 1976 годзе і вялася больш актыўна, пакуль не разваліўся Савецкі Саюз. Тады мы зрабілі там поўную а-

хеалагічную раскопкі. Знайшлі ўнікальны археалагічны матэрыял. Аднавілі адну вежу. Потым гроши скончыліся, і замак доўгі час стаяў у закінутым выглядзе. Але грамадскасць Ліды «біла ў званы», і я да гэтага прыклала руку. Усе мы агулам звязаліся ў розныя інстанцыі. Урэшце ўладамі былі выдатканы гроши, і рэстаўрацыя зноў пачалася. Найбольш актыўна яна праводзілася ў мінулым годзе. Актыўнасці паспрыялі «Дажынкі». Нарэшце скончылі другую вежу і аднавілі ўсе чатыры сціны. Зараз трэба рабіць добраўпарадкаванне двара, унутранай тэрыторыі. Вось тут і пачаліся цікавыя з'язвы.

Справа ў тым, што, як мне паведамілі з Ліды, у самыя маразы, у снежні мінулага года, будаўнікі пачалі выкопваць глыбокі катлаван. Метры трох-чатыры. Кладуцца нейкія падмуркі і пачынаецца будоўля. Прычым, падкрэсліваю, робіцца гэта ў маразы. Зусім нядаўна ў газеце «Звязда» з'явіўся артыкул журналіста Глеба Лабадзенкі, дзе засведчана, што ў двары Лідскага замка будуеца трохпавярховы бетонны дом. Быў надрукаваны праект велізарнага будынка, які фактычна, калі яго збудуюць, зішчыць першапачатковы выгляд гістарычнага помніка, бо ён сягае больш за 11 метраў і паўстане вышыней яго сценаў. Падумаў, што гэта можа быць такое? І галоўнае — дзе? У якіх месцы? Аказаецца, там, дзе раскапаны мной падмуркі дома кашталяна, дзе жыў камендант замка. Падмуркі былі цалкам каменныя, а

дом маленьki, драўляны. Як ён выглядаў, ніхто не ведае.

Я з гэтай нагоды падрыхтаваў ліст ды адаслаў яго міністру культуры Паўлу Латушку, дзе, як аўтар шматлікіх гістарычных даследаванняў Лідскага замка ў 1977, 1978, 1980 гадах, аўтарытэтна сцвярджаю, што на тэрыторыі Лідскага замка не было асобных каменных пабудоў. Вельмі папрасіў спыніць гэтую будоўлю, якая зішчыць замкавы двор і выкліча пратэсты беларускіх і айчынных наўкоўцаў. Няўжо ў нас ёсьць лішнія гроши, каб траціць наяведама на што? Я катэгарычна супраць гэтага бетоннага хлява. Яшчэ раз паўтараю, ён фактычна зішчыць замак.

— *Хто за гэтым праектам можа стаяць?*

— Наколькі мне стала вядома, за ўзвядзеннем гэтага аўекта стаяць будаўнікі гродзенскіх структур. Гэта не мінскія рэстаўратары. Магу засведчыць, што праект рэстаўрацыі быў зроблены ў савецкія часы. І яго аўтар. Мы планавалі паказаць падмуркі таго дома. У цэнтры планавалася сцэна для розных спектакляў, якая павінна апускацца ўніз, падыміцца, а падчас рыцарскіх турніраў двор павінен быць роўны. Цяпер выходзіць, што пэўныя структуры вырашылі тут збудаваць «казарму». Кажу зноў і зноў: ніхто не ведае, як той будынак кашталяна выглядаў.

— *Што там можа размясціцца?*

— Крамы нейкія. І яшчэ нешта. Адным словам, туды пойдуць

дзяржаўныя грошы. Будаўніцтва сучаснае, а расцэнкі каштарысам рэстаўрацыі. Гэта будзе аўект па адмыванню грошай. Ці па закапванню ў зямлю гэтых грошай.

Зараз мы паўтараем памылкі французскіх рэстаўратараў болей чым двухсотгадовай даўніны. Пачаліся яны ў гады Напалеона. Было такое, але свет гэта прайшло і забыў, а мы з адставаннем на стагоддзе ідзём тым жа шляхам.

— *Як ставіцца жыхары Ліды да гэтай «рэстаўрацыі»?*

— Спачатку выказвалі нязгоду, але потым іх як бы супакоілі ўлады: «Не хвалюцеся, усё будзе добра». Але старэйшы навуковы супрацоўнік Лідскага гістарычна-мастацкага музея Валеры Сліўкін вельмі актыўна крытыкуе гэты праект. Ён катэгарычна супраць такай рэстаўрацыі. Я таксама лічу, што неабходна спыніць гэту авантуру. Але ўжо пачалося будаўніцтва першага паверха. Чаму будуюць зімой? Зразумела — расцэнкі вышэйшыя. Аднак такая будоўля зімой стаіць кепска. Ужо быў сумны вопыт, калі зімой аднавілі адну сціну, а яна потым аблалілася.

Лічу, што трэба правесці шырокое амбэркаванне пытання добраўпарадкавання нашай святыні з удзелам усіх слаёў грамадскасці, а не вузкім колам. Напачатку слуханні неабходна правесці ў Мінску, бо гэта помнік агульнарэспубліканскі, затым у Гродна і абавязково — у Лідзе.

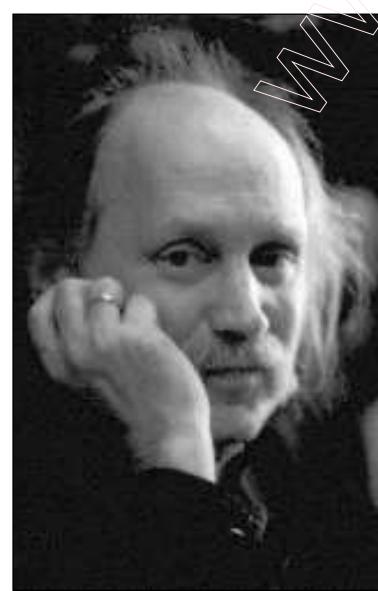
► ВЫСТАВА

Мулявін у «Добрых мыслях»

Аляксей ХАДЫКА

Мне здаецца, што, калі б Уладзімір Мулявін дажыў да свайго 70-годдзя і да 19 снежня 2010 года, то ў вечар таго дня ён быў бы ў цэнтры Мінска. Магчыма, нават з гітарай, і, перакрываючы гуки расейскай папсы, якая брынчэла з дынамікай на Каstryчніцкай плошчы, спявай бы. Магчыма, «Янку Купалу». Або якую яшчэ са сваіх балад. Но Мулявін, хаця часам любяць падкрэсліць яго руское паходжанне, быў беларускім музыкам. Беларускім чалавекам, цвёрдым воляю, як скала.

Гэта фантазія магчымая, бо Мулявін у сваёй музыцы быў

настолькі вялікі і значны, што ў кожнага беларуса ёсьць свой Мулявін. 22 студзеня ў мастацкай галерэі фальварка «Добрыя мыслі» ў Мінску адкрылася фотавыставка Яўгена Коктыша «Памяці Уладзіміра Мулявіна», прысвечаная 70-годдзю майстра.

На адкрыцці выставы адбылася, як заўсёды, цёплая гутарка, госці дзяяліся ўспамінамі. Каб зразумець здольнасць Яўгена Коктыша адчуць асабістасць свайго героя і ўмельства экс-

пазіцыянеру перадаць гэта майстэрства, на выставу лепши схадзіць. А каб падкрэсліць думку пра тое, што «Песняры» ў кожнага ў Беларусі свае (тыя, першасныя), расскажу асабістую гісторыю. Паступіўшы ў Маскоўскі ўніверсітэт у 1980 годзе, я пазнаёміўся з масквічкай, другакурсніцай, Наталляй К., дачкой савецкага прадстаўніка ў Міжнароднай арганізацыі працы ў Жэневе. Менавіта там «Песняры» давалі свой першы замежны канцэрт, і Наталля з першага погляду — і амаль на ўсё жышцё — закахалася ў Анатоля Кашапара. Праз усе гады навучання ў Маскве маёй задачай падчас гасцірояў тэм «Песняроў» зрабілася праходзіць за сцёну і выклікаць Анатоля на сустрэчу. Нават скончыўшы ў 1985 годзе МДУ, Наталля пайшла не ў гісторыкі, а ў карэспандэнты «Советскага спорта» па гімнастыцы, каб часцей наведвацца ў Мінск, дзе гімнастычная школа ў тых гады квітнела. Менавіта яна ратавала Анатолеў голас, калі ён садзіўся, дастаўляючы яму швейцарскія лягкі. А я, выпадкова трапіўшы ў Нью-Ёрк, калі «Песняры» давалі там у рэстаране «Распушн» кан-

цэрт на сваё 25-годдзе, хацеў пра гэта пажартаваць, прыйшоўшы за сцёну да Анатоля.

На самай справе, канцэрт у «Распушні» быў ужо закатам «Песняроў». Бо значна раней, у гады свайго трывумfu, Мулявін, наступяк халоднай вайне, адчыніў ключамі свайго магутнага таленту сэрцы мільёнаў меламанаў ЗША. І ўпершыню паказаў музычную Беларусь той краіне, якая ўвогуле не ўяўляла, што ў цэлым СССР ёсьць іншая музыка, апрача гімнаі і ваенных маршаў. Мне ж знаёмства з «Песнярамі» падараўвалі адзін цуд. Няк я у выхадны дзень, ідучы па вуліцы Мінска з фотаапаратам, я сфатаграфаваў сімпатычную маладую даму, і паблізнерску прадставіўся карэспандэнтам замежнай газеты. А дама, як высветлілася, вельмі перажывала з нагоды магчымага звальнення з работы свайго былога трэнера па мастацкай гімнастыцы, і спыталася, ці няма ў мяне сувязі да памагчы захаваць спрэядлівасць. Праз «Песняроў» у мене быў выхад на «Советскі спорт», і спрэядлівасць была адноўлена. А праз пару гадоў дама нарадзіла мне сына. У кожнага

— свае «Песняры».